RADIŠU BOG POMAŽE.

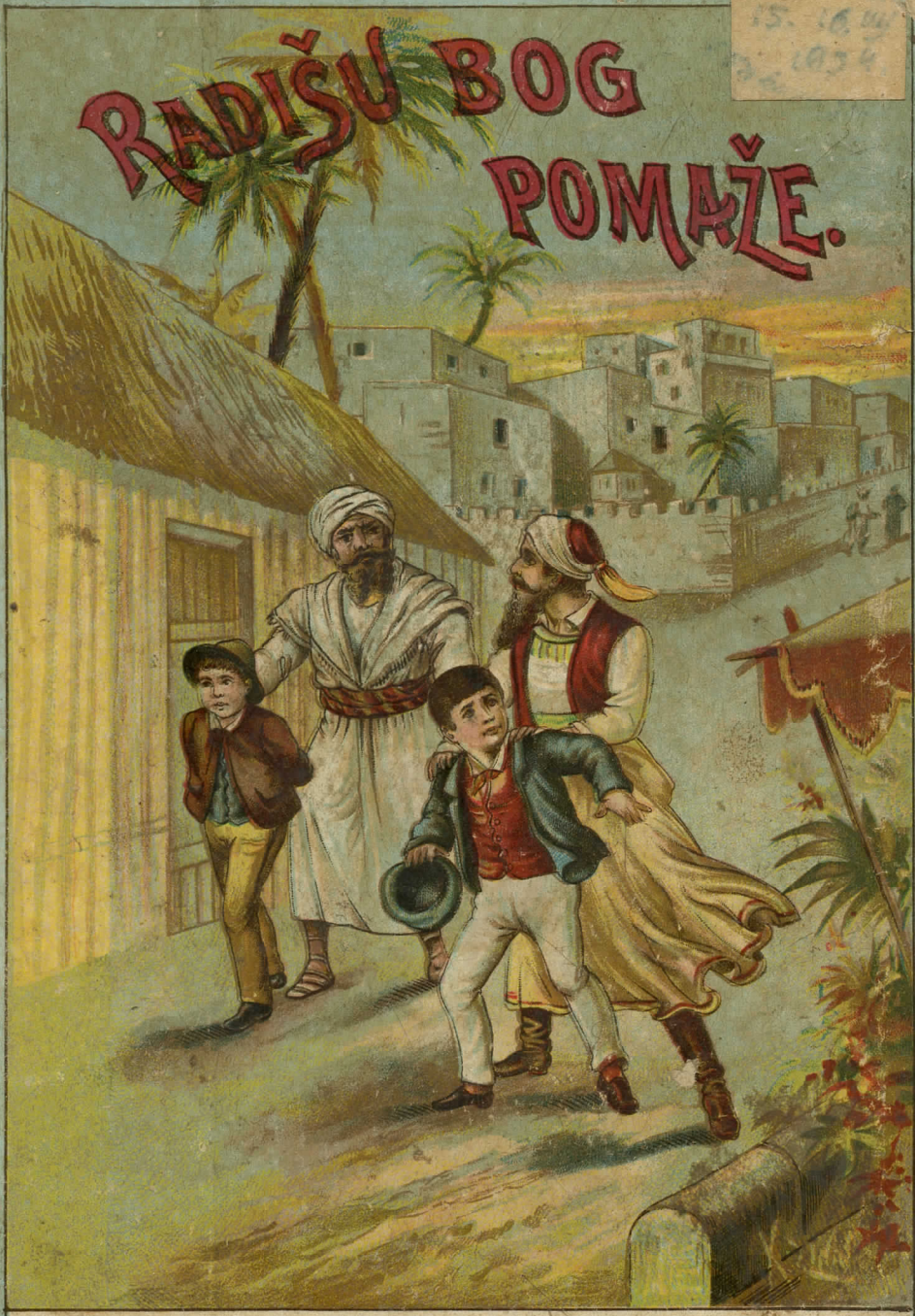

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE LAV. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH),
Zagreb, Ilica.

Cijena 50 nč.

25530

Knjige

ZA MLADEŽ

koje su izašle nakladom

KR. SVEUČ. KNJIŽARE FR. SUPPANA

KNJIŽARE L. HARTMANA

(Stjepan Kugli)

Ilica 30. — ZAGREB — Ilica 30.

A B C sa bojadisanim slikama. Veliki format	K	2.—
Andersen priče za mladež. Izabrao i priredio Stj. Basariček. Veliki format.	„	2.40
Andersen, priče za mladež. Izabrao i priredio Stj. Basariček. Sa 19 lijepih slika. Malo II. izdanje	„	1.20
Amicis Edmondo de, Srce. Poklanja našoj djeci P. Kunićić	„	2.—
Basariček Stj., Šaljive narodne pripovjetke. Sa 10 slika.	„	—.80
Basariček Stj. Narodne pripovjetke. Sa 8 originalnih slika u crno i 8 slike u bojama	„	1.80
Basariček Stj., Tisuća i jedna noć. Arapske pričice. Veliki format	„	3.—
Belović Jelica, Menadri za zabavu dobrim kevicam	„	2.—
Belović Jelica, Sto i deset igara za mladež. Ilustrovano sa 27 slika	„	1.—
Berge Fr., Prirodopis životinjstva, bilinstva i rudstva. Sa 300 bojadisanih i 85 prostih slika	„	3.—
Cvijić Antonija, A. B. C. ilustrovani	„	1.—
Čavkena frula Pepeljuga.	„	1.20
Čika Vera. Dječija radost. Pjesme i pripovjetke dobroj djeci	„	3.—
Dasia Narcis, Terezija ili mala milosrdnica. Djelce čudorednom uzgoju. Pohvaljeno pariškim sveučilištem	„	1.20
Devčić Ivan, Hrvati i Hrvatska pod Napoleonom Velikim. Na temelju povjesnih podataka. Sa 10 lijepih slika	„	—.80
Djetčje milovanje. Pjesme i pripovjetke za mladež	„	2.40
Djetčje igre. Sa krasnim slikama	„	1.—
Dvanaest najljepših priča i narodnih pripovijedaka. Po Karadžiću, Stojanoviću i po drugim izvorima. Sa 12 slika	„	—.80
Četrnaest najljepših priča i narodnih pripovijedaka. Po Karadžiću, Stojanoviću i po drugim izkazima. Sa 12 slika. III. izprav. izdanje	„	—.90
Dvadeset najljepših priča i narodnih pripovijedaka. Po Karadžiću, Stojanoviću i po drugim izkazima. Sa 8 slika	„	—.60
Felix G., Francuska revolucija godine 1789.—1795. Ilustrovano sa 18 slika	„	—.80

Filipović Ivan, Ezopove basne. Sa 21 slikom	K	—.80
Filipović Ivan, Kraljević Marko u narodnim pjesmama. Sa slikom Markovom	„	2.—
Fincek Ivan, Grad Zagaj ili Bog svojih ne ostavlja. Puška pripovjest za mladež i odrasle	„	—.80
Gall Josip, Poputnica mladu i neiskusnu kroz družtvo i život	„	1.—
Gojtan Ivan, Novi bajni svijet. Sa slikama	„	2.40
Glasoviti muževi staroga vijeka. Za hrv. mladež sastavio po Rollinu M. C.	„	1.—
Gle što nova. Slikovnica za manju djecu	„	—.80
Guliver u patuljaka. Guliver u divova	„	1.20
Harambašić August, Mali raj. Pjesmice i priče dobroj djeci	„	1.60
Kofman Pranjo, Sto i pedeset pripovijedaka za mladež. Preveo Ivan Filipović. Drugo izdanje priredio S. Basariček	„	1.80
Hofman Franjo, Četrdeset i dvije pripovijetke za mladež. Preveo Ivan Filipović. Drugo izdanje priredio S. Basariček	„	—.50
Hofman Franjo, Četrdeset pripovijedaka za mladež. Preveo Ivan Filipović Drugo izdanje priredio S. Basariček	„	—.50
Hofman Franjo, Trideset i šest pripovijedaka za mladež. Preveo I. Filipović Drugo izdanje priredio Stjepan Basariček	„	—.50
Hofman Franjo, Trideset i dvije pripovijetke za mladež. Preveo Ivan Filipović. Drugo izdanje priredio S. Basariček	„	—.50
Hofman Franjo, Inkino blago. Sa 4 slike	„	—.80
„ „ „ „ ćirilicom „ „ „ „	„	—.80
Hofman Franjo, Radišu Bog pomaže. Pripovijetka za mladež. Sa 4 slike. Preveo I. Ciganović	„	1.—
Hofman Franjo, Na dalekom sjeveru. Sa 4 slike	„	—.80
Hofman Franjo, Onkraj mora. Pripovijest za mladež	„	—.80
Hofman Franjo, Osveta je moja, ja ću ju vratiti! Pripovijetka za mladež. Sa 4 slike	„	—.80
Hofman Franjo, Kakva sjetva, takva žetva. Pripovijest za mladež. Pohrvatio Miroslav Ostoić. Sa 4 slike	„	—.80
Хофман Франьо, Не осветн се, осветнћу те ја! Приповијест за младеж, са 4 слике	„	—.80
Хофман Франьо, Каква сјетва, таква жетва. Приповијест за младеж, са 4 слике	„	—.80
Izabrane narodne pripovijesti. Napisala Božena Nemcova. S češkoga preveo Aug. Harambašić. sa slikama, lijepo uvez. sa bojadisanim omotom	„	2,—
Jais O. E., Lieps i poučne pripoviedke i rečenice za mladež	„	—.50
Jambrišak Marija, Znamenite žene u povjesti i pričama. I., II. i III. po	„	1.20
Jambrišak Marija, O pristojnom vladanju u svim životnim prilikama	„	4.—
Jovan Dragutin, Iz mladenačkog svijeta, Zabavno-poučne pripovijesti	„	2.—
Jovan Dragutin, Iz života za život. Vijenac izvornih poučnih pripovijedaka za odraslu mladež	„	1.20
Jovan Dragutin, Um i srce. Vijenac priša i pripovijedaka za mladež	„	1.20
Kačić-Miošić o. Andrija, Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Sa 46 orig. slika. Slike risao Vaclav Anderle	„	2.—
Katalinić-Jeretov Rikard, Vesela mladež. Slikovnica	„	2.40
Kišpatić M., Prirodopis životinjstva, bilinstva i rudstva. Sa 539 slika	„	3.—
Kialć Franjo, Mali stočar ili kratak nauk o stočarstvu u pitanjih i odgovorih	„	—.60
Kraljević Marko u narodnim pjesmama	„	1.—
Krempler Pajo, Pobjeda ljubavi. Dvije slike iz života	„	1.—
Krčmarić B., Novi razgovor ugodni naroda hrvatskoga ili hrvatski gusiar. Sa 28 slika od V. Anderlea	„	3.—
Kristof Kolumbo ili otkriće Amerike. Po Campe-u. Sa 8 sl. u boj. i 8 u crno	„	2.40

Kuničić Petar, Viški boj. Sa 50 slika krasno ilustrovano djelo . . . K 2.80
Kuničić Petar, Hrvati na ledenom moru. Po izvješću J. Bayera. 50 slika „ 1.60
Ma a zorna obuka sa hrv. njem. i franc. riječima . . . . . „ 3.—
Mali čestitar ili vijenac najljepših čestitaka za malu djecu i odrasle . . „ —.40
Maržik Vj. Zaboj, Narodne pripovijetke Slavena. Razdijeljeno u 3 sveščića, svaki po 60 filira
Mestvićeve pripovijetke. Po J. V. Cooperu preveo Ivan Devčić. Sa 7 slika . „ 3.—
Milaković Josip, Mali hrvatski deklamator. Zbirka pjesama za mladež . „ 1.20
Milaković Josip, Proljetno cvijeće. Pjesmice . . . . . „ 1.60
Naši prijatelji, knjiga sa bojadisanim i crnim slikama . . . . . „ —.80
Novaković Stojan, Kosovo. Srbske narodne pjesme o boju na Kosovu . . „ —.40
Nova slikovnica za dobru dječicu. Slikama pridodane su i pjesmice . . „ —.80
Oberonov rog čudotvorac. Snjeguljica i Ružanka . . . . . „ 1.20
Pogačić Milka, Milodarke dobroj djeci. Pjesme i pripovijetke . . . „ 1.60
Poparić, Doživljaji hrvatskih pomoraca . . . . . „ 1.20
Pravi Petrica Kerempuh ili svjetski potepuh. Slike iz života najvećega svjetskoga prokšenjaka i lakrdijaša. Sa 56 slika . . . . . „ —.80
Pripovijesti o Kraljeviću Marku za mladež. Po narodnim pjesmama . . „ 1.20
Разбојничка градина и Дрвени крст. Двије приповијетке са 8 слика . . . . . „ —.80
Razbojnička gradina i Drveni krst. Dvije pripovijetke sa 8 slika . . . „ —.80
Rubetić Cvjetko, Pjesmarica za djecu pučkih škola . . . . . „ —.40
Robinzon Kruzoe. Sa 4 velike i 15 malih slika . . . . . „ 1.60
„ „ Sa 4 velike i 15 malih slika fino izdanje . . . . . „ 3.—
Sretna vremena, Slike i pjesmice za djecu . . . . . „ 2.40
Stojanović Mijat, Slike iz života hrvatskoga naroda po Slavoniji i Srijemu „ 1.20
Šmid Krištof, Božidar. Pripovijetka za mladež . . . . . „ —.80
Šmid Krištof, 150 kratkih pripovijesti sa slikama . . . . . „ 1.60
Šmid Krištof, Genoveva. Sa 6 slika . . . . . „ —.50
Šmid Krištof Najbolja baština. Janješce. Dvije pripovijetke za mladež. 2 sl. „ —.80
Šmid Krištof, Dobri Radojica i zločesti Ivica, Pripovijetke za mladež. 4 sl. „ —.80
Šmid Stj., Barun Franjo Trenk i njegovi panduri. Sa 16 slika . . . „ —.80
Шмид Криштоф, Добри Радојица и неваљали Јоца. Приповест за младеж. Са 4 слике . . . . „ —.80
Шмид Криштоф, Најбоља баштина. Јањешце. Двије приповетке за младеж, са 2 слике . . . . . „ —.80
Što sve ljudi rade. Slikovnica u velikom obliku . . . . . „ 1.80
Štulc V., Miriama. Pripovijest . . . . . „ —.50
Tomašić Ivan, Ljubičice. Priče Ivana Gottfrieda Herdera. Sa slikom . . „ 1.—
Tomašić Ivan, Gimnastičke igre. Vježbe za gimnastiku djetinjega tijela i duha „ 5.—
Tomašić Ivan, Najljepši uzes duši i srcu dobre Hrvaćadi, Čudoredno-poučne priče i pripovijesti za mladež. Sa mnogo slika . . . . . „ 2.—
Tomašić Ivan, Biserčice. Priče Fridricha Adolfo Krummachera . . . „ 1.—
Tomić J. E., Život i djela glasovitog kneza Dona Quiyotta dela Mancha. Španjolski napisao Miguel de Cervantes Saavedra. Prirediено po franceskom „ 3.—
Tomšić Lj., Izabrane izvorne pripovijesti. Sv. I. i II. po . . . . . „ —.70
Tomšić Lj., Brišjan. List mladeži našoj. Tečaj IV. 8, str. 384, sa 12 bojadisanih i 24 crnih slika. . . . . „ 2.—
Tomašić Lj., Izabrane izvorne pripovijesti. Sa slikama. Sv. I. i II. po . „ —.70
Turić Đuro, Znameniti Hrvati. Povjesne pripovijetke za mladež. Sa 10 slika „ 1.20

RADIŠI BOG POMAŽE.

Nagrada

Dobrovoljić Katici

uč. II. god.

Petrinja, 28. lipnja 1909

Ravnateljstvo

RADIŠI BOG POMAŽE.

PRIPOVIJETKA

PO F. HOFMANNU.

Za hrvatsku mladež priredio

JOSIP CIGANOVIĆ.

TISAK I NAKLADA KNJIZARE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH),
Zagreb, Ilica 30.

1. Pismo ujakovo.

Pred kojih petnaest godina bilo baš krasno proljetno jutarnje, kadno u malom gradiću Sokolovcu, u zapadnom dijelu naše domovine, nastade silna vreva. Kao iz neba raširi se vijest, da je neki siromašni čobanin Jakov, ma preko noći, silno obogatio. Znatiželjna svjetina skupljala se tu i tamo, te razgovarala o ovom izvanrednom događaju, a malo i veliko kao mravlje grnulo do kuće staroga čobanina, da baš iz njegovih usta dozna, što se dogodilo.

I u istinu to je bilo ovako: Puka sirotinja, čobanin Jakov, preko noći postade bogatim Gavanom. Istoga jutra pozvaše ga na ime u ured, gdje mu javiše, da je baštinio imetak od preko dvadeset tisuća dolara, što u našem novcu iznosi do pedeset tisuća forinti. U sjevero-američkim državama, u gradu Cincinatiu, umr'o mu jedini brat Ivan, koji se pred mnogo i mnogo godina odselio u daleku Ameriku, tamo srećom obogatio, a pošto nije imao djece, dopao je sav taj imetak staroga Jakova.

Nije ni čudo dakle, da je mali Sokolovac iznenada oživio, kada se pročulo o tom dogadjaju. Toga dana do kasno u noć, nije se ni o čem drugom govorilo, nego o siromašnom nekoć, a sada silno bogatom čobaninu Jakovu, pak i mnogo dana poslije toga nijesu mogli Sokolovčani da to zaborave. Kad je Jakov novce dobio, kupi sebi veliku kuću, ali Bog ne dade, da je se za dugo naužije: on naskoro umrije, a njegovoj obitelji ostade čitav imetak. Po tom dakle malo se je on koristio svojom baštinom, ali ona je ipak bila povodom, da su se zbili znameniti događaji, o kojima ćemo ovdje pripovijedati.

Još na večer istoga dana, kada se pročulo o Jakovljevoj baštini, sjedjahu četiri osobe u nekoj priprostoj, ali ipak lijepo uredjenoj sobici, te se veoma živo zabavljahu. U čelo stola smjestila se nešto starija gospođa, imenom Ana Pivićka, odjevena u crninu, jer joj je muž Adam tek pred nekoliko tjedana pokopan. Njoj na desno sjedio je njezin najstariji sin, jak i krepak čovjek od kojih trideset godina, imenom Adam, a uza nj žena mu Evica, mlada snaha Ane Pivićke. Četvrta osoba bio je drugi sin Pivićkin, imenom Antun, čovjek od kojih dvadeset i četiri godina i veoma pristao. On je također izučio zanat, ali ne tokariju, čim se je bavio njegov otac i stariji mu brat, nego stolariju, koju je on upravo valjano znao. Naravno da je nije tako izučio kod svoga majstora, gdje je bio u nauku, nego je mnogo putovao, a navlastito bio je u Beču dulje vremena poslovođom u nekoj stolarskoj radionici. Kad mu je otac umr'o, pozove ga majka kući, jer je željela, da su djeca uza nju, te da i on u svom rodnom mjestu Sokolovcu otvori posao, kao što je to davno učinio njegov stariji brat.

Ovo četvoro dakle razgovaralo veoma živo, a ni o čem drugom, nego o bogatstvu čobanina Jakova.

„Djeco“, reče jakim glasom mati Ana, koja se ponešto zažarila u licu, „istu sreću mogli smo i mi pred mnogo godina postići, ali na žalost nije nam bilo suđeno. Tebi, Antune, jedva su onda bile dvije godine, a i Evica je kao malo dijete živjela kod svojih roditelja; ali ti, Adame, imao si već sedam godina, te bi se mogao posve dobro sjećati. To je bilo pred koje dvadeset i dvije godine“.

„Pa, da“, odgovori živo Adam, „sjećam se. Meni se čini, da je tvoj brat Jakov Karas u pismu iz New-Yorka (Nju Yorka) silno nagovarao pokojnoga otca, neka se izseli u Ameriku. Mnogo puta ste se za to i porječkali, dok napokon nijeste o tom sasvim zašutjeli. To mi je jedva još ostalo u pameti“.

„Ja i Evica ne znamo o tom ništa“, reče Antun. „Molim te, majko, daj nam pripovijedaj, da i mi štogod o tom saznamo“.

„Hoću“, odgovori majka. „Upravo s toga sam ovaj govor i započela. Vidjet ćete samo, kada vam sve pripovjedim, jesmo li mi sami krivi, što nijesmo sretniji“.

Na to se naglo ustane i pođe do nekoga ormara, te iz njegova gornjeg pretinca izvadi starinsko sveto pismo. U toj knjizi bio neki papir, koji je od starosti bio jur požutio. Ona ga otvori i s nekim ponosom stavi preda se.

„To je, djeco!“ nastavi. „Sada pazite. Moji su roditelji, — Bog im dao duši lako! — imali dvoje djece; mene i moga starijeg brata Jakova. Pokojni otac dao Jakova u zanat, koji je on izučio i do svoje starosti radio, na ime krojačiju. Jakov bio odviše živ, dà i preživ, te čim je izučio zanat, otisne se u svijet, gdje je dulje vremena sad ovdje, sad ondje radio. U svjema većim mjestima Austrije, Njemačke i Franceske prihvaćao se posla, ali se nigdje nije dugo zadržao, dapače on nije imao vremena ni da piše kući; tek slučajno smo skoro svake četvrt godine doznali, gdje je i tako mu mogosmo pisati, kako je kod kuće. Iznenada — to je bilo pred kojih trideset i više godina — dobijemo pismo iz Bremena, u kojem nam piše Jakov, da je nakanio otputovati u Ameriku. Dà, ja idem u Ameriku, završio pismo, da tamo potražim sreću, prije nego li svoju cijelj postignem, ne ćete o meni ni glasa čuti, jer ja vam se kunem, da moram biti milijunašem. Svojim pronicavim duhom moram da sve poteškoće svladam“.

Na to majka prestade i pogleda preda se, kao da se nečemu domišlja.

„Da nije to pismo pred tokom, što ga je ujak iz Bremena pisao?“ upita Adam.

„Ne“ odvrati majka. „Slušajte dalje. Na ono pismo iz Bremena nijesmo odgovorili, jer nijesmo znali, u koji je kraj Amerike otišao. Ali smo se ipak nadali, da se on baš ne će držati oštro svojih riječi, te nam ne pisati, dok ne postane milijunašem; nego da će nam se i prije ma bilo otkle javiti. No badava. Jakov zbilja zanijemio, a kasnije njemu ni traga ni glasa. Tako nije znao, ni da sam se s pokojnim ocem vjenčala, što se je zbilo nekako odmah poslije njegova od-

laska, a niti kasnije nijesam mu mogla priopćiti, da su nam roditelji pomrli. Punih dakle deset godina nije se za nj znalo, te sam često puta posumnjala, da li je još gdje i na životu. No kad najedared pred koje dvadeset i dvije godine donese listonoša pismo i ja sam odmah na njemu poznala rukopis Jakovljev. Tada mi uzdrhta srce, i u onom času pade mi na pamet, kako se je Jakov zakleo, da nam ne će prije pisati, nego kad postane milijunašem. Nekako drhćući, otvorim pismo i . . . Najbolje će biti, da vam pismo glasno pročitam. Daj ti, Adame!"

To rekavši, pruži majka list, što ga je pred sobom imala, svom najstarijemu sinu, a ovaj stade najprije razgledavati omot i naslov na njemu.

„Vidi, vidi!" reče ona mašući glavom. „Tu jasno stoji: Gospodji Ani Pivićki, rodjenoj Karaski, supruzi tokara Adama Pivića u Sokolovcu, u kraljevini Hrvatskoj u Evropi. Odkle je ujak tvoj naslov tako tačno znao, kada punih deset godina nijeste jedno drugomu pisali.

„Čitaj samo", odvrati majka, „pak ćeš odmah doznati kako se to zbilo".

Adam dakle otvori pismo, a ostali slušahu s tolikim mirom, da se u njima ni duh nije čuo. U pismu je stalo ovo:

Draga sestro!

Najprije Te pozdravljam, a pozdravljam i Tvoga muža Adama Pivića, na koga se još iz svoje mladosti jako dobro sjećam, kao što se i on može mene sjećati. Jučer sam išao u luku, gdje sam očekivao velike pošiljke sukna iz Evrope, što ja uvijek na brodove naručujem. Kad sam stupio na obalu Hudsona, opazim da mi netko iznenada ide u susret? Nitko drugi nego Frane Mirić, koji je upravo na nekom brodu došao. Na prvi sam ga pogled upoznao, jer se još i sada nosi onako, kao tamo u Galovcu; ali on me u mojem lijepom odijelu nije mogao prepoznati. Kad sam mu se otkrio, da ste ga samo vidjeli, kako je bio iznenađen. On nije mogao dokučiti, da sam ja mogao postati takovim gospodinom, te

je sve nekim počitanjem sa mnom razgovarao. Povedem ga u neku gostionicu i počnem ga častiti, ali kako častiti, kako samo milijunaši časte. Sad mu se istom srce osokoli, te mi poče odgovarati na sve, što sam ga pitao o svojoj domovini. Od njega sam dakle najprvo saznao, da su mi roditelji pomrli i da si se Ti Ane udala za tokara Adama Pivića. Naravski, on mi nije ni to zatajio, da vi tek nekako životarite, te da uza svu muku i marljivost jedva zaslužite toliko, koliko vam je za hranu potrebno. To me je jako dirnulo. Frani Miriću dadem stotinu dolara, i što sam brže mogao, otputim se kući, da vam ovaj list napišem, a na svoju robu na brodu sasvim sam zaboravio. Dakle me sada posluhnite i pazite, što ću vam reći. Čim ovaj list primite, prodajte sve, što tamo imate i dođite k meni. I to nemojte mi putovati u običnoj lađi jedrenjači, nego na parobrodu, jer ne bi dolikovalo, da moji rođaci inače putuju. Ja ću sam u najkraćem vremenu napustiti svoj zanat, jer mi je dosta bogastva nagomilao, a još pravo ne znam, što ću onda započeti. Ili ću ostati bez ikakva posla, te živjeti samo o svom imetku; ili ću baciti kojih sto hiljada dinara u kakav posao, pak samo gledati, kako novac radi. Ili ću napokon ovdje u blizini kupiti nekoliko imanja tako velikih, kao što su n. pr. tamo kod vas grofovije, pak ću na njima načiniti dvor, pred kojim će grofovski dvori biti kao kolibice. O tom sve još pravo ne znam, ali znam samo to, da ću svoje bogatstvo s vama dijeliti, te da u buduće budete mogli u miru i zadovoljstvu živjeti. Kada ja pako umrem, sve je i onako vaše, jer nijesam oženjen, niti ću se igda ženiti. Dakle da se odmah spremite, i čim vas prije budem mogao u naručaj primiti, tim ću biti sretniji.

Tvoj vjerni brat

Jakov Karas

stanuje u Rivingtonstreetu br. 15. u velikom gradu New-Yorku".

Tako je dakle glasilo pismo, što ga je Jakov Karas, brat Ane Pivićke, onda pisao. Kad je Adam Pivić to pismo pročitao, svi na neko vrijeme umukoše.

„Dakle djeco“, progovori opet majka, kad ih je sve redom dobro promotrila, „kako vam se to pismo sviđa i što biste vi učinili, da ste bili na našem mjestu?“

„Kad bi na moju bilo„ prihvati odmah Evica, kojoj su se oči od čuda krijesile, „ja bih onaj hip sve svoje rasprodala i za osam dana već bih morem plovila“.

„Tako sam i ja htjela“, odvrati majka, kojoj posve mile bijahu snahine riječi. „Ja sam na pokojnog vašega otca navalila, da odmah proda ono malo naše sirotinje; ali on ne htjede, a kada mi sve nije pomoglo, morala sam umuknuti. Što ti veliš na to, Adame?“ upita majka svog najstarijega sina.

„Prije nego li ti, draga majko, na to odgovorim, želio bih znati, zašto je otac drukčije mislio, nego li ti?„ odvrati Adam, kad je majčino pitanje malo promislio.

„Nu dakle“, reče mati, „on je neprestano nekako sumnjao o Jakovljevim riječima. Tvoj brat Jakov, govorio je on, bio je još u školi a i poslije veliki brbljavac, te se je sto i sto puta pokazalo, da su njegove tvrdnje i pripovijesti puke laži i brbljarije. Tako je i ovdje u pismu mnogo izrečeno, a Bog zna, jeli i deseti dio od svega toga istina. Da, niti deseti dio od toga ne bih smio vjerovati, jer je Jakov od uvijek bio velik zanesenjak, koji je samo kule u oblacima gradio“.

„Ali Bože moj“, uplete se mladi Antun, „zašto nijeste otišli u Galovac k rodbini Franje Mirića, pak bi ona možda što god od Franje doznala? Ako se je ovaj u istinu sa ujakom u New-Yorku sastao i od njega stotinu dolara dobio, valjda je nešto o tom i kući pisao“.

„Pravo imaš, Antune“, odvrati majka, „Mi smo tako i radili. Odmah druge nedelje pođemo ja i pokojni otac u Galovac, da se o tom raspitamo, ali naš je put bio uzaludan. Frane Mirić nije u Galovcu imao nikakva bližnjega roda, pak nije pisao iz Amerike nikomu. Galovčani su znali o njemu jedino to, da se je iz New-Yorka odmah dalje prama zapadu otputio, mislim u državu Wiscontin, a poslije ne bijaše nj

njemu traga ni glasa. Ja sam i kasnije mnogo puta u Galovcu bila, ne bi li bar išto dočula, ali badava.“

„Što je dakle nakanio bio otac?“ upita Adam, koji je i to htio odmah da znade.

„Otac je govorio“ nastavi majka, „da se nas oboje za svagdašnji krušac i nadalje brinemo, ne bi li na koncu godine još koji novčić prišteđeli, a ovakvim listovima za volju da on svoje sigurno življenje ne će nigda napustiti, dok ne bude posve osvedočen, da im Jakob u Americi može osigurati opstanak. Osim toga on je i na to mislio, da ne bi mi baš i zadnji novčić na put u Ameriku potrošili, nego da bi nam još uvijek ostalo toliko, koliko bi nam za život bilo dosta. S toga je nakanio, da se ne će nikako dati nagovoriti, dok mu Jakov ne pošalje putni trošak, a tu malenkost moći će on lako dati, kad se gradi milijunašem, koji ćak na brodove sukno iz Evrope naručuje, pridodao bi porugljivo“.

„Dakle je otac pri tom i ostao?“ upita opet Adam.

„Dà“, odgovori majka, „on sjede i napiše Jakovu dugačko pismo, u kojem mu sve na dlaku razloži, što i kako misli. I ja sam mu također pisala, te oba ta pisma metnemo u isti omot. To je bilo veliko pismo, koje sam sama na poštu predala, radi težine dvostruku poštarinu platila, i ne ima sumnje, da to pismo nije otišlo“.

„A odgovor?“ nastavi Adam,

„Odgovoru ni traga“, duboko uzdahnu majka.

„To sam i mislio“, nasmiješi se Adam, „po tom je dakle otac posve pravo imao“.

„Zar se to pismo nije moglo izgubit?“ primjeti Antun. „Barem sam čuo pripoviedati, da još pred nekoliko godina nije bila poštanska sveza sa Amerikom tako sigurna kao danas“.

„Pravo imaš“, reče majka živo, „to sam i ocu kazala. S toga kada čitave pol godine nijesmo dobili odgovora, stanem oca moliti i zaklinjati, neka i drugi put piše; nijesam mu dala mira dotle, dok god nije sio i opet ono isto pismo od riječi do riječi napisao. I tomu pismu pridodala sam opet ne-

koliko svojih riječi, sama sam ga odnijela na poštu, ali žalibože", uzdahne opet majka, „ni ovaj put ne dobismo odgovara".

„Dakle" obrati se Adam prama Antunu, „e da li misliš, da bi se i ovo drugo pismo moglo bilo izgubiti?"

„I to se još uvijek moglo dogoditi," odvrati Antun, „ali ja ipak ne bi prestao, dok i treći put ne bih bio pisao".

„Kao da mi čitaš iz duše!" viknu majka. „I ja vas mogu uvjeriti, da je i treće pismo otpravljeno. Otac ga do duše nije pisao, jer on od sve te budalaštine, kako reče, nije htio više niti riječi da čuje, dapače on mi je zabranio, da igda više o tom što spomenem. Ali potajno napisala sam svomu bratu to pismo, u kom sam ga najljubaznije molila, da tako nadalje ne čini, da sumnjamo o njegovim riječima".

„Da da! to je ono!" prekine je naglo Antun. „U prvom pismu, što ga je otac pisao, bilo je očevidno, da vi u ujaka nijeste vjere imali i kao da on ne bi sve ono ispunio, što je rekao. I upravo zbog toga on se je morao rasrditi, te nije htio ni da odgovori„.

To sam ja onda mislila", nastavi majka, „a mislim i sada. Ja sam zato bratu i pisala, neka se barem meni za volju ne bi i dalje srdio, što mu nijesmo odmah u početku vjerovali, i neka nam barem piše, da znamo, je li živ, ako je i odustao od svoje prvašnje nakane, da nam svojim bogatstvom pomogne. Moram vam i opet priznati, da niti na ovo moje ljubazno pismo nije bilo odgovora, a poslije nigda više Jakovu ni traga ni glasa".

„Ali majko", opet će Antun, „poslije toga je mnogo ljudi iz Sokolovca i okolice otišlo u Ameriku. Nijesi li ti nikomu ništa naručila, da se upita za ujaka, i da ti obznani, što se je s njim dogodilo?"

„O zaista", potvrdi majka, „ali su ljudi na moju molbu posve zaboravili, te se nije nitko ma niti samo jednom riječi odazvao. Tako je valjda Bog odredio", duboko opet uzdahnu majka, „da više za ujaka Jakova ne doznamo, a onaj silni novac, što ga je stekao, ostat će Bog zna komu, mjesto da bi dopao njegovim najbližim rodjacima".

Ona umuknu i kao da joj se suze natisnuše na oči. Ostalo je troje mučalo, te kao da svako nešto promišljava. Najedared skoči Antun i stade pred svoju majku.

„Dakle majko", reče on sasvim ozbiljno, „ti si podpuno osvjedočena, da je sve živa istina, što ti je brat Jakov pred koje dvadeset i dvije godine pisao?"

„Jesam!" odvrati ona, „jer što bi njega sklonilo, da nas u tako ozbiljnoj stvari obmanjuje?"

„Ti držiš", opet će Antun „da ujak samo s toga nije htio pisati i nije htio, da o njemu što znate, jer ste ga u onom prvom pismu svojim nepovjerenjem jako uvrijedili?"

„Ah, to za stalno držim" uzdahnu opet ona, „a drugi se razlog ne da ni pomisliti, izim ako je zbilja umr'o".

„To bih jedva mogao vjerovati", reče Antun, „jer mnoge američke novine javljaju smrt uglednijih i bogatijih ljudi, što opet naše novine pretiskuje. Dosad se pak o njegovoj smrti nije ništa čulo, pak on mora da još živi".

„Da", reče Adam, „ako je samo istina, da je ujak bogat i ugledan čovjek, jer siromahâ umre na hiljade, a da ih u novinama nitko i ne spomene".

„Ti dakle još uvijek misliš", okrene se Antun svomu starijemu bratu, „da pismo ujakovo nije vrijedilo ni prebijene pare".

„Ja se držim samo onoga, što je pokojni otac mislio", odgovori Adam.

„Dakle dobro!" nastavi Antun još s većom ozbiljnošću, „ja ću vas i majku o tom osvjedočiti".

„E, kad bi to mogao!" viknu majka, a oči joj se zakrijese.

„Ti ćeš nas osvjedočiti?" primetne Adam. „A kako i čim?"

„Ja ću vas osvjedočiti", nastavi Antun skoro svečanim glasom, „jer za koji dan idem u New-York s ujakovim pismom i ovo pismo će mi put prokrčiti".

Ove se riječi izvanredno dojmiše prisutnih. Sve troje na ime majka, Adam i Evica bi i život žrtvovali, da što god saznadu o ujaku Jakovu i o njogovu bogatstvu; ali usprkos tomu usprotive se Antunovu putu u Ameriku.

„Ne!“ reče majka, „to ne ću dozvoliti. Amerika je jako daleko, a put preko velikoga i širokog mora za život je veoma opasan. A da se ti ovakovim groznim pogiblima izvrgavaš samo za volju takvih mušica, što mi se već tolike godine po glavi vrzu?“

„Ne!“ reče i Adam. „Ti ne smiješ nikud. Tamo se izseljuju samo oni ljudi, koji se kod nas ne znadu nikako proturati; ili nezadovoljnici, koji su već svašta doživjeli, pak im ništa nije pravo, ili napokon oni, koji kod nas u obće nijesu ni za što, nego da se samo onamo protjeraju. Ti tako razborit dječak, ti moj jedini brat, koga sam uvijek kao sama sebe ljubio, ti svojom vještinom i svojom marljivošću možeš i ovdje jako lijepo živjeti. Mene bi užasno boljelo, kada bih samo i pomislio, da ti živiš u tuđem dalekom svijetu samo za našu volju. Tamo su sasvim drugi običaji, nego li kod nas, tamo se govori sasvim drugi jezik, a tko samo jednom otiđe, taj se teško od onuda vraća“.

„Ne!“ reče napokon još i Evica, „to ne smije da bude. Ta svagdje bi se govorilo, da nas je samo pohlepa za novcem na to dovela, da smo te preko mora otisnuli; a kad još k tomu ne bi ništa u Americi obavio, ili kada ne bi ujaka Jakova tamo niti našao, ta sve bi na nas prstom upiralo“.

Tako se sve troje složilo, da odvrati Antuna od njegova puta u New-York; ali sve im uzalud, jer je ovaj tvrdo nakanio, da za koji dan otputuje“.

„Posluhnite me malo“, reče on, „pak ćete odmah drugačije misliti. Pred nekoliko tjedana, kako je pokojni dobri naš otac umr'o, pozvala me majka, da dođem kući i da ovdje kod nje otvorim stolariju. Ona je jako lijepo mislila; ali za ovo kratko vrijeme, što sam ovdje, morao sam se osvjedočiti, da mi je upravo nemoguće ispuniti njezinu želju. Dopuštam, da bih se možebit i proturao, ali kako? — kao prosti seoski stolar, kakvih kod nas ima na stotine. To bi mene užasno boljelo, jer sam već kroz tolike godine radio samo finije poslove, a već sam također pokazao, da mogu upravljati i većim poslovima. Dakle meni nije ovdje opstanka, i ja moram

prijeći u koje veće mjesto, gdje bih za se imao rada, a u takvim prilikama za mene je baš svejedno, makar gdje da se nastanim ili u Beču, ili Gracu, ili u Trstu ili čak u New-Yorku. Tuj se samo radi o većoj ili manjoj odaljenosti i o skupljem putu. Novca, što mi za put treba, imam ma i do istoga New-Yorka, jer sam si prištedio koju stotinu forinti, a kada bih tamo došao, uvijek bih sebi pričuvao toliko, čim bih mogao još neko vrijeme živjeti, dok bih si čestit posao našao. Dakle vi uzmite tako stvar, a treba da znate, da se ja ne izseljujem, nego ću uzeti sa sobom ispravnu putnicu, da se mogu povratiti, kad god mi je volja. Posve je sada razumljivo, da ću se prvih dana, kada prispijem u onaj velegrad, opitati za ujaka Jakova. Pođe li mi to za rukom i je li on u istinu tako bogat, kao što je pisao, onda je dobro! Onda će mi poći za rukom, da i njegovu srditost ublažim. Ako li ga ne nađem, ili vidim li, da je njegovo pismo bilo samo petljanija, kako je to pokojni otac držao, odmah ću se prihvatiti posla, a ja mislim, da mi ga ne će biti teško naći, jer je tamo jako mnogo Hrvata, koji se s trudom svojih ruku hrane. Ja dakle ostajem pri tom, te već za koji dan putujem, a vama je sve zaludu, da me od moje nakane odvratite. Tako, a sada laku noć, jer je već i onako kasno. Sjutra ćemo, ako Bog da, spremati sve za put“.

Poslije tih riječi pozdravi Antun prisutne, i otide u svoju sobu na počinak.

2. Antunov dolazak u New-York.

Drugo jutro gledali su i majka i brat, ne bi li Antuna odvratili od njegove nakane, ali on ne htjede o tom više ni da govori, te napokon moradoše popustiti. Prionuše dakle svi, da ga spreme na put. Majka htjede, da mu svega toga natrpa. Ali on je u tom bio svoje glave, te mu se u putnu torbu nije smjelo ništa drugo metnuti, nego što je on nuždno trebao. „Sve ću drugo“, govoraše on, „lako tamo

nabaviti gdje je, kako sam čuo, sve mnogo jeftinije, nego li ovdje. Glavna je stvar novac, a toga hvala Bogu imam."

Sva ta priprema bila je veoma brza, jer je naumio da de odmah, čim dobije putnicu, a po nju je išao isti onaj dan poslije razgovora. Na putnicu nije dugo čekao, jer nije bilo razloga, da bi mu je oblast uskratila, i tako se je vrijeme rastanka sve to više približavalo. Tu je bilo mnogo uzdaha i suza, osobito je plakala stara majka Ana, ali kad je kobni sat kucnuo, Antun se od svojih milih oprosti i baš po veoma ugodnom vremenu odputuje iz Sokolovca željeznicom. Kad je preko Beča u Bremen prispio, kupi putnu kartu, i drugi dan ukrca se za New-York. I eto ga, gdje jur plovi širokim morem.

A čemu da opisujemo put preko morske pučine? To baš nije od potrebe, jer se takav put niti najmanje ne razlikuje od tisuće drugih. Samo se može to spomenuti, da je šestnaesti dan po odlazku iz Bremena prispio parobrod u new-yoršku luku. Parobrod se usidri u Castle-Gardenu, gdje je posebno društvo u New-Yorku, koje ima svoje ljude, da čekaju na nadošle Evropljane, te da ih u svem upute i od svake prevare občuvaju; a napokon i s toga, da došljake otpreme dalje prama zapadu u nutarnjost zemlje, ako su se nakanili poljodjelstvom baviti. To nije bila namjera Antuna, s toga on samo umoli onoga, koji ga je dočekao na obali, neka mu u ovom velegradu naznači koju prikladnu gostionicu, gdje bi se uz što jeftiniju cijenu mogao nastaniti, a da je ipak gostionica pristojna.

„ Vi će te dakle u New-Yorku ostati?" upita ga čovjek, koji ga je dočekao. „Ako je tako, onda ajte u gostionu „k jandranskom moru" u North Williamsstretu, a ovaj služnik", — tada pokaza na jednog izmedju ljudi, koji su na kolicima razvažali prtljagu, i koji su se također iz naših strana onamo doselili, — „najviše za četvrt sata otpremit će vaš sanduk i odvesti vas u rečenu gostionicu."

Nakon te kratke upute ostavi Antun Pivić Castle-Garden i za kojih 20 časaka bio je već u gostionici „k jadranskomu

moru". Kad je u gostioniciu došao, vidio je već u prvom da je dobro smješten", jer ne samo da se je na gostioničaru vidjelo, da je poštena duša, nego je poznavao dobro i sve prilike velikog grada New-Yorka.

„On će me znati najboje svjetovati", pomisli mladi Antun, „kako ću najlakše potražiti ujaka; ali svakako ne ću, da se već prvi dan sve znade, po što sam došao".

Mirno je dakle sjedio pri stolu, pak jeo i pio, što mu je bilo s voljom. Kad kada je išao i na prozor, da gleda onu silnu vrevu na ulici.

„ Vi dolazite ravno iz Hrvatske, kako mi je vaš vodić kazao?" upita ga gostioničar. „Ja mislim da bi vas moglo zanimati da malo razgledate grad Nev-York".

„ Da, to svakako", odvrati Antun, „ali se ne ufam daleko odavle, jer se bojim, da ne bi nazad pogodio a ne znam ni rieči engleski, da bi koga pitao za put".

„To pravo velite", potvrdi gostioničar, ali vi baš tako ne izgledate, kao da ne bi nigda bili u kakvu većem gradu i s toga bi mogli prije, nego koji drugi . . . . Ali znate što, nečemu sam se dosjetio. Samo nekoliko koraka odavle je knjižara i tamo si možete kupiti nacrt grada New-Yorka, što stoji četvrt dolara. Kada taj imate možete sasvim sigurno ići po svim gradskim ulicama, samo nemojte zalaziti u kojekakve zakutke, jer bi vas tamo mogao lako tko god prepoznati, da ste u našem gradu novajlija, pak vas na vašu štetu izmusti. U svijem većim ulicama naći ćete dosta pristojnih gostionica, ako baš ožednite, a počekajte malo, prije nego pođete, da vam dadem sitnih američkih novaca".

„Da srebrnih", odvrati Antun Pivić, „jer sam u Bremenu mijenjao naš novac, pak nijesam dobio nego komade od dvadeset dolara".

„To je dobro i pametno", na tiho će gostioničar, kad je novac promijenio, „ali ja bih se okladio, da će on platiti naukovinu, kao što su je platili mnogi drugi".

Poslije toga iđaše Antun Pivić na ulicu, kupi si najprije u knjižari nacrt grada Nev-Yorka i pođe dalje. On promatraše

ljude i kuće, na kućama razne napise nad pojedinim izlozima, a dućan se nizao do dućana, samo se valjda po njegovu mišljenju u pokrajnim ulicama stanovalo. Napokon on zbilja ožedni i zađe u neku gostionicu. Bila to neka pivana, u kojoj je dvorila konobarica, za čudo Hrvatica Dalmatinka. Čim mu je prva čaša pive donesena, upoznaše gosti, koji su mimo njega prolazili u njemu novajliju i stranca, te ga stadoše opsipavati pitanjima, da na sva nije mogao niti odgovoriti. Jedan je htio da znade, odakle je došao; drugi, kamo ide; treći ga je pitao za ime i zanimanje, a četvrti mu se čak ponudio na uslugu, ako bi mu što trebalo. On je samo gledao, kako bi što prije izmakao, te se zbilja otrese svojih zabavljača, i po onom izvrstnom nacrtu veoma se lako povrati u gostionicu „k jadranskomu moru".

Tamo je baš prispio na večeru, te sjede za dugački stol, oko koga se nakupilo kakvih dvadeset gosti, te mu je vrijeme brzo prolazilo. Bio je doduše miran, koliko je najviše mogao, jer se bojao, da bi ga opet tko god počeo ispitivati, što ni pošto nije želio.

Odmah poslije večere otiđe spavati, kamo ga je sam gostoničer odveo.

„Dozvolite mi malo, dragi prijatelju", započe gostoničar, kad je svijeću zapalio i na stol je metnuo, „vi mi se ne činite prostim doseljenikom, kao što ih na tisuće dođe, da si ovdje posla nađu".

„Ne, ja nijesam takov", odvrati Antun. „Ja sam u New-York sasvim s drugom namjerom došao. Nego da svoju namjeru što prije izvedem, morao bih se porazgovoriti s kojim iskusnim čovjekom, kao što ste vi, da me u koječem poduči. S toga bih vas lijepo molio, ako vam je moguće, da bi sjutra ili kad drugda dvije tri riječi sa mnom o tom progovorili".

„Dobro, dragi prijatelju", odvrati gostoničar, „vi mi se sviđate, te ću vas rado uputiti u svem, što god budem mogao. Danas ne mogu, jer je dolje još mnogo gosti, a ne bih rada, da na me čekaju. U jutru odmah, poslije doručka, idem na

Washingtonov trg, i ako vas je volja, možete sa mnom, te ćemo se putem razgovarati".

Kad jutro osvanulo, a Antun doručkovao, migne mu gostoničar, da ide s njim. Prođu preko širokoga pločnika, a gostoničar će reći Antunu, neka mu pripovjedi, što je nakanio. „Ne pazite na ljude", reče on, „koji nas sretaju, ne paze ni oni na nas. Nemojte misliti, da vas oni prisluškuju, ili da bi vaše riječi zapamtili. Oni imaju dosta i svoga posla, te im nije do toga, da se i za druge brinu. Dakle samo počniti".

Antun dakle započe ma sve na vlas pripovijedati, što vam je već od početka poznato. Još nije potpuno ni dovršio, kad prispješe na trg Washingtonov, gdje je gostoničar mnogo raznih stvari nakupovao. Najprije je obišao mesare, i to za govedinu, svinjetinu, teletinu i janjetinu. Tada je nakupovao povrća i voća i napokon ribe i živadi. Sve to morali su prodavaoci donijeti k njegovu mesaru, koji sijeće govedinu, i koji mu to svako jutro žurno na svojim kolicima kući opremi.

„Tako bismo bili gotovi", reče gostoničar, „a dok do kuće dođemo, bit će već sve na vatri. Dakle prijatelju, nastavite, da što prije budemo gotovi, jer kad kući dođemo, ne ćete me moći uhvatiti opet za nekoliko sati".

Antun nastavi, a kad je sve ispripovijedao, izvadi iz džepa pismo Jakova Karasa, te ga pokaza gostoničaru. Ovaj ga iz početka brzo i površno pročita, no drugi put išlo to polaganije, jer je stao i razmišljati.

„Dakle?" zapita sada Antun, kad je gostoničar dulje vremena šutio, „što da počnem, da nađem ujaka? Ja vas uvjeravam, da sam se nadao, čim pismo pročitate, da ćete mi znati kazati, gdje . . ."

„Gdje?" upade mu u riječ gostoničar, koji se malo na smijeh držao, „gdje da stanuje onaj, koji je ovo pismo pisao? Ne, za istinu, ja vam toga ne znam. Ali kako ste vi mogli na to i pomisliti?"

„Kako? Sasvim lako", odvrati Antun. „Kod nas u Austriji milijunaši su skoro svakomu poznati, pa makar bilo i

u velikim gradovima; ako i ne baš lično, ali ipak po imenu. T toga sam ja mislio, da ja tako i ovdje u Nev-Yorku".

„Isti na je, dragi moj prijatelju", potvrdi gostioničar, „nepobitna istina. Ja sam ovdje tekar od kojih desetak godina, jer sam svoje gospodarstvo najprije na ladanju započeo. Ali vam moram reći, da ja po imenu dobro poznam sve milijunaše, koji su ovdje. Makar je ovdje i mnogo naših zemljaka, ali ih je vrlo malo, koji su sami svoji gospodari, a da bi koji Hrvat bio miliunašem, togo još nijesam čuo. Bog zna .... Samo vam moram reći, da u ovih deset godina, što sam ovdje, nigda ni riječi nisam čuo niti čitao o kakvu milijunašu Jakovu Karasu".

Da je bilo pogledati Antuna Pivića, kako ga je to zateklo. On je za sigurno držao, da će mu gostioničar odmah kazati, čim pismo pročita, vaš je ujak tamo i tamo, ajte k njemu i zagrlite ga. Ali na žalost morao je istom sada uvidjeti, da će se morati još mnogo napatiti, dok nađe svoga ujaka.

„Što je to, mladi čovječe!" viknu gostioničar, kad se zagledao u Antunovo snuždeno lice. „Gore glavu! Ta niti ovdje u NevYorku ne lete nikomu pečeni golubovi u zube. A znate li što? Mi ćemo još danas u podne pokušati, ne bi li što god doznali. Poslije jela mogao bih opet nekoliko sati s vama, a tada ćemo otići u Rivingtonstreet, pak ćemo se upitat u kući broj 15. Dakle budite pripravni, i držite se ljudski, da ne bi gosti što na vami opazili."

Poslije tih riječi prispiju u North-Willamstreet pred gostionicu „k jadranskom moru", gdje gostioničar otiđe za svojim poslom, a Antun Pivić zatvori se u svoju sobicu i počne o svem ozbiljno razmišljati.

3. Prijašnji stan ujakov.

Malo poslije dvanajeste ure sakupiše se gosti na objed. Za poldrugu uru bila opet gostionica prazna. Gostioničar metne šešir na glavu i pođe sa svojim mladim prijateljem u Rivingtonsku ulicu. Ta je ulica udaljena od njihova stana po prilici pol sata. Išli su kroz najživlji dio tog velikoga grada, na ime kroz Chatamsku ulicu i Bowary, gdje je bilo svega dosta. Ali naš Antun kao da nije ni zašto mario, makar mu je gostioničar koješta i pokazivao. On je mramorkome šutio i samo dalje stupao. Napokon dođu i do ulice, koju su trazili. Gostioničar se zaustavi odmah na početku ulice.

„Pogledajte malo tu ulicu", reče on, „a okrenite se onda nazad prama Bowaryu. Vidite li koli velika je tuj razlika?

„Istina", odvrati Antun, kad se malo razgledao; „u Bowaryu, kroz koji smo ovaj čas prošli, niže se dućan do dućana, a svi — rekao bih — kao da se natječu bogastvom i veličinom svojih izloga. Rivingtonska ulica nasuprot čin mi se sasvim pusta, jer ne vidim baš ni jedne kuće osim nekoliko pekarija i mesnica, u kojoj bi se štogod trgovalo. To su valjda sve kuće za stanovanje?"

„Tako je", potvrdi gostioničar, „ovdje su vam skoro sve kuće stanovi, ali vidite i među njima je razlike. U ovim manjim kućicama od dva kata stanuju samo Američani, a u onim visokim od pet kati, što se skoro vide kao kakve - jarnice, stanuju samo Nijemci i drugi doseljenici i to sami radni , koji su zadovoljni, da se sa svojom obitelju stisnu u kakvu sobicu, u kojoj je samo pećica, te ne trebaju ni kuhinje, jer kuhaju na peći".

„Dakle u ovim kućama ne stanuje ni jedan bogatiji čovjek", stisnu Antun Pivić, „niti se u njima ne radi nikakav veći posao?"

„Ne, za to vam jamčim", odvrati gostioničar. To sam i htio, da vam razjasnim prije, nego pođemo dalje".

„Ali pred kojih dvadeset godina", promrmlja sasvim tiho Antun, „ moglo je to ipak drukčije biti, — ja mislim u ono vrijeme, kad nam je ujak kući pisao".

„Moguće", odvrati ujedljivo gostioničar, „nego ajdmo do kuće br. 15.

Prođu dalje i za kojih pet časaka dođu do huće, na kojoj je stajao br. 15. Ista je sagrađena na pet kati, ne računajući pri tom prizemlja, koje je skoro na pol pod zemljom.

Ta se kuća sigurno računala u broj vojarnica za stanove, o kojima je malo prvo gostioničar pripovijedao. Isto tako bila je sasvim trošna, da ne reknemo ruševina, te je sazidana bez ikaka ukusa. Moglo se je također vidjeti, da je od dna do vrha napučena, jer su na svakom prozoru virile dječje glavice.

Kad su tu kuću tako promatrali, otvori se u prizemlju prozor i na nj poviri pristar čovječuljak, koji je kratku lulicu imao u ustiju. „Tražite li koga ovdje kod nas? upita. „Ili možda biste što trebali?“

„Željeli bismo znati“, odvrati gostioničar, „da li ovdje stanuje koji gospodin, koji se zove Jakov Karas. On mora da ima veliku krojačiju, ili tvornicu odijela, ili ju je možda kad imao.“

„Veliku krojačiju ili tvornicu odijela?“ odvrati čovječuljak kimajući glavom. „Čini mi se, da se varate“. Nas je ovdje pvadeset i četiri, svi smo oženjeni i svi imamo obitelji. U svakom spratu stanuje nas po četvero i to dvoje sprijeda, a dvoje tamo straga, i svi smo krojači, ali šijemo rukama, dapače nijedan nas ne radi sam za se, nego bez iznimke po komadu, te što preko tjedna dogotovimo, to u subotu odnesemo svojim gospodarima, koji nam opet dadu posla za drugi tjedan, a mi to kući nosimo. V ostalom izvolite malo unutra; možebit ću vam moći što pobliže da kažem“.

Gostioničar uhvati sada Antuna Pivića pod ruku i povuče ga za sobom preko nekoliko stuba, kojima se išlo u prizemlje. Tamo ih dočeka onaj čovječuljak, što je s njima sa prozora razgovarao i povede ih u sobicu. U njoj su na povišenom daščanom stolcu marljivo šivale dvije ženske“.

„Ovo je moja žeua, a ovo svast“, reče čovječuljak. „One rade za mene, jer sam ja nešto palac ozlijedio i s toga ne mogu danas šivati. Ali kako ste rekli, da se zove gospodin, za kojeg ste pitali?“

„Jakov Karas“, pridoda gostioničar.

„I on je krojač?“ upita dalje čovječuljak.

„Dà“, odvrati Antun. „To jest on je izučio krojačiju, ali si je svojim zanatom stekao toliko bogatstvo, da je već odavno svoj posao napustio“.

„Što li vi ne govorite!“ začudi se čovječuljak, iskrijesiv svoje oči. „No ipak je živa istina, da takov sretnik nije nigda stanovao u ovoj kući, a još manje i jedan, koji bi se zvao Jakov Karas“.

„Dakle tako?“ progovori gostioničar. „A odkle vi to sve tako sigurno znate?

„Odkle? Evo odakle!“ odvrati čovječuljak. „Pred četrnaest godina bila je ovdje sasvim ruševina i mala kućica, koju je kupio neki Američanin, koji stanuje tamo u Hobochu. On je kupio ovu ruševinu samo za to, da je sruši i da na njezinu mjestu podigne novu kuću za stanovanje. I otkad je god ova kuća ovdje, ja sam u njoj, dapače ja sam pazikuća, te mi je za to dao Američanin ovaj stan besplatuo. Tako dakle u ovo četrnaest godina nije nitko u kuću došao, da mu ja nijesam pokazao stana, a ja sam dapače sastavio i popis sviju stanara, koji su u kuću došli, i kada su se iz nje iselili. Evo vidite“, pridometne i izvadi iz neke škrinjice smotak papira, „to je popis. Tuj možete sami vidjeti, da li je kakov Jakov Karas ovdje stanovao“.

„Da“, primjeti gostioničar, kad je malo po popisu prolistao, „to je sve pravo, ali Jakov Karas, za kojega mi pitamo stanovao je tu pred kojih dvadeset godina, dakle po svoj prilici u onoj staroj kući, koju je sadašnji vlasnik kupio. Bi li nam možda što god iz onoga vremena mogli kazati?“

„Ne“, odvrati čovječuljak, „Ja sam vas dakle krivo razumio, nego u obće ja neznam nijednoga . . . . Ali čekaj“, stade se domišljati, „nečemu sam se ipak dosjetio. Samo nekoliko kuća odavde tamo na uglu, kud se zakreće u ulicu Eldridge, stanuje neki stari pekar iz Škotske. On tu drži pekariju preko trideset godina. Ako nitko, to će vam on za sigurno sve znati kazati“.

Gostioničar je toga pekara dobro poznavao, s toga se uljudno oproste i pođu dalje. Do pekarove kuće trebalo je samo nekoliko koračaja. Došli su u pravo vrijeme, jer je pekar — veoma star čovjek — bio kod kuće, te je rado primio naše došljake i bio je pripravan, da im sve kaže, što bude

znao i o čem ga budu pitali. Samo je bilo zlo, da nije znao ni jednog ni drugog jezika, nego engleski, ali i u ovom je tako natucao, da ga je gostioničar jedva mogao razumjeti. No ipak su se nekako sporazumjeli.

„Vaša je pekarija već dugo ovdje?“ upita gostioničar.

„O, već preko trideset godina“, odvrati Škot.

„Dakle vi biste se mogli sjećati sviju oni ljudi, koji su pred dvadeset i više godina stanovali tu u vašoj blizini u ulici Rivington?“

„Dakako, kao da su danas tu“, odvrati Škot.

„Bi li se dakle mogli sjetiti“, nastavi gostioničar, „da je kada stanovao u kući broj 15. kakav bogati krojač, koji je imao veliku tvornicu odijela?“

„Veliku tvornicu odijela?“ začudjeno će Škot. „Ne, to nije istina. Pak to da je još i bogat krojač? Onda još kao i danas nije bilo u Rivingtonskoj ulici nijednog bogatoga krojača, osim nekog siromašnoga krpara, koji je stanovao u ovoj podrtini, te se kukavno samo od krparije hranio, a vi valjda ne pitate za toga?

„Ne!“ odvrati gostionišar. Ali mošda se sjećate kakva imena Jakov ili James Karas?“

„James Karas?“ pomisli Škot. I to bi bio taj bogataš? Doduše imena svih bogatih ljudi ja jako dobro pamtim, ali se zaista ne mogu sjetiti na kakva Jamesa Karasa“.

Sve ovo protumači gostioničaru Antunu, koji nije razumio engleski, a ovaj se od čuda snebivao, kad je sve doznao. Nije dakle preostalo drugo, nego da se vrate kući, što odmah zatim i učiniše.

Jedva što su pošli nekoliko koraka, zaustavi se Antun Pivić. „Mi smo zbilja na glavu pali“, viknu on, „kad se toliko zaludu mučimo. To je istina, da je moj ujak stanovao ovdje u Rivingtonskoj ulici, jer je pismo na nas odavde upravljeno. Istina je i to, da on ovdje više ne stanuje, jer valjda u cijeloj ulici nije mogao naći za sebe prikladna stana. On se je dakle iselio ili u čiju drugu kuću, ili u kuću, koju je sam kupio. Mi dakle ne bismo trebali ništa drugo, nego da

idemo k redarstvu, i da tamo pitamo, gdje on sad stanuje; pak ako vam se hoće mogli bismo odmah tamo otići“.

Gostioničar čekaše da Antuu sve izgovori, a tada se ne mogaše uzdržati, da se grohotom ne nasmije. „No to se vidi“, reče on glasno jedva se susprežući od smijeha, „da ste neiskusan i takov novajlija. kakva više niti ne poznajem. Još dobro samo, da nijeste to kazali u mojoj gostionici pred gostovima, inače ismjehivanju ne bi bilo kraja ni konca“.

„Ja ne znam“, reče Antun nešto uvriježen, „što je u tom tako smiješna? Red mora da vlada u svakoj zemlji i u svakom gradu, a da se taj red i uzdrži, zato je redarstvo. Dakle . . . “

„Stante, samo polako“, prekinu ga gostioničar. „Ja ne bih rado, da vas tko čuje. Ali dajte mi samo kažite, je li vas itko, a osobito tko god od redarstva za vašu putnicu ili kakvu ispravu pitao, kad ste stupili ovdje na obalu?“.

„Nije nitko“, odvrati Antun nešto promišljajući.

„Dobro!“ nastavi gostioničar. „A had ste u mojoj gostionici „k jadranskom moru“ odsjeli, jesam li vas pitao za vaše ime, da ga u knjigu ubilježim i drugoga jutra redarstvu prijavim?“

„Ne, to nijeste“, odvrati Antun. „Ja sam vam svoje ime samo tako kazao, jer sam vas htio moliti za savjet“.

„Dakle dobro“, opet će gostioničar, a kad ste mi svoje ime kazali, jesam li ja tražio kakvo pismeno, da se zbilja uvjerim, da se zovete onako, kako ste mi kazali? Ja to nijesam radio, jer da ste mi kazali, da se mjesto Antun Pivić zovete Petar Pavlović ili Janka Petković, meni bi to bilo svejedno“.

„Vi ste možda uvidjeli“, primijeti Antun, „da ja baš nijesam takov čovjek, koji bi vas htio prevariti“.

„Moguće i to“, odvrati gostioničar, „ali kad mi se ne bi sviđali, ja vas ne bih ni onda pitao, jer to zakon ne traži. To bi značilo toliko, kao kad bi se netko priječio u poslu i radu, koji želi da ga obavi“.

„Što?“ poviknu Antun. „Zar svatko tu može činiti, što hoće? Tu onda nema zakona. Tu nije nitko siguran, da . . .“

„Ne, ne!“ upade mu u riječ gostioničar. „Tako se to ne misli. Za moja i tvoje obstoji zakon, a ima i mnogo državnih zakona, kojih ne smije nitko da gazi, jer bi odmah oblasti svoje činile i krivca kaznile, ili bi barem bile pripravne, da ga kazne. Dakle to ne. Svaki zločin i svaki prekršaj kod nas se isto tako kazni, kao i tamo u starom svijetu; ali trgovati i putovati kod nas može svatko, kako hoće i kuda hoće, Vi možete biti danas zanatnikom, a sutra trgovcem, danas učiteljem i činovnikom, a sutra kramarom ili konobarom. Danas ste ovdje u Nev-Yorku, a sutra, vam se svidi, da idete u Chicago, ili u koji drugi grad. Danas kupite kakvo imanje, a sutra vam se prohtije, da kao mornar služite na brodu. Danas . . . Ali dosta je. Vi vidite sami, kolika je neograničena vlada u ovoj zemlji i s toga si izbijte iz glave, da bi vam redarstvo moglo kazati, gde stanuje vaš ujak“.

„Dakle tako“, iz dna srca uzdahnu Antun. „To je onda za me jako žalozno, i . . . i . . . ja vam otvoreno kažem, da ja ne mogu odobriti te vaše neograničene slobode. Da, ona je u baš u mnogo prilika od štete, kao što eto sada kod mene, jer mi je na puta, da ne mogu tako lako naći svoga ujaka“.

„Neograničena ova sloboda“, reče gostioničar, „nije tomu kriva, kao što kažete o vašoj stvari nego je tomu jedino kriv vaš ujak, koji vam nije pisao, te nije nažnačio, kamo se je odijelio. Njemu po svojoj prilici nije mnogo do toga, da budu kod njega njegovi rodjaci“.

„To isto“, reče Antun jako potišten, „govorio je i moj brat; ali pomislite samo. Ujaka je to rasrdilo, kada mu na prvo njegovo pismo nijesmo vjerovali, pak on toga nije mogao da zaboravi. Ali što koristi, da o tom govorimo. Ja moram izbiti iz glave svaku misao, da bih ga mogao naći i pomiriti ga opet s nama“.

„Gle!“ začuđeno ga pogleda gostioničar. „Ma ne treba za to odmah očajati. Ako je vaš ujak zbilja u New-Yorku

mislim u samom gradu ili u njegovoj najbližoj okolici, to držim, da je još uvijek moguće, da ga nađete, ali nikako po redarstvu“.

„Nego kako?“ upita Antun.

„Lako“, ujedljivo će gostioničar. „Čim se kući povratimo, dat ću vam nešto omašniju knjigu „adresar“, ili kako se kod nas zove „direktorij“. Ta je knjiga kao riječnik sastavljena, pak po njoj možete potražiti ujaka“.

Za nekoliko časaka prispješe u gostionu “k jadranskomu moru“, gdje gostioničar odmah dohvati „direktorij“, da ga pregleda zajedno sa svojim gostom. Ovo je bila svakako omašna knjiga. da se je jedva mogla u ruku držati, ali je bila tim korisnija, jer je u njoj strogo po abecedi poredana bila silna množina raznih imena i naslova. Iz tih naslova i imena mogao je svatko veoma lasno saznati, gdje stanuje ovaj ili onaj u New-Yorku. Riječ „direktorij“ ne znači dakle ništa drugo, nego što i hrvatska riječ „kažiput“. Kod nas takov kažiput (adresar) ima jedino grad Zagreb. Medju zagrebačkim adresarom i new-yoržkim direktorijem ipak je znatna razlika, U Zagrebu kao i u drugim ovećim mjestima u Evropi sastavlja takov adresar koji činovnik kod redarstva, a on ima pri ruci čitavi popis stanovnika toga mjesta, što se sve u uredovnim knjigama po abecednom redu vodi. U takvim dakle adresarima ne manjka ma ni jedno slovce, a osim toga u nj su uneseni bez razlike svi stanovnici mjesta, dakle i siromasi i bogataši, i radnici i činovnici. New-yoržki „direktorij“ sasvim je privatan podhvat, te niti je posve tačan, niti podpun. Ova ma i veoma opsežna knjiga izlazi svake godine nova, jer je nuždno, da se u njoj navedu promjene ili možebitni ispravci. U „direktoriju“ ne imaju mjesta siromašniji stanovnici, hiljade i hiljade radnika i manjih obrtnika, sluga i težaka; on samo sadržaje imena vlastnika kuća, velikaša, tvorničara, veletržaca, krčmara i gostioničara, ili možda još koga, koji se među ote ubraja.

„Tako je, moj mladiću“, reče gostionićar, kad je Antunu pokazao svoje veliku knjigu i o svem ga uputio, što je u njoj.

„Sad uzmite crnila, pero i papira i ispišite imena sviju onih, koji se zovu Jakov Karas. Ako je vaš ujak još u New-Yorku, to mora biti među tima, jer on je bogat čovjek, kako je sam pisao, a svi su bogatiji ljudi u toj knjizi. Još to je samo prava sreća, da se zove Karas, jer Karasa baš ne ima mnogo, ali kad bi se n. pr. svao Meyer, trebali bi i više araka-papira, dok bi ispisali sva ta imena".

Odmah poslije toga počne Antun pisati i za pol sata već je bio gotov. On je sve tačno zabilježio: ime, stališ, ulicu i kućni broj. Tada uzme svoj nacrt grada New-Yorka i poče tražiti one ulice, da mu drugi dan bude lakše posao za početi. On je na ime pregnuo svojom dušom, da će obići sve Jakove Karase, što ih je iz knjiga ispisao, dok god ne nađe svoga ujaka.

O tom na večer ne progovori ni riječi, da mu se ne bi ostali gosti podrugivali, što se je zakanio na takovu pustolovinu. Ali mu to nije išlo cijelu večer dapače čitavu noć iz glave, te nije mogao ma niti četvrt sata da usne.

4. Antun prvi put u škripcu.

Čim je sunce ogranulo, ustane Antun i obuče se u svoje najbolje odijelo. Obukao je također i kao snijeg bijelu košulju, a svoj šešir je tako dugo kefao, dok nije bio kao nov. Sa sobom je uzeo i nacrt grada, da se putum može bolje snaći, jer neznajuć engleski, nije se mogao osloniti na to, da-bi koga na putu pitao. On nije također zaboravio niti pisma, što ga je ujak nekoć pisao njegovoj majci, jer je to pismo bilo njegova svedočba, ili bolje dokaz, da mu se može vjerovati.

— „Što to?" doviknu mu gostioničar, kad je došao u sobu. „Pak tako rano već na nogu? Još tomu uređen i uglađen, kao da će u svatove. Ali, dragi prijatelju, već u sedam sati ne ide se u posjete bogatim ljudima. Mogli biste malo sjesti i što god dobra založiti. Tad možete krenuti u ime

božje, pa ne treba klonuti duhom, ako već prvi Jakov Karas, koga potražite, ne bude vašim pravim ujakom".

Antun je rado posluhnuo ovaj savjet, te istom kad je dobro založio, krene na put. Nije mu baš bilo najbolje pri duši, srce mu je silovito tuklo, ali on je sve sile napregao ne bi li svladao svoju malodušnost. Zakanio se na ime da ovaj put dođe do gospodara Jakova Karasa, koji je imao u Velkoj ulici kuće broj 11. Nekako je slutio, da ne ide badava, i da mu je taj Karas bio pravi ujak. To je na svaki način bio čovjek, koji je sav svoj posao napustio, a sada samo živi od kamata, a to se podpuno slagalo s prilikami, u kojim se je njegov ujak morao da nalazi.

Polako je prešao preko Broadwaya, da ondatle zakrene u Veliku ulicu. Putem se je mnogo i mnogo zaustavljao, da razgleda izloge, koji su se tu jedan do drugoga nizali. To su bili prekrasni izlozi sa još skupocjenijom robom, ali on je to sve jedva i gledao, te je popostajao samo zato, da se malo u misli sabere. „Ako je još uvijek neženja", mišljaše Antun, „kako je obećao, kako li će me pogledati, kada mu pokažem njegovo vlastito pismo, što ga je pisao mojoj majci!"

Napokon odbi na vijećnici grada New-Yorka, koja je sazidana od sama mramora, devet sati i on se poče nešto sokoliti. „Rad je vrijeme, prošapta on" u devet sati se već smije u posjete i bogatijim ljudima. Koraknu nešto brže i za nekoliko časaka bio je već u Velikoj ulici pred kućom br. 11. Na suprotnoj strani kuće malo se zaustavi, da je pobliže promotri, ali nije na njoj ništa osobita vidio. Mnoge druge kuće diljem ulice bile su isto take. Kuća je imala samo dva kata, a pod njima bijaše prizemlje, u koje se išlo preko nekoliko stuba. Osim toga bila je kuća jako uzka, te je na pročelju imala samo tri prozora. Morala se zbog toga na svaki način ubrojiti među čednije kuće. Ali pošto je ujak neženja, čemu mu i toliko prostorija?

„Bog zna, je li kod kuće?" pomisli opet Antun. Svi su prozori zatvoreni, kao da ne ima žive duše. Ali ne, to ne

može da bude, jer je eno u prizemlju jedan prozor otvoren i kao da se neka ženska vrti po kuhinji".

On potrča preko ceste i stade misliti, bi li skočio preko ono nekoliko stuba do prvoga kata, da tamo na vratima pozvoni. Ali čemu da lupa, kad se u prizemlju čuje razgovor. Podje dakle preko ono nekoliko stuba u prizemlje i zbilja nađe vrata otvorena, a u kući neka gospoja, koju je već prije vidio na prozoru. Moglo joj je biti kojih četrdeset godina; vatrene oči sijevale joj u glavi, a ispod njih se spustio omašan nos. Bila je dosta trošno obučena, a kapa, koju je na glavi imala, sva je bila žuta i prljava, jer bog zna, kad ju je zadnji put oprala.

„Dobro jutro!" pozdravi je Antun, i skinn svoj šešir. „Molim, stanuje li ovdje gospodin Jakov Karas?"

„Stanuje", odvrati porugljivo gospodja. „Tko ste vi i što želite?"

„Ja sam Antun Pivić", uljudno će ovaj, „i želio bih govoriti sa gospodinom Jakovom Karasom. On je valjda kod kuće"

„Jest kao uvijek", protepe gospoja, „ali odmah ne ćete moći s njime da govorite. Što vam treba?"

„Ja bih želio", pridade Antun, „da s njim govorim u četiri oka".

„U četiriri oka?" nasmiješi se ona još porugljivije. „I tako svi, koji amo zalaze, i koji s njim obće, uvijek imaju s njim razgovor u četiri oka. Isto su tako rekla i ona dvojica, što su došla pred pol sata, a ni vas valjda ništa drugo ovamo ne vodi. To ipak moram kazati, da ste vi nešto finiji mladić, jer ste se ukusno i lijepo obukli, te o vami nitko ništa ne može da sumlja. Ali ona dvojica, što su malo prije ovdje svoju robu prodavala, činili su mi se jako sumljivi te skoro im ne bih bila nuti otvorila, da već češće amo ne zalaze. Ja ću medjutim kazati gospodinu Karasu, da će u buduće takovi mladići, smeti da ovamo zalaze samo za mrkle noći; jer redarstvo ovdje ima oštre oči, te su se baš sada tamo kod onoga izloga odijela postavila dvojica, koje ja dobro poznam, makar su se

— preobukli u građansko odijelo. Pogledajte eno tamo lijevo gore! Možda i vi kojega od njih poznate?"

„Ne" odvrati Antun, koji se je sve to više čudio, čim je dalje gospoja pripovijedala. „Ja sam ovdje jošte sasvim nepoznat, jer sam amo došao tek pred kratko vrijeme. Ali vi ste već dugo ovdje?"

„O, već skoro dvadeset godina, odvrati gospoja, „i kroz cijelo to vrijeme gospodaricom sam u kući gospodina Karasa."

„Zbilja?" klikne Antun, komu iznenada sunu u glavu neka misao. „Tako bi po svoj prilici morali znati, da je gospodin Karas pred kojih dvadeset i dvije ili tri godine stanovao u Rivingtonskoj ulici u kući br. 15".

„To je moralo biti prije mene," reče gospoja, nego meni se čini ili baš tamo, ili ondje negdje u blizini stanovao je negda, kako mi je sam pripovijedao".

„Nije li vam možda kazivao", nastavi Antun, koji je počeo drhtati, kao da ga je groznica tresla, „da je kada pisao svojm rođacima u Hrvatsku, neka bi se odmah amo k njemu doselili?"

„Jest, jest."potvrdi gospoja, „o tom mi je jednom nešto pripovijedao, ali poslije nije nigda više to spominjao, jer su mu rodjaci — mislim— svi pomrli".

„On je, on je! To je moj rođeni ujak," htjede Antun već da glasno usklikne; ali u istom trenutku začuju se teški muški koraci, kako se spuštaju iz prvoga kata. Čim to začu gospoja, skoči u najvećoj naglosti do prozora i vrata, što su na put gledala, da ih čvrsto zaključa.

„Ta ne pravite tolike vike! "ljutito će ona pol engleski ljudima, koji su dolazili odozgor. Čut će se van, da su stranci ljudi u našoj inače uvijek mirnoj kući, a redarstvenici, što sam ih malo prije vidjela tam, na uglu, imaju bez sumnje jako napete uši".

Ljudi pođoše polaganije i za čas uđu u podzemnu tu sobu, koja je ujedno bila i kuhinjom. Antun ih pogleda, i sav prestrašen korači nazad. Na njihovu odijelu nije u opće bilo ništa čudna, jer ako je i bilo trošno, to ipak nijesu bolje obučeni ni mnogi pometači cesta i služnici, nego ovi ljudi.

No očima su lukavo križali, i po tome se moglo poznati, da su veliki prevejanci. I lice im bijaše kao u obešenjaka.

„O, gospe Saro," reče jedan sasvim osorno, „Samo se nemojte ranim jutrom jediti. Što nas je briga za redarstvenike tamo na ulici? Mi smo ovamo zašli kao pošteni ljudi i unijeli smo u kuću sanduk, što smo ga donijeli sa harlemskog kolodvora. Tko bi tu mislio na kakvo zlo? Otvorite nam dakle vrata, jer ne imamo više posla ovdje, kad smo sa starim gore sve uredili, a bogme poslije ovakova posla preko cijele noći moramo što dobro da popijemo i pojedemo. Nije li istina, Nikola?" upita svoga druga. „To je doista bio težak posao?"

Ovaj mjesto da odgovori, odurno se nasmješi, te oba po đu do vrata, da ih sami odključaju, no gospoja im odlučno zakrči put. Ne tuda ni za Boga" viknu ona „Jesam li vam kazala, da tamo na ulici stoje redarstvenici, koji bi vas mogli prepoznati pa makar se vi obukli kako vam god drago. Ja vas ne bih u kuću ni pustila, kad ne bih bila znala, da ne ima nikoga na ulici. Ali vas je ipak neki grieh opazio tako, da nijesam to niti primijetila, pak sada redarstvenici ni za što ne stoje tamo, nego zato. Pričekajte samo jedan časak, dok ja malo odzada razgledam. Ako je sve sigurno, odvest ću vas preko dvorišta na mala vratašca, kroz koja možete lako umaknuti u Marbersku ulicu. Tako, a vi," okrene se prama Antunu, „kad je stari sam, ajte uz stube gore i obavite s njim svoj posao. Ajte samo na prva vrata lijevo prama dvorištu, tamo ćete ga naći. Dok vi dogotovite svoju stvar, ja ću se povratiti, i pustiti vas na ova vrata, jer vas moraju vidjeti, kad izađete, pošto ste kao kakav gospodin".

Antun Pivić pope se žurno uza stube. Kad se je gore uspeo, počeše mu se po glavi vrtiti svakojake misli, te je češće postajao. Pred nekoliko časaka htio je od radosti uskliknuti, jer je bio u duši osvedočen, da će ovdje naći svoga ujaka. Ali sada —? On kao da nije pravo razumio razgovor gospoje s onom dvojicom skitalaca. Pak ove skitalice, kako da imadu posla s ujakom, koga je on tako bogatim smatrao? Njima se sa čela moglo čitati, da su tati i zločinci i usprkos tomu oni

su sa starim gospodinom obavili neki posao. Pak što još više? Ona gospoja dolje, gazdarica Jakova Karasa, poznavala ih je kao ljude, koji bi se imali bojati pred redarstvom, pak im je bilo ipak dozvoljeno, da zalaze u kuću, ali samo da to ostane tajnom.

Kimajući glavom i jako turobna lica prijeđe i zadnju stubu, te dođe pred vrata sobe, u kojoj se s posjetnicima razgovarao. On malko posluša, i makar su bila vrata samo pritvorena, nije ništa čuo, osim tiho hodanje i nekoliko poluglasno promrljanih riječi. On samo pokuca, onako pritvorena vrata odmah se otvore, a da ni najmanje nijesu zacvilila. Što li je sve imao pred očima!

U sredini sobe bijaše dug i širok stol, Na njemu dupkom puno raznih srebrnih i zlatnih stvari. Tu je žlica, noževa, vilica, pehara, pladanja i zdijela a isto tako i prstenja, naušnica i mnogo koješta drugoga. Nad sto se je nagnuo čovjek veoma star, sijedih vlasi; oči mu su pohlebno kresile, kao u kakva grabežljivca. U ruci mu bila tezulja, na koju je metao komad po komad od tih srebrnih i zlatnih stvari. „Izvrsna roba", mrmljaše i sve je dosta teško. Da su ona dvojica znali, koji su te stvari donijeli, od kolike je to vrijednosti, to . . . Tko?!" kriknu, izbuljiv svoj pogled na Antuna, koga je iznenada opazio na vratima. „Tko ste vi? Odakle ste? Što ćete? Saro! Saro! Tati, razbojnici, ubojice! Bože otaca mojih, ja sam propao!"

On uzdrhta i bio bi pao, da ga nije Antun brzo prihvatio i na obližnji stolac posio. „Siromašni stari čovječe!" reče Antun nešto od sućuti, a nešto od prezira. „Ja niti tat, niti razbojnik, niti ubojica, nego me je vaša gazdarica k vama poslala, jer . . ."

„Sara vas je poslala? viknu starac, te se brzo sabere. „„E, onda dobro. Dakle što ćete prodati? Dajte amo, da vidim i vagnem. Ali ne vidim ni torbe, ni sanduka. Gdje ste što sakrili? U džepovima? To su valjda dragulji, diamanti i nakit. Time još bolje. Ajte brzo amo!"

„Ja ništa ne prodajem“, odvrati odrešito Antun, „i vi se u mene jako varate. Ali ostajte zdravo. Ja ne mogu tuj niti časak da ostanem.

„Uhoda! Uhoda!“ zakrešti starac. „Vi ste se amo uvukli, da doznate moje tajne, i da ih tada otkrijete redarstvu“.

„I u tom se varate“, reće Antun, te pođe na vrata. „Ali se cuvajte, vi stari čovječe, koli ste već jednom nogom u grobu, da se ne bi sramotno s ovim svijetom morali rastati“.

Stupivši tako na vrata, htio je, da se ukloni, ali najedared u dvorištu pra na toj sobi začu se strahovita vika, kao da se netko s nekim potukao. To ga malo zadrži, i kad se okrenu, opazi starog Jakova Karasa, kako se prama prozoru potrčao i opet sa svom silom k stolu povratio. Mislio je, da je stari šenuo pameću. U to izvadi starac iz džepa neku oštru stvar, sagnu se do poda, i dok bi okom trenuo, izvadi jednu podnicu. Tada skoči do stola i grčevitim naprzanjem stade grabiti one zlatne i srebrne stvari i bacati u izdubinu pod odignutom daskom.

Sve je to Antun samo letimice opazio, jer je već istoga časa u prizemlju i kroz otvorena vrata brzo na polje sunuo. Htio je da brzo pobjegne, ali nije mogao ma niti deset koraka dalje, jer užasna lupa i krika, koja je iz dvorišta te kuće dopirala, primamila je toliko ljudstva, da se sve kao čvor zbilo. „Što je? Gdje gori? Je li tko ubit?“ pitalo se u smetnji na sve strane, a svijet se sve više skupljao. Za čas začu se zaglušna tutnjava, i veliki odjel redarstvenika dođe pred tu kuću. Jedan dio uđe unutra, a drugi vani stražio. Odmah po tom prestala je vika i u dvorištu, ali tim je bilo življe u samoj kući, jer su redarstvenici otvorili sve prozore, te se moglo vidjeti, da pretražuju svu kuću od dna do vrha.

To je potrajalo koji četvrt sata, a tada opet sve čvrsto zatvore, dapače i prozore na sobama u prizemlju. Poslije nekoga vremena otvore se velika kućna vrata i na njih izađe četa redarstvenika, a u njihovoj sredini četiri uapšenika A tko su uapšenici? Obje one skitalice, o kojim se već gore go-

vorilo, onda stari Jakov Karas i najposlije njegova gazdarica Sara. Ovu četvoricu otpremi redarstvo kroz Veliku ulicu u veliku newyoršku kaznionu Tombs. Za njima nošahu nekoliko vreća, u kojima je doista bilo ono, što se u kući našlo sumljiva. Iz kuće je zadnji izašao redarstveni nadstražar, koji je vrata za sobom zaključao i ključ u džep spravio. To je sve, što se je moglo vidjeti, i sada istom poče se svjetina razilaziti na razne strane.

Antun tek sada uvidje, u kakvu je bio škripcu, i kako se je sretno spasao, te se žurnim korakom vrati u svoj stan. O svem tom, što su ljudi oko njega govorili, raspravljali i nagađali, nije on ma ni riječi razumio. On je sve to samo gledao, te prilično nagađao pravu istinu.

„Ja držim", reče gostioničaru, kad se s njim na razgovor sastao, „da bih danas skoro zlo prošao bio", i ispripovjedi mu sve na dlaku.

„Bora mi", odvrati gostioničar, „možete biti sretni, da ste tako izmakli. Ali ja vam ipak svetujem, da o tom ni pred kime ne govorite, jer biste mogli kasnije — makar ste baš i nedužni — sa redarstvom imati posla".

I tako se završi prvi pokus našega Antuna Pivića, da nađe ujaka, ali taj dan nije imao više volje, da još i dalje koga traži. Na večer pruži mu gostioničar neke b š izašle novine, te mu pokaže članak, koji je doslovno glasio ovako: „Danas u jutro, između 9 i 10 sati, pošlo je našemu redarstvu za rukom, da je otkrilo veliku krađu. U Velikoj ulici br. 11. stanovao je čovjek, imenom Jakov Karas u vlastitoj kući, koju je pred više godina kupio i gotovim novcem isplatio, i kojega je u opće svijet vrlo cijenio. Malo je kada izlazio iz kuće, a mislilo se, da to biva s toga, što mu je bilo već blizu 70 godina, te je i u kući uvijek bio sam za se i živio tiho i mirno. Taj starac je neženja bez ikakve bliže rodbine, jedino je imao prilično staru gazdaricu, koja se — kako se čini — potpuno slagala s njegovim načinom života. Jučer na noć pak provalili su tati u skladište zlatnine i srebrnine na Feltonovu trgu, i kad se za krađu doznalo, nije bilo ta-

tovima ni traga ni glasa. Ipak im se nekako nanjušio trag na harlemskom kolodvoru, te se natisnu u potragu za njima naša dva najrevnija stražara, koji su dašto sve to samo iz daleka motrili. Njihova je revnost u istinu nagrađena, jer malo poslije osam sati dođu dva čovjeka kao trhonoše odjevena, te iz neke otvorene suše iznesu sandučić, koji bez svakoga straha odnesoše. To bijaše stražarima sumnjivo tim više, sto su im se lica tih dvaju trhonoša ukazala veoma poznata. Jedan od stražara uputi se za njima, a drugi je upitao nekoga podvornika na kolodvoru, da li su oni ljudi imali pravo, kad su onaj sandučić odnijeli. A nego, odvrati ovaj. Oni su noćas ovaj sandučić donijeli, da ga jutros s brzim vlakom otprave; ali valjda se gospodar nečemu dosjetio, pak je odredio, da mu se sandučić nazad donese. Ovo je u stražara porodilo još veću sumnju, te je skokom pošao, da dostigne svoga druga, koji je naprijed otišao. Oba se na tiho razgovarala i brzo se složiše, da će ići za tragom onih trhonoša, jer im se obojica činjahu sada još većma sumnjivima. Odmah se dakle razdruže, te jedan krene sasvim prostodušno pločnikom uz lijevu stranu ulice, dočim je drugi još bezbrižnije koračao desnom. Ovo je bilo tim bolje, što trhonoše nijesu mogli poslutiti, da bi ih tko nazorice slijedio, makar su često i lijevo i desno pogledali, a od časa do časa i nazad se okretali. Napokon iza dugoga hoda, koji je trajao dobra po sata, zaustave se u Veliko ulici pred kućom br. 11., prekorače ono nekoliko stuba, što su vodile u prizemlje i pokucaju na vrata. U trenu proviri na prozor neka gospoja, ali ipak ne htjede prije da otvoriti, dok svu ulicu dobro ne razgleda. Sad su stražari znali, s kim imaju posla, pa makar je ta kuća bila dosad i na dobru glasu. Jedan od njih odmah otrča do obližnje redarstvene postaje, da prizove pomoć, a drugi nije ni za čas spustio s vida kuću, u koju su oni sumnjivi trhonoše unišli. Za nekoliko časaka već je bilo redarstvo na nogu, te se odma prikladno razdijeli. Ta kuća imala je na ime osim velikih vrati na Veliku ulicu također i mala vratašca odzada prama Marcerskoj ulici, koja se na oči baš nijesu nigda rabila, ali je redarstvo i za njih

znalo. I tako se momčad razdijeli, da ih šest ostane pred kućom u Velikoj ulici, dočim ostala šestorica otiđe kroz Marcersku ulicu na ona zadnja vratašca i tamo se tako zaslone, da ih iz kuće u obće nije nitko mogao vidjeti. Neko vrijeme bilo je u kući sve mirno, ali za kojih dvadeset časova oprezno se otvoriše ona vratašca odzada, i na njih izađoše oba ona trhonoše, da umaknu Marcerskom ulicom. U isti čas nahrupi redarstvo i tako nastade strahovita tučnjava, jer se oba trhonoše, poznati tati — i razbojnici, očajno branili. No to im je bilo uzalud, i kad su ih pošteno svezali, uđu redarstvenici u kuću. Tamo izim spomenute gazdarice ne nađoše nikoga nego samo kućevlastnika, starca od 70 godina, i ovaj je odlučno prosvjedovao proti svakoj navali, koja se čini u njegovoj kući. Njegov je prosvjed malo koristio; jer redarstvenici pretražiše ipak svu kuću od dna do vrha. Za čudo je samo, da dosta dugo nijesu mogli ma ni truna naći, što bi im i najmanje bilo sumnjivo! Tada najednoć opazi jedan od redarstvenika neku dosta malu rupu, koja se tek slabo vidjela medju dvije daske poda, a kad u tu rupu porinuše neko željezo dala se odignuti jedna daska. Što li se sad ukaza u jami ispod te podnice? Čitavo skladište zlatnine i srebrnine i među tim također sve ono, što je ove noći iz skladišta na Fultonovu trgu ukradeno. Tako se dakle otkri stari Jakov Karas kao čovjek, koji je ukradene stvari pohranjivao, te koji se tim poslom već više godina bavio, kao što odmah obje one skitalice očitovaše, a da o tom nitko, osim raznih tatova, nije mogao ni da sluti. Sada su svi zatvoreni u Tombsu, te očekuju osudu, koja će ih valjda na više godina otpraviti u kaznionicu u Singsingu. Još nam je naknadno pridodati, da je mnogo svijeta vidjelo, kako je malo prije, nego što su zlikovci pohvatani, iz kuće br. 11. na prizemna vrata naglo iztrčao neki mladi čovjek, koji je bio dobro odjeven, i koji se je onda među svjetinom, koja se je tu u Velikoj ulici skupila, izgubio. Da li je kakav rodjak, ili znanac one gazdarice, ili je možebit i on umiješan u tatbinstvo Jakova Karasa, o tom još dosad nije ništa poznato".

Tako je doslovno stajalo u new-yorškim večernjim novinama, i nije čudo, da je Antun Pivić ove noći veoma nemirno spavao. Čovjek može biti nedužan kao novorođeno dijete, pak ga ipak može pogibao zadesiti, da s redarstvom ima neugodna posla.

5. Crnac, Antunov zemljak.

Drugo jutro ustade Antun Pivić posve rano, te se je moglo viditi, da ga jučerašnji događaj nije niti najmanje porazio. „Za volju svoju", reče gostioničaru; „a još više za volju svoje majke ne smijem se odmah pokazati kukavicom. Ako mi baš i nije uspio jučerašnji pokus, da nađem ujaka, to ću danas ići na drugo mjesto, čim bude za posjete pristojno vrijeme. Nadam se, da ću danas biti sretniji, ali svakako ne ću naići na onakova Jakova Karasa, kao što je bio jučeraŽnji, jer", smiješeći se pridoda, „kod ovoga, kojemu ću danas u posjete, u obće je nemoguće, da bi se što slična i moglo dogoditi".

„Zbilja?" reče gostioničar. „A tko je dakle današnji vaš ujak?"

„Bivši ravnatelj banke James Karas", odvrati Antun „taj bogati Gavan u petoj Avenui, o kojem ste mi kazivali, da je svud poznat kao pravi Američanin, te da se više niti ne sjeća svog evropskoga porijekla".

„A, k tomu dakle idete?" doda gostioničar. „Dobro, samo bih rado znati, da li će vas u opće i pustiti k sebi, jer se o njemu mnogo koješta govori".

„Baš zato", primijeti Antun „jer ako je on pravi, to je onda nemoguće, da bi me otpravio. Vidite, ja sam na ovoj cedulji sasvim jasno krupnim slovima napisao svoje ime, i ovu ću mu cedulju predati".

To rekav, pokaza gostioničaru cedulju, te ju glasno pročita: „Antun Pivić iz Sokolovca u kraljevini Hrvatskoj, sin Ane, rođene Karas".

„Dobro je“, povladi gostioničar, „to ste se mudro dosjetili, te neka vam Bog pomogne, moj dragi prijatelju!“

Antun krene odmah na put i za pol sata već je bio u petoj Avenui. Avenue zovu u New-yorku velike drvorede uz ceste, kojih tamo ima četrnaest, i koji su u sasvim ravnoj crti zasađeni od sjevera prama jugu na Manhattanskim otocima, na kojima je sam grad sagrađen. Najljepša od ovih je svakako peta Avenua, te je Antun i nehotice oči razrogačio, kad je tamo došao, jer još u svom životu nije vidio tako lijepe ulice. On je računao, da je morala biti široka preko trideset metara, a sa strana je podignut nešto uzvišen pločnik, svakako u širini od 6 metara. Tu je palača do palače. sve se međusobno natjecale oblikom i ljepotom. Isto su tako krasni vrtovi ili bolje perivoji, koji su se oko palača sterali. Sav u čudu, Antun je sve to promatrao, a divio se orijaškim vodometima, iz kojih je voda prskala između krasnog drveća i uresnog bilja. Neki svečani mir vladao je tim krajem, kao da je svaki dan nedjelja, a svuda bile samo skupocjene kočije s prekrasnim konjima, te ni traga kakvim prostim kolima, ili neizglednim taljigama. Tuj ne ima dućana, gostionice ili ćak brijačnice. Ne, tuj što je živjelo i dihalo, ubrajalo se samo među više krugove, bio to tako zvani otmeni svijet, najbogatija gospoda New-Yorka, koja imaju preko deset tisuća dolara godišnjega dohotka, a imetak im broji više milijuna. Takova je bila peta Avenua, a bez sumnje takova je i danas, i tko je za novcem pohlepan, taj neka amo stupa samo sa strahopočitanjem.

Antun je Pivić tačno ubilježio broj kuće, u kojoj je stanovao bivši ravnatelj banke James Karas, najbogatiji čovjek među tima bogatašima. Kad je pred nju došao, opazi prekrasnu iz samog mramora sazidanu palaču sa širokim dvostrukim ulazom, a bila je tako prostrana, kao u Evropi dvor kojeg kneza. Kako da se Antun usudi i da stupi unutra? Ne, to bi bilo odviše smjelosti i prestravljen se obazre, ne stoji li tko za njim, da ga odatle otjera. Ali nije bilo nikoga. Iz palače se također nije nižta čulo. To ga malo osokoli, te od stida

pred vlastitom svojom malodušnosti, korači sasvim sigurnim korakom do vrata. Kad je tamo pristupio, opazi zvonce, i iz nekog počitanja uhvati ga polako, sasvim polako. Ali gle, skoro u istom trenutku otvore se vrata, a na njima se ukazat kao ugljen crn vratar u crnom odijelu, samo mu se cvratnik od košulje bijelio.

„What yow want“, upita crnac, što će reći hrvatski: „Što želite?“

Kad je Antun iznenada ugledao crnca, bio je kao zablenut, te od straha otskočio nekoliko koraka od vrata, a da nije ni riječi mogao izustiti.

Sad pokaza crnac dva reda svojih kao snijeg bijelih zubi i prijazno pogleda Antuna. „What yow want?“ upita ga ponovno.

Tim se naš mladi prijatelj nešto oporavi od svog prvog straha, čemu se ne treba čuditi, jer je u ovo nekoliko dana, što boravi u New-Yorku, vidio veoma mnogo crnaca i polucrnaca. U ovom gradu ima naime mnogo hiljada ljudi afričkog porijekla: muškaraca i žena, koji se skoro svi uzdržavaju bez ikakve opskrbe raznim poslom, što ga obavljaju domaćim stanovnicima. Dapače osobito u nutrašnjem gradu ne može se proći ni jedna ulica, a da se na svaka dva koraka ne susretne po koji crnac ili crnica, koji su prama bijelim ljudima ipak veoma udvorni, te se svakomu sputa uklanjaju. Nije se dakle Antun Plivić prestrašio vratarove crne boje, nego više, što je ovaj iznenada preda nj stupio.

I po treći put upita crnac: „What yow want?“ a naš prijatelj odmah izvadi iz džepa cedulju, koju je pred jedan sat pokaziva gostioničaru „k jandranskomu moru“.

Crnac pročita cedulju, a dok je to radio, titrao mu čitavim licem neki prijatni smijeh; oči su mu se krijesile, a usta nije mogao zatvoriti, da sakrije svoje bijele zube. „Dakle vi ste iz Sokolovca?“ upita crnac hrvatski, „Iz Sokolovca? Iz Sokolovca u Hrvatskoj? Ali to je ipak čudnovato, ta . . . što vam je za Boga? Vi mi se činite, kao da ćete izgubiti svijest!“

Crnac je to u istinu dobro opazio, jer su pod Antunom od straha noge klecale, a bio je blijed kao krpa. Tomu se ne treba čuditi, pa ma da znamo, da se Antun Pivić ni u kojoj pogibli ne bi kukavicom pokazao. Crnci na ime, koji su živjeli u sjevernoj Americi, bili su prije sami robovi, a onda je bilo sasvim naravno, da su govorili jezikom kojim i njihovi gospodari. Nigda se dakle nije u New-Yorku iz ustiju crnca ili polucrnca čula druga riječ, nego engleski, a to je bilo i Antunu Piviću jako dobro poznato. Njega pak nagovori ovaj crni vratar hrvatski, i to istim narječjem, kojim je i on govorio! Je li to bio čist posao? Ne, tu je morala biti neka čarobija, ili možda još i što gorega, i . . i . . . Antun Pivić bio je nekoć vrstan đak, te nije mogao vjerovati u takve čarobije, ali ipak nije mogao sve to da pojmi, te se je stoga onako silno i prestrašio.

On je ipak i to svladao, te stao motriti crnca od pete do glave. „Vi govorite hrvatski?“ reče mu, „i to mojim narječjem. Gdje ste to naučili?

„O“, istisnu crnac s nekim prigušenim smijehom. „Ja znam sve jezike. Ali hodite amo, ja ću vas odvesti k svomu gospodaru, jer vi želite svakako da s njime govorite. Ili može bit bi vam bilo milije, da meni povjerite svoju želju, pak da je ja javim svojemu gospodaru?“

„Ne“, odvrati Antun, „ja sâm moram da vidim vašega gosdodara“.

Crnac skoči zatim preko nekoliko stuba i dođe u hodnik, koji je bio prostrt tako skupocjenim sagom, da su u njemu noge na čitav palac upadale. Antun pođe za njim, a kad je stupio na taj skupocjeni sag, skoro da je htio sazuti svoje teške cipele, samo da ne zablati tih krasnih tkanina. Ne htjede doduše ništa reći, jer videći crnca, kako bez obzira gazi po sagu, mislio je u sebi, da valjda i njemu to pravo pripada.

Iz hodnika stupi crnac u neku veliku sobu, te mahnu Antunu, pa ide za njim. Ovaj uđe, ali kad se ogleda, Bože sveti, kako li se začudi! Po stijenama visjele slike u tako skupocjenim okvirima, kakve mogu imati samo knezovi. Izvana

se sjajilo zlato i srebro, a svjetionici su se tako blistali, da se nije moglo u njih gledati. Divane i stolce prekrivao samo baršun i svila, a zrcala sezala do poda. U kratko, takova sjaja nije Antun vidio u svom životu, a ova soba bila je tekar predsoblje, kroz koje se istom išlo u stan Jamesa Karasa. Dakle se može misliti, kaksv je tekar ovaj morao da bude.

Bez ikakva krzmanja otvori crnac i ovu zadnju sobu, i porine unutar našega Antuna Pivića. „Eno ondje kod pisaćeg stola sjedi moj gospodar,“ prišaptnu mu. „Kažite mu dakle, što želite, kad mu predam vašu cedulju.“

I u istinu sjedio je vlasnik toga velikog sjaja i bogatstva, čovjek od kojih četrdeset i pet godina, u širokom naslonjaču uza svoj pisaći stol, koji bijaše napravljen od najfinijeg drveta, a pokraj njega stajao je pozlaćen stalak urešen knjigama u bogatom vezu. On nije upotrebljavao svoj pisaći stol za pisanje, nego se raskošno naslonio na svojem stolcu, ispružio noge preko stalka, na kojem su knjige stajale, te su mu noge uvijek bile više, nego li glava. Na glavi je imao visoki šešir, ali ne baš na tjemenu, nego više na zatiljku, te se svaki čas bilo bojati, da mu šešir ne opadne. Pušio smotku, iz koje neprestano odbijaše guste dimove.

Antun se sa šeširom u ruci zaustavi na vratima i nije se usudio od velikog počitanja, da samo usta otvori. Bogati čovjek malo je za koga mario, te je nepomično ostao sjedeći, kao i prije. On se nije ganuo niti onda, kada je crnac tik preda nj postavio onu cedulju Antunovu. Sav mu je posao bio taj, da je samo odbijao guste dimove i svakog trenutka pljucka. Nije on pljuvao u kakvu pljuvaljku, nego je svaki put smjerao u neku izvanredno lijepu košaricu za papir, te se osobito radovao, što možda u stotinu puta nije te košarice niti jednom promašio.

Ova igra mogla je potrajati dobar četvrt sata, a sve to vrijeme jedva se Antun usudio i podahnuti, da tamo toga visokog gospodina ne bi u njegovoj zabavi smetao. Cigara je napokon bila gotova.

„Well Tomo“! progovori sada gospodin, a to znači hrvatski: „Amo, Tomo!“

Mahom priskoči crnac, koji se bez sumnje zvao Tomo, pruži svomu gospodaru iz neke otvorene škatulje novu smotku, te mu je zapali. Istom što zače gorjeti nova smotka, nastavi se i igra, ako bi se ta zabava smjela tako nazvati. To jest bogati je gospodin pušio, pljuckao i uvijek smjerao u onu košaricu. Za cijelo to vrijeme stajao je Antun na vratima i držao svoj šešir u ruci.

Prošlo je opet kojih dvadeset časaka, dok je i druga smotka bila pri kraju.

„Well. Tom!“ opet će bogati gospodin.

Sad napokon sabra Antun sve svoje sile, te pokroči nekoliko koraka. „Velecijenjeni gospodin“ započe on dakako hrvatski, jer engleski nije ni riječi razumio, „smijem li se usuditi . . .“

„Tom,“ odmah ga prekinu bogati gospodin, koji je malo glavom zakrenuo, da pogleda Antuna, „is that fellow here a croat?“ što znači hrvatski: „Da li je taj dječak Hrvat?“

„Yes, Sir“ (Jest gospodine), odvrati crnac.

„Well,“ kimnu glavom bogati gospodin, „here is a dollar for him and now, put him aut!“ ili hrvatski: „Dobro, evo ti ovdje za njega dolar i gledaj, da se odmah ukloni!

To izusti bogati gospodin i vlastitom rukom zapali opet novu smotku. Crnac Tomo pako uhvati Antuna za ruku i prišapnu mu, da ga slijedi bez ikakva krzmanja.

„Mogao sam vam i prije kazati,“ smiješeći će crnac, kad su kroz predsoblje došli u prostrani hodnik, „da kako ste god došli, da ćete tako i otići; jer moj gospodar drži svakog Evropljanina, koji k njemu dođe dosadnim prosjakom, i svakoga skoro redovito otpravi s darom od jednoga dolara. Drugo šta nije moguće od njega dobiti. Prava je pak sreća, da ste amo došli upravo u vrijeme, kada sam ja vratarom, jer se pravi vratar nečim drugim zabavio. To mi vjerujte, jer inače ne bih bio tako sretan, da se sastanem s vama.“

„Pak to je sreća i radost za vas?“ primijeti Antun, a da skoro nije ni znao, što je rekao. On je bio veoma smeten od onoga, što je malo prije doživio.

„Velika sreća, prijatelju“, potvrdi crnac, „jer vidite, samo tako pridesila mi se prilika, da vas pozdravim kao svoga zemljaka, i da se s vama koji čas porazgovorim o staroj svojoj domovini.“

Tim riječima otvori u širokom svom hodniku vrata neke pokrajne sobe, koja je bila doduše prosto, ali ipak veoma ukusno uređena, te posjede Antuna na stolac uz neki stol. Zatim izvadi iz ormara bocu, u kojoj se nešto kao zlato žuto krijesilo, te napuni dvije kristalne čaše i pruži jednu svojemu gostu. „Dajte, da se kucnemo zemljače“, reče radosno. „Pravo je poranjsko vino za stol moga gospodara, koji ako i ne želi ništa znati o Evropljanima, to ipak voli njihova vina. Dakle kucnimo se i ispijmo. U vaše zdravlje, te živjela nam domovina“!

Antun prihvati čašu i bezbrižno je prinese k ustima. Ali je iznenada odloži i oštro pogleda crnca, koji mu se pričini kao luđak, koji je pobjegao iz ludnice.

„Što velite?“ mukom izusti Antun. „Zemljak? Ja da sam vaš zemljak? Ta vi ste poludjeli, čovječe!“

„Ha, ha, ha,“ nasmije se crnac. „Vi se valjda žacate radi moje crne boje? Ali ipak sam ja vaš zemljak.“

„Vi? Vi? Vi?“ zastenje Antun. „Ma to je za poludjeti. Kod nas u Hrvatskoj ne ima crnaca, a po gotovo ih ne ima u mojem rodnom mjestu, i mislite, da će te sa mnom šale zbijati, ali do toga još za sada nije došlo, i ovaj čas idem iz ove kuće, gdje sluga isto tako kao i njegov gospodar . . . .“

„Stanite“, viknu crnac ozbiljno, te pritisnu Antuna, koji je sa stolice skočio, da opet sjedne. „Tu ostanite. Ja ću vam sve to dokazati, što sam rekao“.

U času svuče crnac svoj kaput i odgrne košulja sve do ramena. Za čudo šaka i podlaktica bila je kao ugljen crna, dočim se ukaza nadlaktica kao snijeg bijela, kao u kakva mlada dječaka, koji malo kad izlazi na zrak.

Antun se skoro od čuda snebio, ali u istinu je bilo tako. Nadlaktica bila kao snijeg bijela, a podlaktica i šaka crna poput ebanovine. Da, što još više. Crnac skine i ovratnik, da razgali svoja prsa i gle! Glava i vrat natjecali se u crnini s rukama, ali prsa bijahu isto tako bijela, kao i nadlaktica. To je dovoljnim dokazom, da taj crnac u istinu nije bio crnac, nego bijeli čovjek, koji je samo glavu, vrat i ruke crno naličio.

Sad se istom Antun nije mogao uzdržati, a da glasno ne usklikne, ali mu lažni crnac brzo zatvori usta. „Mir, prijatelju", opomenu ga. „Mirno samo i pametno. Da bi tko u ovoj kući i najmanje o tom posumnjao, da ja u istinu nijesam pravi sin Afrike, ne bi me onaj čas u ovoj kući bilo, a meni je mnogo do toga, da ovdje ostanem. Ali sad uzmite čašu u ruke i kucnimo; a tada ću Vam još pobliže protumačiti, da smo zemljaci i pripovijedati ću vam, što me je na to sklonulo, da sam se promijenio u crnca".

Antun je bio do sad izvanredno iznenađen, ali sada se je jedva mogao uzdržati da ne prasne u glasan smijeh. Napokon s veseljem prihvati svoju čašu, i do dna ju istrusi.

„Sada prijatelju", započe iza male stanke taj lažni crnac, kad je svoju odjeću na sebi oprezno poravnao, „dajte mi još nešto kažite i onda ću vam ja sve po redu pripovijedati. Vi ste, kako sam iz vaše cedulje vidio, iz Sokolovca u Hrvatskoj, a tada vam za sigurno ne će biti nepoznato samo nešto od Sokolovca udaljeno mjesto Šandrovac?"

„Tà znam", odvrati Antun, „a isto tako poznate su mi bezbrojne smiješne pripovijesti, koje se se pripovijedaju o Šandrovčanima."

„Do bijesa!" reče lažni crnac iskesiv svoje bijele zube. „Da su Šandrovčani vragometni ljudi, zato sam vam najboljim dokazom ja, koji sam se iz bijeloga čovjeka pretvorio u crnca, i koji sam također sandrovačko dijete. U istinu ja sam se u Šandrovcu rodio, ali sam se pred kojih dvadeset godina kao osmogodišnji dječak s roditeljima preselio u Ameriku. Roditelji mi pomriješe, i to prije, nego li sam mogao izučiti svoje nauke, da bi mogao sam svoj kruh služiti, i tako sam na kukavni način bio sam sebi prepušten. Tad sam bio kod ovoga sad kod onoga; od jednoga su me otjerali, od drugoga sam sâm pobjegao, i tako bih vam mogao čitav dan pripovijedati o svojem tadašnjem klatarenju. Ovo je ipak donekle imalo i nešto dobra u sebi, a to je, da sam se naskoro naučio engleski isto tako kao i hrvatski, ako ne još i bolje. Mislio sam također uvijek jedino i samo na to, jerbo sam često glad trpio, da nađem kakvu službu, gdje bih mogao barem udobno živjeti, a da se uz to opet odviše ne mučim".

„Vi se dakle plašite teškoga rada?" upita ga Antun.

„Pogodili ste, zemljače", odvrati lažni crnac. „Ja sam od početka mrzio na teški posao, jer kad me je skrajnja nužda nagnala na nj, morao sam najviše oskudijevati. Tada me moja sretna zvijezda pred nekoliko godina odvede u Memfis, i tu doznam, da vlasnik nekoga velikog vrta, u kojem se goji pamučnjak, traži bijeloga čovjeka za slugu. Odmah se otputim k njemu i on me uzme u službu. Valja vam naime znati, da takav vlasnik ima cijelu vojsku crnaca, a prije je i više toga imao, osobito u vrijeme, kad je još opstojalo ropstvo. On je dakle između tolikih crnaca lako mogao da sebi izabere sobara. Ali baš stoga, jer je ovakova slugu lako mogao dobiti, zaturio je sebi taj vlasnik u glavu, da mora imati bijeloga, pa makar ga i skupo platio, i tako je on bio sretan, kad sam mu se ponudio. Još sretniji bio sam ja, jer vam moram reći, da boljega mjesta nisam mogao ni poželjeti: jela i pila u obilju, crnci su me dvorili, posla sam imao toliko, kao ništa, a plaća, . . no, moj gospodar znao me je baš cijeniti".

„I vi ste to mjesto napustili?" upita Antun, kada se taj crnac na časak u nešto zamislio.

„Napustio?" viknu crnac nešto poražen. „Ne, niti sam napustio, niti su me otjerali. Ali čujte. Nastao je veliki rat između juga i sjevera, u kojem je jug više godina ljuto stradao, te meni napokon nije preostalo drugo, nego da se za jug latim oružja, ili da sasvim mirno i potajno prijeđem na

sjever. Ja sam za zadnje privolio, jer se bogme nijesam dao ustrijeliti i tako sam prispio u New-York".

„A ovdje?" htjede Antun doznati, jer ga je radoznalost morila, kako se je taj dječak na to zakanio, da se pretvori u crnca.

„Ovdje?" nastavi lažni crnac turobnim glasom. „Ovdje mi je kroz više godina bilo baš nikako. Morao sam se dapače svačesa prihvaćati, što mi i nije bilo po ćudi, te sam svaki dan proklinjao onaj sat, koji me je stajao moje sjajne službe. Tada jednoga jutra među oglasima u Heraldu, pročitam vijest, da gospodin James Karas u petoj Avenui traži dobro izvježbana, crna slugu, a ja onaj hip otiđem amo u nadi, da bi mu možda bio i bijeli dobar. Predvedu me pred sadašnjega moga gospodara, ja mu pokažem izvrsnu svjedodžbu, koju sam dobio od svoga prijašnjega gospodara, vlasnika onoga vrta s pamučnjacima. Ali svojeglavi taj čovjek nije htio svjedodžbe ni da pogleda, nego mi naprosto reče, da me ne treba. „Moj je kočijaš crn, moj je vratar crn, kuharica mi je crna, moram dakle imati i crna sobara", reče gospodin James Karas i pokaza mi vrata.

„Zar je on tako velik prijatelj i ljubimac crne pasmine?" upita Antun.

„Bog sačuvaj!" odvrati lažni crnac, „ali gospoda milijunaši u New-Yorku imaju svoje mušice, te kad se je svršio onaj veliki rat, ušlo je kod njih u običaj, da imaju crnce za kočijaše i crnce za vratare, a o tom se možete osvjedočiti, kud god pogledate. To je bilo, što je riječ, masna čorba, i ja sam lako mogao pojmiti, otkle su te mušice mojema sadanjemu gospodaru, te sam se onaj hip bio zakanio na nešto. Taj hoće pomislim u sebi, da ima crna sobara baš tako, kao što je i onaj vlasnik vrta sa pamučnjacima želio, da ima bijela; pa kad hoće svoju požudu da plati, neka mu je po volji. Moje je sad bilo prvo, da potražim mastilarnicu i da kupim trajne, crne boje".

„Što ćete crnjeti", upita me trgovac, drvo, staklo ili porculan?"

„Ne", odvratim mu, „nego kožu, i to na živu čovjeku".

„Dobro", kimne trgovac, „tada ta boja ne smije da jeda, a zato vam je najbolja ova. Da vam bude još i trajna, morate joj primiješati sažganih kosti, čađa i ulja. Ja vam mogu jamčiti, da je to izvrsna smjesa, te će se koža bolje sjati nego ebanovina, kada je samo malo namažete".

„Kupljenu tu boju spravim u džep, i otrčim odmah u svoj stan. Tamo platim, što sam još dugovao, te se oprostim sa gospodarom, veleći mu, da još sutra prije zore, prije nego će se itko u kući ustati, moram otputovati na jug. Dakako, da bi svjema bilo palo u oči, kad bih ja po bijelu danu kao crnac iz kuće izašao. Jedva što sam se dakle zatvorio u svoju sobu, počnem se ličiti, i ja vam mogu kazati, da me je to mnogo muke stajalo, dok sam sve po želji uredio. Osobito su mi mnogo posla zadale moje plave kose, jer sam ih morao ma sve do kože mazati, a sa svojim plavim očima nijesam u opće mogao ništa da započnem. Evo vidite, ja još imam plave oči", iskesi se tobožnji crnac.

„Vidim, vidim", odvrati Antun, „to sam već od početka opazio. Pak što je bilo dalje?"

„Odmah ćete čuti", nasmija se lažni crnac, „jer ću sad dovršiti svoju pripovijest. Kad sam dakle oko dva sata u jutru pogledao u zrcalo rasvijetljeno s dvije svijeće, sâm sam se sebi kao crnac sviđao, te malo zatim sasvim tiho izađem iz kuće. Ni živa me duša nije pogledala, te sam sasvim bezbrižno sa svojim kovčežićem na ramenu prispio u ulicu Centre, gdje ima najviše crnaca. Tu zađem u neku od onih krčama, koje su po cijelu noć otvorene, te naručim pošten zajutrak, jer mi je ličenje zbilja otvorilo tek. Krčmar također crnac, donese mi, što sam tražio, ali ne primijeti ništa, po čem sam mogao razabrati, da mi je preobrazba potpuno pošla za rukom. Za koji sat ostavim svoj kovčeg kod krčmara i otiđem na Broadway. Tko me je god sretao, mogao sam jasno vidjeti, da me

je držao za kakva slugu, iz koje bolje kuće, te ja pun nada otiđem u devet sati pred svoga tadašnjeg gospodara. On me promotri od pete do glave i meni se sve činilo, da mu baš nijesam mrzak. „Jesi li još gdje god služio kao sobar?“ upita me. „Jesam gospodine,“ odvratim, „evo vam moje zadnje svjedodžbe.“ Ja mu pružim onu istu svjedodžbu, što mi ju je dao vlasnik vrtova sa pamučnjacima, i koje on jučer ne htjede ni da pogleda; ali je sada pročita od početka do kraja, te na koncu zadovoljno kimnu glavom. „Ti mi se sviđaš,“ — reče napokon, — „dede stupi malo k prozoru, da te još promotrim!“ I tako me dugo razgledao, a osobito mu se sviđao sjaj moje kože. Ali iznenada ugleda i moje plave oči. „Momče!“ viknu, „otkle tebi takve oči?!“ No to me nije ni najmanje zbunilo. „Ja sam porijeklom iz Angole na obali Loanga“, odvratim mu, „a tamo je nešto najljepšega, kada se rodi muško dijete sa plavima očima. Ali to se u deset godina jedva jedanput dogodi“. To sam rekao sasvim ozbiljno, a gospodin Karas kao da se pomamio od radosti. Sav će mi svijet zaviđeti za ovoga crnca, viknu i odmah pristane na sve, što sam tražio. Još istoga dana morao sam primiti službu, a ja mislim, da je ne bih bolje našao u čitavom svijetu, jer ja sam uvijek išao za tim, da dobro jedem i pijem, i da uz to što manje radim. To vam je sad sve“, pridoda još pobjedonosnim glasom, te stade puniti čaše, „sad znate, kako sam mudro postupao, dok sam se dočepao ove službe, pak dajte mi sad i vi nešto pripovijedajte o staroj našoj domovini“.

„Hoću, drage volje“, odvrati Antun, „ali prije molim vas, dozvolite mi, da vas nešto upitam: Jelte, vašemu gospodinu ne ima još pedeset godina?“

„Niti četrdeset i pet“, potvrdi lažni crnac.

„Nije li on možda prije bio kakav zanatnik, na primjer krojač?“ upita Antun nešto nesigurno.

„Ha, ha, ha!“ glasno se nasmije crnac. „Moj gospodar krojač! Ne, ne! Već je njegov otac, makar se je iz Evrope ovamo doselio, bio bogat trgovac, te je naravno, da nije dao svog jedinoga sina i nasljednika učiti zanatu.

„Dosta, dosta! upade mu u riječ Antun. „Ja sam tako nešto i mislio, kad sam toga bogatog gospodina onako razkošna vidio na naslonjaču. Ali sad ću vam pripovijedati o našoj domovini“.

I tako je mnogo i mnogo pripovijedao, dok se napokon ne začu zvonce, koje je crnca zvalo k njegovu gospodaru. Antun se dakle oprosti od crnca i krene u Northwillijamsku ulicu, da pripovijedi svojemu gostioničaru o današnjoj svojoj pustolovini.

Gostioničar se grohotom smijao, kad mu je Antun pripovijedao o lažnom crncu; ali se odmah zatim uozbilji i reče: „Prefrigan je taj dječak, taj Tomo, ili kako se možda inače zove. Ali ne mislite li vi, moj dragi prijatelju, da bi taj dječak mnogo poštenije uradio, kad bi se dao i na najteži posao, nego što se je tako ponizio, samo da kao ljenivac može udobno živjeti?“

Ovo je Antun Pivić dobro zapamtio, i što je dulje o tom razmišljao, morao je povladiti gostioničaru. Tim se u njegovoj duši i nehotice porodi pitanje: „A zašto ti toliko tražiš svoga ujaka? Je li samo stoga, što je on tvoj ujak, ili možda stoga, jer je bogat čovjek? Ako ovo pošljednje, je li onda ova čežnja za ujakom poštenja?“ Pred ovom se misli malo osupnu, jer podnipošto nije htio, da bude takovim čovjekom, koji svog ujaka traži samo za to, da se dočepa njegova bogatstva. Pomisli međutim i na to, što je svojoj maci obećao, te pregnu, da i drugi dan potraži svoga ujaka.

6. Ujak je očekivao svoga nećaka Antuna.

Ovaj put pođe Antun nekomu veletršcu t. j. trgovcu, koj je na veliko trgovao kavom, sladorom, čajem i raznim drugim stvarima, a taj je veletržać imao svoj dućan i skladište na dnu doljnoga grada u Broadskoj ulici, koja je mnogo šira nego Broadway, ali je zato mnogo i kraća. Njegov stan pak bio je na ladanju, i to najmanje tri sata daleko od dućana,

te se je svako jutro u grad vozio i opet na večer kući vraćao. Tako su činili mnogi bogatiji trgovci — i s toga, kada se ide uz rijeku Hudson, vidi se na lijevoj i desnoj obali množina dvorova, koji se nižu uz tu krasnu rijeku. Ova svakidnšnja vožnja ima istina mnogih neugodnosti, ali je za to čovjek u krasnom, svježem zraku i u prostoj prirodi, kamo ne dopire pokvareni gradski uzduh, a prekrasni vidik na sve strane obilno nadoknađuje ovu neugodnost.

Ovaj veletržac, t. j. treći James ili Jakov Karas, koga je Antun Pivić sada htio da posjeti, stanovao je izvan New-Yorka tako daleko, da bi trebalo čitava pol dana, dok bi do njega došao. Naš mladi prijatelj naumio je s toga, da najprije upita u dućanu u Broadskoj ulici, u koji sat i koji dan mogao bi najzgodnije naći Jakova Karasa, da se s njim porazgovori. Gostioničar „k jadranskomu moru“ odobrio je njegov postupak, te malo zatim krene Antun u Broadsku ulicu.

Bože sveti, kakve li trke i vreve u toj ulici, kad je u nju prispio! Sad je tek pravo znao, što je trgovina u veliko, što je prije samo po imenu poznavao. On nije sebi znao da protumači, kako je u opće moguće u toj vrevi ljudi, kola i robe, da se uzdrži red. Pa ipak je bilo reda, jer su svi ljudi obavljali tako svoje poslove, da jedan drugoga nije niti najmanje smetao. Sva ta roba ili se je stovarivala ili natrpavala, pak niti jedan komad nije premetnut na koje drugo mjesto, nego kamo je spadao. Dapače niti jedna kola nijesu udarila o druga, nego su svaka dolazila i prolazila bez i najmanje nezgode, pa makar su kotači prolazili jedan tik drugoga.

Dugo je Antun gledao ovu izvanrednu galamu sa sigurnoga mjesta na pločniku. Gledao je također, ne bi li gdje među natpisima uočio i ime, koje je tražio. I zaista ugleda nad nekim velikim otvorenim skladištem širokim zlatnim pismenima napisano: James Karas, veletržac. Pokraj toga opazi isto tako sjajnim slovima napisanu riječ: „Trgovina“ a vrata na njoj bijahu širom otvorena. „Tamo ću ja“, sam sobom će

Antun i prijeđe preko ceste. Na časak stade razmišljati, kako će unutra, ali tu su ljudi jatomice izlazili i ulazili, i svi po gotovo sa šeširima na glavi. Pa zašto ne bi i on tako učinio? Ali ne, on je neka iznimka, jer se je pristojnosti priučio još kod kuće. Na deset koraka daleko skine šešir, a neki kočijaš, koji je na kočiji pred kućom sjedio, začuđeno ga stade motriti. Još se većma začudiše razni pomoćnici, kad se je na ulazu u dućan stao duboko klanjati, te su odmah nastavili svoj posao, a da Antuna nijesu više ni pogledali. Koga da što zamoli? upita se sam naš mladi prijatelj. U dnu dućana sjedio je na udobnom naslonjaču stariji neki gospodin, s prosijedim kosama uza veliki pisaći stol. Antunu se njegovo lice veoma sviđalo. Njemu se je također činilo, da je taj čovjek nešto višega, jer je vidio, da mnogi, koji odlaze i dolaze, idu k njemu, s njime se potiho razgovaraju i obavljaju, što im on zapovjedi. K ovom staromu gospodinu pristupi Antun i nakloniv se duboko, upita ga, kada bi najlaglje mogao razgovarati s gospodinom Jakovom Karasom. On je to hrvatski upitao i od neke neprilike udari mu krv u lice, jer u cijelom dućanu čuo je i hrvatskih riječi. Ali iz te neprilike brzo izađe, jer ga je stari gespodin dobro razumio, te mu odvrati, istim jezikom:

„Gospodin James Karas je na svojem imanju, a pošto je malo bolestan, želio bi, da je što više miran. Amo u dućan doći će teško prije osam dana“.

To je bilo sve, što se Antuna ticalo. Stari taj gospodin nagne se opet na svoj pisaći stol i nastavi pisati pismo, što je bio započeo. Antun pak želio je, da još što god sazna, te se nije s mjesta maknuo, a ipak se nije usudio, da i dalje što pita, jer se je bojao, da bi bunio gospodina u njegovu poslu. U to pristupi neki pomoćnik, te tiho postavi nekoliko pisama na stol, a kad stari gospodin podiže glavu, uoči pred sobom Antuna.

„Gle“, reče on, „vi ste još tu? Imate li možda kakav posao, koji se tiče trgovine sa gospodinom Karasom? Ako je što takova, izvolite mi samo kazati, jer ja sam poslovođa, i kada ne ima gospodara, njegov zamjenik“.

„Sa gospodinom Jakovom Karasom“ odvrati uljudno Antun, „želio bih govoriti o sasvim drugim stvarima, te ću otići k njemu na njegovo imanje, čim me bude mogao primiti. Samo bih želio znati, u koji bih sat mogao najzgodnije da dođem, jer vidite, ja ne poznam ovđešnjeg običaja i u opće sam ovdje nepoznat, jer sam istom došao . . .“

„Vi dolazite ravno iz Istre?“ naglo ga prekinu taj stari gospodin. „Vi ste onda . . ., ali molim vas, kako se zovete?“

„Ja sam Antun Pivić“, odvrati ovaj „i tražim . . .“

„Što?“ ponovo ga prekinu taj stari gospodin i skoči sa stolca, „Vi ste Antun Pivić? Antun Pivić. željno očekivani nećak? Zašto mi nijeste odmah kazali? Ja bih vas sasvim drugačije primio. Ali sad znam, tko ste, te vam srdačno velim: dobro došli! Nego vi morate odmah dalje, morate odmah ići gospdaru u ljetovnik. Bože sveti, kolike li radosti za njega! Na svu sreću, eno je pred vratima upregnuta kočija gospodina Jakova Karasa, vašega ujaka, te vas ne ću više ni časka da zadržavam. Ne, toga mi ne bi moj gospodar nigda oprostio, da vas još i dalje zadržajem, ja znam, da već dulje neprestano za vama raspituje, a po gotovo sada, kada malo boluje“.

Sve je ovo izgovorio taj stari gospodin tako brzo, da ga je Antun jedva mogao razumjeti, a po gotovo nije bilo vremena, da mu što odgovori. Tada isto tako brzo napisa nekoliko riječi i pruži pisamce Antunu. „Kad dođete u vilu“, reče ovaj, „pošaljite samo ovo pisamce vašemu gospodinu ujaku u njegovu sobu, jer je dobro, da odmah sam k njemu ne idete, nego da ga ovim pisamcem pripravite na svoj dolazak. Prevelika i vanredna radost mogla bi mu škoditi. Tako, a sada ajte. Kočijaš će tjerati, da kola budu s ve zrakom letjela“.

Antun opet nije imao vremena, da o tom razmišlja, a još manje, da se tomu usprotivi. Stari taj gospodin na ime naglo ga pograbi za ruku, odvede ga do koč je, koja je pred kućom stajala, sam ga u nju podigne i na engleski zapovj edi kočijašu, da samo tjera konje, koliko najviše budu mogli trčati.

Konji povukaše, koia zadrndaše, a Antun se poveze k svojemu ujaku.

U istinu k svojemu ujaku, jer ovaj put nije moguće, da bi se prevario. Jedva što je izustio svoje ime, već ga je stari poslovođa nazvao nećakom gospodina Jakova Karasa, vlasnika one trgovine u Broadskoj ulici, a to je moguće, samo ako je gospodin Jakov Karas pred ovim govorio o Antunu kao svojemu nećaku. Dakle tu ne ima više sumnje, te bi Antun mogao bio posve radosno uskliknuti. Ali on toga ne učini, nego zamišljeno sjeđaše u kutu kočije. To mu se sve pričini kao san, te je svakim časom očekivao, kako će se iz toga sna prenuti. Svježi zrak, što ga je u prostoj prirodi dihao, kad je kočija prošla najživahniji dio grada, malo ga okrijepi, te stade o stvari ozbiljno razmišljati. I gle, nešto mu se učini zagonetnim. Stari poslovođa nazvao ga je željno očekivanim nećakom. On je ponovno kazao, da njegov gospodar Jakov Karas za njim davno čezne, i da će od radosti u nesvijest pasti, kada napokon zagrli svoga nećaka. Sve je ovako govorio stari poslovođa. Ali kako je njak mogao znati, da je on otišao iz Sokolovca, i da se je uputio u Ameriku? To je za njega bila zagonetka. Ta više od dvadeset godina nije se Jakov Karas nikomu javio, a isto toliko vremena nije niti njemu pisala njegova sestra, majka Antunova. Što više, jedno za drugo nije ni pitalo, a sada ipak njegov ujak znade za njegov put u Ameriku; dapače on ga očekuje, on čezne za njim i znade, da će ga naskoro zagrliti. Kako je to moguće.

Antun Pivić mislio je i mislio, i razbijao sebi glavu. Sve mu ipak ostade zagonetkom, nerazrješivom zagonetkom. Iznenada pak sunu mu u glavu strjelovita misao, te mu se čitavo lice radosno razvedri. „Da“, vikne poluglasno, „to će biti. Dà, baš tako, jer na drugi način nije moguće riješiti ovu zagonetku. Ujaka je u ono vrijeme jako uvrijedilo, što mu pokojni otac nije htio da vjeruje, kad ga je prvi put pozvao u Ameriku. On nije stoga mnogo i mnogo godina nikomu ništa pisao. U pošljednje valjda vrijeme postao je nešto blažim,

a to po svoj prilici stoga, što je vidio, da je u tom silnom bogatstvu sam, te je možda zamolio gradsko poglavarstvo u Sokolovcu, da ga izvjesti, kako stoji obitelj Pivićeva. Gradsko poglavarstvo mu valjda odgovorilo, da le najmlađi sin pokojnoga Adama Pivića podigao putnicu za Ameriku, te da već skoro mora biti u New-Yorku. Tako je mogao moj ujak doznati za moj dolazak, jer tako se najlaglje može da protumači stvar, koja mi je prije bila zagonetkom".

Tako je nagađao Antun, te mu na jednoć odlanu pri srcu i malo se razveseli. Sada istom stade razmatrati krasnu okolicu, kroz koju je kočija jurila, sada se istom poče radovati sastanku sa svojim ujakom.

Ljetovnik veletršca Jakova Karasa, kako je već spomenuto, odaljen je od grada puna tri sata; ali vatreni konji bogatoga trgovca tako su žurno trčali, da su tamo prispjeli već za jedan sat. Kad je kočijaš zakrenuo u široki drvored, opazi Antun pred sobom krasnu palaču, koju bi u njegovoj domovini nazvali punim pravom dvorom. Okolo na okolo sterao se veliki perivoj, a nešto niže prama pročelju šumila je široka rijeka Hudson. Prekrasna je sva okolica, ali mnogo divnij i je pogled na bregove Jerseya, koji se daleko preko rijeke uzdižu.

Kola se zaustave pred velikim vratima, ukrašenim mramornim stupovima, na koja priskoči neki sluga, da pomogne Antunu s kola.

„Je li gospodin Jakov Karas u krevetu, ili bi možda dozvolio, da ga posjetim?" upita Antun.

„Gospodinu Karasu," odvrati sluga s nekim počitanjem, „nešto je danas bolje, i mi smo u maloj dvorani na divanu priredili mjesto za njegovu bolesnu nogu. Bio je također i liječnik tu, te je očitovao, da će skoro ozdraviti. Ja pravo ne znam, da li će gospodin dozvoliti, da mu tko dođe u posjete, stoga vas prije moram najaviti".

„Da, da", upade mu u riječ Antun „i predajte vašemu gospodinu ovo pisamce, koje će mu razjasniti, tko sam".

To rekav pruži slugi ono nekoliko redaka, što ih je poslovođa pred jedan sat u Broadskoj ulici napisao i tada

pođu gore u predsoblje, iz koga se kroz dvokrilna vrata išlo u malu dvoranu.

„Molim vas, izvolite ovdje počekati samo jedan časak", izusti sluga i umače u dvoranu, u kojoj je bolesni Jakov Karas ležao.

Neko vrijeme bilo je sve tiho, a Antun Pivić pristupi k prozoru, da malo razgleda okolicu. Za čas začu se u dvorani glasan govor. „Što?" viknu krupan muški glas. „Moj nećak Antun je došao? Što? On je ovdje u kući, a ti ga nijesi htio odmah k meni da pustiš? Ima li još gdje među slugama takva blesana? Ja vanredno čeznem, da vidim ljubaznoga mladića, a ovaj nadrimudri John odvede ga valjda najprije u sobu, da se preobuče!"

„Ne, gospodine", odvrati sluga John vrlo čedno „mladi gospodin, koji je baš sada došao, ne preoblači se, nego je ovdje u predsoblju, jer nijesam znao, da je to očekivani . . ."

„Ovdje u predsoblju?" viknu Keras još jačim glasom. „Antune! Antune! Hodi amo. Hodi amo, da te zagrlim. John, otvori brzo vrata i . . ."

Dalje nije mogao, jer je u istom času stupio preda nj Antun i pružio mu obje ruke.

Antun je na ime svaku riječ dobro čuo i razumio, što su ovi u dvorani razgovarali, te je stoga odmah pohitio, kad ga je ujak počeo dozivati. Ipak se je malo osupnuo, kad je vidio bolesnog gospodina, a ujaku su sve to više navirale suze na oči, čim je dulje motrio svoga nećaka pred sobom.

Majka je Antunu opisala ujaka kao posve malog i mršavog čovjeka, komu je sad moglo biti najviše šesdeset i tri do šesdeset i četiri godine. Ali gospodin ujak, koji je tu na divanu ležao, bio je za sigurno za deset godina mlađi, te se je malo ljudi moglo s njime takmiti u veličini i jakosti.

„No hvala Bogu", reče ujak, kad je otr'o svoje suzne oči, „ja sam osobito sretan, da tebe, Antune, već jednom vidim. Pogledaj me, momče, kako sam nemoćan. Ovo mi nije prvi put, a valjda ne će biti niti zadnji. Još pred

tri godine mislio sam, da mi niti najljuća, cića zima ne bi mogla nahuditi, a sada evo od ovih uloga na nozi ne mogu da se podignem i da te stojećke pozdravim. Skranje je dakle bilo vrijeme, da mi dođe u pomoć mlađa sila, s toga sam te isprosio od tvojih roditelja, jer . . . jer . . reći ću ti iskreno: U tuđih ruku ne mogu ja ostaviti tako lijepi posao, što sam ga s teškom mukom podigao. S toga već od danas možeš se smatrati mojim nasjednikom; jer ja sam bolestan i stari neženja. Ali daj da te još malo bolje pogleam. Da, da, ti si jak i krijepak mladić, koji će se naskoro poslu sasvim odati. No za čudo, da nijesi nimalo nalik na moju milu sestru, svoju majku, a još manje na svaka, svoga oca. Ali svejedno, ti si ipak valjan i pristao momak, a imaš i dobro srce, kako su mi tvoji roditelji pisali, i kako se i na tebi vidi. Ali za Boga, započe iznenadno, kakav sam sebičan čovjek, da uvijek govorim samo o sebi, a ti si bez sumnje . . . Ej, Jokn! viknu dosta glasno. — dede pripravi dobar zajutrak i donesi jednu bocu od onoga znaš, što je samo za svečane zgode . . . No ti već znaš. Donesi i dvije čaše, jer ja ipak ne ću propustiti, a da se ne kucnem sa svojim nećakom, pa makar mi liječnik i deset puta zabranio, da pijem vina".

I tako je taj bolesni gospodin mnogo govorio, a da ni časkom nije prestao, ili možda od svoga nećaka očekivao, da mu odgovori. Kad se je boca otvorila, glasno zazveknuše čaše i stari gospodin isprazni tri, jednu za drugom: dvije u zdravlje svoje sestre, Antunove majke, a treću u dravlje svoga svaka, oca Antunova.

„Ah to mi je izvrsno pristalo", veselo se nasmješi, „i proti liječnikovoj zabrani i proti ulozima na nozi. A sada, moj mladiću, pripovijedaj mi što god o svojim roditeljima, o braći i sestrama, a prije svega mi kaži, zašto mi nijesu brzojavili, na koji si se parobrod ukrcao? Oni su mi doduše pisali, da ćeš doći naskoro, ali bi mnogo bolje bilo, da su mi i brzojavili, te bi te bili odmah u luci dočekali. Ja znam, da si morao najprije otsjesti u kojoj gostionici. No imam li pravo ili krivo?"

„To vam doduše ne mogu zatajiti", odvrati Antun u najvećoj neprilici. „Ali . . . ali, kako sam vam mogao brzojaviti, kada nijesam zna kamo?"

„Kakav to nesmisao govoriš?" viknu ujak zlovoljno. „Ja moram pomisliti, da ti je ovo malo vina, što si popio zavrtjelo mozgom. Ha, ha, ha, kakav je to odgovor! Ti da nijesi znao, kamo ćeš brzojaviti! A kamo drugud, nego na moje ime? A kamo drugud, nego mojoj kući u Broadskoj ulici? Ti ne ćeš da priznaš, što je tvoj otac mislio, da je na ime bolje prištedeti ono deset, dvanaest talira, što bi taj brzojav stajao. Jel' istina. da je tako?"

Antun je bio u još većoj neprilici, te ga podbi znoj po čelu. „Ovdje je svakako veliko nesporazumlje", reče napokon nesigurnim glasom. „Vi govorite o mojem ocu, kao da još živi, a on je pokopan pred više od tri mjeseca".

„Što?„ viknu bolesni gospodin. „Tvoj otac pokopan? Dobri Mirko Pivić, moj najbolji prijatelj iz mladih dana, a potlašnji mi svak, — pak još više od tri mjeseca, a ja sam pred osam dana primio njegovo zadnje pismo? To je već po drugi put baš da čovjek poludi! Ali ne, ti nijesi lud, nego ti si . . . ti si . . . . grom i pakao! Tko si ti momče?"

On skoči usprkos svojoj boli i čvrsto uhvati Antuna Pivića? „Tko si ti, momče, govori?" izusti oštro kreštavim glasom, dočim mu se oči vanredno zakrijesile.

„Ja se zovem Antun Pivić", odvrati mladić, koji je kao mrtvac problijedio, ali ipak ne od straha, „a moja je domovina" . . . .

„Tako," upade mu u riječ gospodin Karas, „ti se zoveš Antun Pivić, te si valjda čudnim slučajem doznao, da ja očekujem nećaka, koji se također tako zove? I ti si tu zgodu upotrebio, da se k meni uvučeš, i da ti ja vjerujem, da si ti zbilja očekivani moj nećak? Znaš li, kako se takova drzkost kod nas nazivlje? Znaš li, da to nije drugo, van pokušaj, kako da se dočepaš mojega imetka, i da te ja sad mogu za to sudu predati?"

„Gospodine, to je previše“, viknu sad Antun, koji je naglo sa stolice skočio i za korak uzmaknuo. „U ovom gradu, ili bar u ovoj zemlji, živi moj ujak, koji se kao i vi zove Jakov Karas, a ja sam mislio, da ću na ladanju naći njega, a ne vas. Evo vam“, nastavi Antun, izvadivši iz džepa list, što ga je ujak njegovoj majci pisao, „pročitajte ovo pismo, i kada budete gotovi, za sigurno ćete morati priznati, da imam pravo“.

Bolesni se gospodin već odavno spustio na svoj divan, jer nije mogao, da dulje stoji. Odmah prihvati pismo, a da ni riječi nije progovorio, i pročita ga od početka do kraja.

„Čudnovato! Čudnovato!“ promrmlja. „Pisac ovoga lista zove se Jakov Karas, i ja se zovem Jakov. Moj se nećak zove Antun Pivić, i vi se zovete Antun Pivić. Čudnovato! Jako čudnovato! Kažite mi sada, kako se je zvala vaša mati, dok još nije bila udata?“

„Ana Karas“, odvrati Antun.

„E“, reći će bolesni gospodin, „tu je mala razlika. Moja sestra, majka moga nećaka, zove se Sofija. A kako je ime vašemu ocu?“

„Adam Pivić“, odgovori ovaj.

„To je druga razlika“, kimnu stari gospodin, te prijeđe rukom preko čela. „Moj svak, to jest muž moje sestre, ne zove se Adam, nego Mirko. A otkle ste rodom?“

„Iz Sokolovca u Hrvatskoj“, odvrati Antun.

„To je treća razlika“, opet će bolesni gospodin još zadovoljnije, „jer mi: moja sestra, svak, nećak i ja rođeni smo u Pazinu u Istri. A sad mi kažite, kako ste doznali za me?“

„Ja sam putovao“, reče Antun u New-York, da potražim svog ujaka, a kad ga nijesam našao u Rivingtonskoj ulici počeo sam listati po direktoriju; kako me je moj gostioničar naputio. Tako sam došao u Broadsku ulicu, i kad sam tamo kazao, tko sam, pozdravi me vaš zastupnik odmah kao vašega nećaka“.

„Ha, ha, ha,“ nasmija se glasno gospodin, „zbilja čudnovat slučaj! Jedno nesporazumljenje veće od drugoga! I vi ste dakle držali, da sam ja ovo pismo napisao? To bi bilo lijepo za mene! No ipak sam veseo, da se je ta stvar tako razborito otkrila, i stoga vas molim, da ne primite za zlo, ako sam s vama malo oštar bio. Ali sad dođite i sjednite, da na svu tu bol zaboravimo kod pune čaše“.

Antun zakima glavom. „Hvala vam“, reče, „ali ja bih najradije, da sad odmah krenem natrag“.

„Što? Zar pješice?“ viknu gospodin. „Ne, to ne smije biti. Na mojoj prilici ste se amo dovezli, na svojoj prilici ću vas i u grad otpremiti“.

Antun se nije dao na to sklonuti. „Ja moram biti sam da se mogu zabaviti svojim mislima“, reče on, „a put do grada baš je za to prikladan, jer ću i onako na njemu malo ljudi susresti. Dakle ostajte s Bogom, gospodine Karase! Bože daj, da bi vas bolest naskoro ostavila, i da bi vas čim prije obradovao vaš pravi nećak!

Tako otidje, i koracaše Bloomingdala-Roadom prama New-Yorku. To je bio dalek put, za koji je trebalo najmanje tri sata, ali cesta je jako vijugala, te se tako svaki čas mijenjala okolica, jer se čas išlo između strmih pećina, čas preko potoka, a čas se opet izmjenjivalo brdo i dolina. Naš mladi prijatelj zaustavljao se je na mnogo mjesta, osobito ondje, gdje se je otvarao lijep vidik, i već je bilo pred večer, kad je došao u napućeniji dio otoka Manhattana. U to doba čulo se desno i lijevo od puta zviždanje pare, te iz dugih tvornica stadoše izlaziti radnici. „Idu s posla“, izusti Antun i opet stade, da vidi, kamo će ti radnici. I svi zađoše u jednu kuću, kojoj nad vratima bijaše krupnim slovima napisano „Boarding“, te je Antun odmak pomislio, da tu radnici valjda imadu stan i hranu, jer riječ „Boarding“, ništa drugo niti ne znači. U pomisli, da svi ovi radnici idu na večeru, ućuti i on glad. Čitavi taj dan nije ništa jeo, osim nešto malo za zajutrak u gostionici „k jadranskomu moru“, jer ono malo vina, što je popio u kući gospodina Karasa, nije ga moglo nahraniti.

Uđe dakle u tu kuću, da nešto malo založi. Krčmar ga primi prijazno i podvori ga onim, što je tražio. No makar je prije ćutio, da je jako gladan, nije mu jelo niti najmanje išlo u tek te je neprestano gledao radnike. Ovi su sjedjeli oko dva dugačka stola, te u veselom razgovoru slatko uživali svoju večeru. Naskoro se ustane, plati svoj račun i krene dalje. Jedva što je prošao kojih dvije sto koraka, naglo se zaustavi i metne ruku na čelo. „Ja sam ludjak," viknu skoro na glas, „pravi ludjak, da ja ovo cijelo vrijeme tako dangubim. Eno oni radnici tamo unutra sretni su i zadovoljni, a zašto? Jer svake večeri mogu reći, da su onaj dan dobro upotrebili. Oni zasluže, koliko trebaju, pa bilo to sad više ili manje, ali zasluže to sve svojim trudom. Pak i ja bih tako mogao, kao što sam uvijek dosele i činio. Mogu li sad ovako zlovoljan spavati, ili ću i nadalje biti ovako potišten, kao danas, jučer i prekjučer? Ne, ni pošto ne, i s toga prisižem, da ću odmah sjutra najprije potražiti sebi posla. U ostalom zar to nije najveća bezumnost, da u tako velikom gradu nekoga tražim, koji se sam ne da naći? Pak zar to nije posve jasno, da je moj ujak stalno naumio, da se ne će više nikada nikomu javiti, jer bi valjda kroz dvadeset godina nekomu pisao, a najprije svojoj sestri, a mojoj majci. Dakle odmah počam od jutra . . . Ali ne, još jednom moram pokušati, jer inače ne bih zadovoljio dužnosti, kako sam svojoj majci obećao. Još ću potražiti Jakova Karasa, koji ima svoj dućan u Maidenlanu, jer mi je kazao moj gostioničar, da se je taj prije svačim bavio. Jer bez sumnje držim, da sam donekle siguran, pak ako me i tu nada iznevjeri, meni će savjest biti čista, te ne ću nigda više pomisliti, da još koga idem tražiti."

Tako se sam sobom razgovarao, te se u mislima posve smirio. Da, on poče pjevuckati neku pjesmicu, što mu pošljednjih dana nije ni na um palo. Kad je prispio u svoj stan, udje odmah u svoju sobicu, jer nije htio, da se još taj dan sastane sa gostioničarom, te da mu pripovijeda, što je sve doživio.

7. Antuna uhvatilo redarstvo.

Drugo jutro, kad je Antun Pivić stupio u gostionicu, činio se sasvim zdrav i veseo, da je to gostioničar odmah opazio.

„Vi ste jučerašnji dan morali biti sretni," reče gostioničar. „Jeste li našli ujaka?"

„Ne," nasmiješi se Antun, „opet sam se zabadava mučio, a sad sam se upravo zakanio, da još i četvrti put pokušam sreću, te da opet nikoga ne nadjem."

„Pa kad to već unaprijed znate," primijeti gostioničar, „čemu da onda i idete?"

„Jer se moram potpuno izliječiti," odvrati Antun. „Ja sam istom sada uvidio svoju budalaštinu, te se bojim, da bi mi opet mogla pasti na um, kad ne bih pokušao da danas popitam još i kod pošljednjega Karasa."

„Ma zbilja?" viknu gostioničar posve radostno. „Dakle onda vi više ne ćete tražiti ujaka? To mi je milo, i ja bih vam to bio odavna svjetovao, kada ne bih znao, da tuđi savjet nikad toliko ne koristi, koliko vlastito iskustvo. Kamo ćete dakle danas?"

„K trgovcu Jakovu Karasu u Maidenlanu," odvrati Antun. „Vi ste mi nedavno kazali, da se je on prije, nego je otvorio trgovinu, svačesa prihvaćao, a među ostalim da je bio i trgovac sa odijelom ili nešto takova."

„Istina je," potvrdi gostioničar. „K njemu možete ići, ali ako vam i taj put bude bezuspješan, ostanite kod svoje prijašnje nakane, te se okanite takva tumaranja, a radije se prihvatite posla."

Antun Pivić bio je spreman na svoj četvrti i zadnji put, koji će još najgore po njega proći, makar i ne će trajati dugo.

Maidenlane je u tako zvanom doljnom gradu, to jest u onom dijelu New-Yorka, gdje su sami veletržci, a u istinu ne ima u njemu nijedne kuće za stanovanje. Tamo su sve

kuće po gotovo na pet i na šest katu, te se u njima od dna do vrha samo u veliko trguje. Tu su u prvom redu trgovci, koji svoju robu dobivaju većinom iz Evrope, to jest odanle ju uvažaju preko mora. U prvom katu su cipele, dalje u drugom zlatnina, a u trećem svilenina, gore više u četvrtom su stvari za duhandžije, u petom je opet srebrnina, a u šestom igračke, i to sve dosta jeftino, ali tu se ne prodaje komad po komad, kako se obično kupuje na tržištima. Tu se samo na veliko preprodaje manjim trgovcima, koji te stvari u svojim dućanima za nječto skuplju cijenu i pojedince raspačavaju.

Za nekoliko časaka dođe Antun iz Northwilliam-Streeta u Maidenlane, te opet za kratko vrijeme nađe natpis: „Karas Ehnni, Importers of Silk," što znači, da su ova dvojica bili trgovci sa svilom, koju su uvažali iz Njemačke i Francuske. Taj natpis sa velikim zlatnim pismenima sjajio se nad prozorima u šestom katu, te se je moglo vidjeti, da gospodin Karas nije sam vlastnik te trgovine, nego da je on u društvu sa gospodinom Ehnni-em.

Antun stupi u hodnik, te kad je za kojih dvadeset koraka došao do stuba, morao bi bio u tmini tumarati, kada ne bi na svako deset koraka gorjela po jedna plinska svjetiljka.

„Vani," govoraše mladi naš prijatelj sam sobom, „žari sunce, a ovdje gori plin. To valjda u ove kuće odzada ne dopire svjetlo."

On je pogodio. Odzada nije u ove kuće dopirao ni tračak svjetla, jer je zemljište u ovom kraju grada tako skupo, da je i na najmanjem prostoru nešto sagrađeno. S toga su u Maidenlani kuće prema svojoj duljini jako široke, jer je iza svakoga dućana, koji je na ulicu okrenut, unutra dugo i prostrano skladište. I tako u ta skladišta ne dopire svjetlo ni s koje strane, nego po cijeli dan, to jest, dok su dućani otvoreni, mora u njima da gori plin.

Antun se stade penjati uza te stube, te bi se skoro glasno nasmijao, kada je pomislio, da mu je i ovaj hod bez

svake sumnje uzaludan. On je ipak išao dalje. Kad je došao na treći red stuba, začuje sasvim gori strahovitu buku, kao da netko viče: „Tati! Tati!“ Preko stuba silazila su dva čovjeka, — što je mogao posve jasno vidjeti — koji su na ramenima nosili teške svežnjeve. Oni nijesu išli korak po korak, nego su po tri i četiri stube na jednom preskakivali, te jedan od njih naleti na nj i sruši ga. U isto vrijeme ugasi se i plin, te je nastala tmina kao u rogu. On je ipak dosta jasno čuo, da za onom dvojicom netko trči i neprestano viče „Tati! tati!“ Jedva što se opet podigao, bio je plin zapaljen, a u istom času osjeti, da su ga s dvije strane obkolili, a jedan od onih, što su ga držali, kliknu radostno: „Amo, gospodine Ehnni! Jedan tat je tu, i evo pred njim jedan od onih pet svežanja, što su ukradeni. Ha evo već i redarstvo ide uza stube, i tako će se valjda sve naći, što je ukradeno.“

Antuna Pivića kao da je grom ošinuo, te u prvom trenutku nije mogao ni samo da usta otvori. Sve, što se oko njega zbivalo, činilo mu se kao da sanja. Onaj pad, na toliko ga je smutio; ali je ipak mogao razabrati, da s njim postupaju kao s tatom, te mu je od užasa skoro krv stinula u žilama.

„Što ćete sa mnom?“ viknu napokon očajnim glasom, kad ga obkoli nekoliko redarstvenika na mig nekog starijega gospodina, koga su gospodinom Ehnniem nazivali. „Ja nijesam nikomu ništa na žao učinio, te prosvjedujem proti ovakovu nasilju.“

„Dakle tako, ti tate!“ progovori na to gospodin Ehnni. „Pak ti još i prosvjeduješ? Samo ga vodite,“ reče redarstvenicima englezkim jezikom. „Tamo s njim na prvu redarstvenu postaju, ja ću odmah doći. On je sa svojim ortacima ukrao iz moga skladišta pet svežanja svilene tkanine, a evo ovdje je jedan svežanj, koji mu je ispao.“

Zadnjih rieči Antun Pivić nije razumio, ali im je pogodio smisao, jer su ga dva redarstvenika povukla sa sobom iza stube, a treći je uzeo onaj svežanj sa svilenom tkaninom. Gospodin Ehnni pak išao je za njima, pošto je naj prije

naložio svojim pomoćnicima, koji su najprije Antuna uhvatili i u dućan se povratili, što imaju da rade.

Kad je Antun ovako ulicama išao, mislio je, da će od stida pod zemlju propasti, jer je držao, da ga motre s najvećim prezirom svi ljudi, koji su na stotine prolazili mimo. Ali on ipak nije nikoga proklinjao, nego je sa redarstvenicima išao dalje bez ikakva otpora. „Moja nedužnost mora se odmah otkriti,“ govoraše sam sobom, kad se opet malo sabrao, „a onda ću zahtijevati, da mi se opere povriježeno poštenje.“

Redarstvena postaja nije bila daleko. U istoj bijaše redarstveni nadzornik, koji je odmah započeo istragu.

„Opet valjda nekakva krađa,“ reče, kad je pred sobom vidio mnoštvo ljudi, „i kako se vidi, tata su odmah na činu uhvatili.“

„Tako je, gospodine nadzorniče,“ odmah će na to gospodin Ehnni, „i ako mi dozvolite, ja ću vam cijelu stvar ispripovijedati. Nas dva, moj drug Karas i ja, imamo trgovinu sa svilom. Karas i Ehnni u Majdenlanu br. 23. u šestom katu. Naš dućan ima dva dijela, prvi veliki dio je sprijeda, a drugi još veći odzada; oba pako dijela spojena su širokim dvokrilnim vratima. Osim toga svaki ovaj prostor ima poseban izlaz na stube. U prednjem je prostoru naš dućan, a u zadnjem je skladište robe. Pred kojega pol sata došao je k nama neki kupac, koji je kupio razne svilenine za više od tisuću dolara, i kako smo se pogodili, spremimo mu robu u pet velikih svežanja. Ovo pet svežanja metnemo u skladištu na neku nosiljku i to odmah blizu vrata, kud se na stube izlazilo, jer je kupac rekao, da će ih jutros odnijeti. Malo zatim dođe i drugi kupac, kojemu smo također morali razne vrsti robe pokazivati, te smo tako svi, dakle moj drug, ja i naša tri pomoćnika s njime imali posla. I s ovim kupcem smo se pogodili, te mu obećamo, da ćemo robu dobro spremiti, na što on otiđe. Baš onda, kad smo time bili najviše zabavljeni, začujemo u skladištu neku sumnjivu buku, te gospodin Karas i nas četvorica nahrupismo na vrata. Tu opazimo,

da su vrata do stuba širom otvorena, koja su inače uvijek bila čvrsto zaključana, i da na njih umače nekoliko skitalica sa ono pet svežanja svile, što je ležala na onoj nosiljci. „Tati! Tati!“ povika moj drug i potrča za njima. Za njima skoče i pomoćnici, a kad sam vrata zatvorio, pođem i ja. Na stubama bijaše tamno kao u rogu, jer su tati u bijegu ugasili plin, samo da ih u tmici nitko ne vidi i da laglje umaknu. U toj se tmici ipak jedan od njih sruši, te za čas povikaše pomoćnici, da su nekoga uhvatili. Ja opet zapalim plin, i u istom trenutku podiže se s poda ovaj ovdje dovedeni dječak. Što još više, pred njim je ležao jedan od onih pet svežanja, koji mu je ispao, kad je bježeći pao! Mi smo taj svežanj evo ovdje donijeli, da bude nekim dokazom. To je u kratko sve, a ja mislim, da ne treba više dokazivati, da je i ovaj dječak jedan između onih tatova. U ostalom valjda ne ćemo dugo čekati ni na ostale kradljivce, jer je gospodin Karas otišao za njima, te ja znam, da ih on neće pustiti, dok ih ne uhvati.“

„Ja se s vama potpuno slažem,“ potvrdi redarstveni nadzornik gospodinu Ehnniu i migne stražaru, da uhvaćenika privede malo naprijed, da ga bolje vidi. „Dakle dječače reče nadzornik, „ti si čuo, što je gospodin Ehnni proti tebi govorio. Priznaješ li, da je to istina? Ali prije svega kaži mi, kako se zoveš, i kako se zovu tvoji ortaci, s kojima si počinio ovu krađu?“

Antun je tako problijedio, kao da su ga iskopali iz groba; ali se je ipak čvrsto držao na nogama i otvoreno je gledao u oči nadzorniku. On je također znao, da ga je nadzornik nešto upitao, ali nije znao što, jer je cijela rasprava bila u engleskom jeziku. „Ja ne razumijem engleski,“ odvrati krepkim glasom.

„Što je rekao?“ upita redarstveni nadzornik gospodina Ehnnia.

„On je Hrvat,“ odvrati ovaj, „te se pretvara, da ne zna engleski.“

„To je lukavština i ništa drugo,“ primijeti nadzornik. „Ali to će mu malo koristiti. Stražaru Petkiću,“ reče jednomu od redarstvenika, koji je bio rodom Dalmatinac, „upitajte ovog dječaka, kako se zove“.

„Antun Pivić“, odvrati ovaj, kad su ga hrvatski upitali.

„Vi ste pred nekoliko časova“, nastavi stražar na zapovijed nadzornikovu, „uhvaćeni u krađi, koja se je dogodila u skladištu gospode Karasa i Ehnnia, kako se je to dokazalo. Kako se zovu vaši drugovi?“

Antun uzdrhta na cijelom tijelu, a oči mu se zakrijesiše. „Tko se usuđuje,“ reče, „da me obijedi takovim sramotnim činom? U svom životu nijesam ništa uzeo, što ne bi bilo moje“.

„Tako?“ morade stražar dalje ispitivati. „Kako ste dakle došli do ovog svežnja svile, kad je to nađeno u vašim rukama. Mladi čovječe,“ pridoda još stražar sam od sebe, „laž vam ništa ne pomaže, može vas samo još dublje u zlo zavući.“

„Ali,“ viknu Antun skoro izvan sebe, „to je sve gola laž i Bože svemogući . . .“

Dalje se nijesu mogle čuti njegove riječi, jer se silnom bukom otvore vrata i na njih nahrupi više ljudi. Najprije uđoše četiri redarstvenika, koji su vodili dvojicu po izgledu veoma lukavih skitalica. Za njima su išla dva služnika, koji su nosili četiri teška svežnja, a ove je slijedio stariji ovisok i mršav gospodin s upalim obrazima.

A vi ste već tu!“ viknu ovaj, kada je opazio gospodina Ehnnia. „Valjda ste onda već opisali, što se sve zbilo, te meni ne preostaje drugo, nego da još pridodam, da sam sretno uhvatio tate s pomoću redarstva. Isto tako donio sam četiri od onih pet ukradenih svežanja svile i tako ne fali više nego . . .“

„Ne fali ni jedan,“ upade mu u riječ gospodin Ehnni, „jer je peti svežanj tamo na stolu, a evo onoga, koji ga je ukrao.“

„Dakle su trojica?“ promumlja mršavi gospodin, koji nije bio nitko drugi nego gospodin Karas. „Ja sam opazio samo dvojicu. Gospodine nadzorniče,“ obrati se prama ovomu, „moj će vam drug Ehnni . . .“

„Dobro, dobro!“ prekinu ga nadzornik. „Već znam sve, znam sve, samo kad je tu tatska družina. Ali što je to?“ primijeti, kad je dotjerane dvije skitalice stao pobliže motriti. „Dva stara znanca? Alak-Sammy i Red-Jemmy? Jedva što su pušteni iz zatvora, i već ih opet ovdje? Ili možda ćete se i vi osloniti na laž, kao i vaš ovdje treći ortak?“

„Ah, gospodine nadzorniče,“ reče Red-Jemmy (crveni Jemmy), „tu nam laž ne bi ništa pomogla, jer je baš onako, kako evo vidite.“

„Ja ne mogu priznati onoga, što nijesam učinio,“ odvrati Antun krepkim glasom.

„Ali to je takav okoreo tvrdoglavac, kakva još nijesam vidio,“ promrmlja nadzornik. „Jemmy,“ odmah nastavi glasno, „stupi naprijed, i kaži u brk ovomu, što je učinio“.

„Tomu tu?“ izusti Red-Jemmy pogledav najprije nadzornika, onda Antuna Pivića, a napokon na poseban način svoga druga Sammya.

„Ma da, kako nego tomu, a da komu inače?“ nestrpljivo će nadzornik. „Baš mi se čini, kao da se žacaš!“

„Ja da se žacam?“ primijeti crveni Jemmy. „To mi još nije niko rekao. Ali . . . ali . . .“

„Ne srdi me, dječače!“ viknu nadzornik još nestrpljivije. „Ili ti ne ćeš, da mi znamo, kojim jezikom se razgovaraš s ovim hrvatskim dotepencem?“

„Kojim jezikom?“ odvrati Jemmy, a na licu mu se vidjelo, da se jako začudio.

„Lopove,“ bijesno će nadzornik. „Koliko znam, ti govoriš samo englezki, a ovaj tvoj ortak ovdje samo hrvatski. Kako se dakle razumijete?“

„Ah, o tom se dakle radi?“ istisnu sada Jemmy s vražkim potsmjehom, i kao da mu na jedared sunu u glavu zlobna misao. „Taj tu dakle tvrdi, da govori samo hrvatski? To je

ipak velika lukavština, samo da se laglje izvuče. On govori isto tako dobro englezki, kao nas dva.“

„Ovaj tu?“ upita opet nadzornik nepovjerljivo. „Pa zašto ne kažeš njegovo ime? ili možda ga napokon i ne poznaš?“

„Ja?“ istisnu Jemmy još zlobnije. „Ja da ne bi znao njegova imena, a već četiti godine zajedno radimo? Može biti, da je sebi još nadio drugo koje ime; ali mi ga uvijek zovemo Croat-Charley (Hrvat Karlić). Dà, još nešto, gospodine nadzorniče. On je često naš pravi zavađač, pak je i za današnju krađu izumio osnovu. Kad njega ne bi bilo, ne bi se mi na to zakanili, mi smo samo njegovi radnici. Nadam se, da nam se ne će kazan jednako krojiti, jer začetnik je uvijek više kriv nego onaj, koji je zaveden.“

To sve izgovorio je crveni Jemmy vrlo okretno, a stražaru bi naloženo, da sve to kaže Antunu hrvatski, premda je to po nadzornikovu mnijenju bilo suvišno. Kad je Antun za to od Petkića doznao, bio je kao izvan sebe.

„Laži, laži, ništa nego proste laži!“ vikaše on. „Ja sam mislio, kada sam se iskrcao u new-yorškoj luci, da sam došao u zemlju, u kojoj vlada zakon i pravica za sve jednako, ali mjesto toga, tu je samovolja, nasilje, laž! Oni ne će da pozovu moga gostioničara, da on dokaže, tko sam i što sam, i posvjedoči, da sam sasvim nedužan.“

Onaj veliki suhonjavi gospodin sa narovašenom kožom na licu kao i njegov drug Ehnni, bio je sasvim miran, ali njegovo bistro oko motrilo jo sad crvenog Jemmya, sad opet Antuna. „Gospodine nadzorniče,“ reče on napokon, koračiv bliže ovomu, „je li dozvoljeno, da stavim nekoliko pitanja?“

„Dakako,“ kimnu nadzornik.

„Jemmy,“ upita sad ovoga gospodin Karas englezkim jezikom, „ti poznaješ Croat-Charleya već više godina?“

„Dà, tako je,“ odvrati drzovito crveni Jemmy.

„Tada ti je sigurno poznato,“ nastavi gospodin Karas, „gdje obično stanuje.“

„Gdje stanuje?“ porugljivo se nasmiješi Jemmy. „A gdje bi drugdje stanovao, nego s menom i Sammyem u Anthony-streetu?“

„Sasvim dobro,“ povladi gospodin Karas, „to sam i htio da znadem. Vi ste se, o ptuženiče,“ reče sada hrvatski Antunu Piviću, „malo prije potužili, da ne ćemo niti vašega gostioničara da pozovemo, da on posvedoči o vašoj nedužnosti. Kako se dakle zove taj gostioničar, kod koga stanujete?“

„Odkada sam amo došao,“ odvrati Antun duboko uzdahnuv, jer ga je nagovor gospodina Karasa nešto osokolio, „a tomu je tek sada šest dana, stanujem u gostionici „k jadranskomu moru“ u Northwilliamstreetu.“

„Dobro dakle,“ kimnu opet gospodin Karas, ali sada sasvim drugim izrazom lica. „Gospodine nadzorniče,“ obrati se ovomu, „da se svakomu učini po volji, trebalo bi, da se amo pozove gostioničar „k jadranskomu moru“ iz Northwilliamstreeta kao svjedok.“

„Slobodno, odmah,“ povladi nadzornik, i to naloži jednomu redarstveniku, komu gospodin Karas turi još oveći srebrni novac u šaku, da malo brže podbrusi pete.

Poslije toga nastupila je mala stanka, za koje se je nadzornik tiho razgovarao s oba druga Ehnniem i Karasom, no činilo se je, kao da se ne slažu.

„Čekajte samo,“ reče nadzornik, „sad će se stvar riješiti, jer do Northwilliamstreeta je tek dobar puškomet, te bi gostioničar mogao doći već za nekoliko časaka. U ostalom mi možemo istragu nastaviti. Jemmy i Sammy,“ reče sada ovoj dvojici, „vas obadvoje priznali ste krađu u skladištu svile gospodina Ehnnia i Karasa, a sada nam kažite istinito, i otvoreno, kako ste se zavukli u skladište.“

„E, lako, na vrata,“ istepa Jemmy.

„Da, to si mogu misliti,“ odvrati nadzornik, „ali su vrata bila bez sumnje zaključana, te ste vi morali pomoći sebi ili odpiračima ili ste vrata istavili?“

„Nijeste pogodili, gospodine nadzorniče,“ reče Jemmy. „Mi nijesmo provalili, nego su gospoda pomoćnici zaboravili,

da iznutra zakrenu ključem, a ja sam znao zato prije, nego li smo se uvukli ja i Sammy.

„Tako,“ nastavi nadzornik, „a tada ste uzeli, što vam je prije došlo pod ruku? Ili ste možda prije što god izabirali?“

„O,“ nasmije se Jemmy, „gospoda Ehnni i Karas udesili su za nas sve jako povoljno, jer na nekoj nosiljci tik uz vrata bilo je pet svežanja tako dobro spremljenih, kao da su ih navlaš za nas pripravili.“

„Jeli tako, moja gospodo?“ upita nadzornik oba druga.

„Kako se je to dogodilo,“ odvrati gospodin Ehnni, „već sam prije kazao, a k tomu još moram pridodati, da vrata možda nijesu ni bila zaključana, ali je ipak ta krađa vrlo smjelo izvedena.“

„A onda ste uprtili to pet svežanja?“ upita opet nadzornik okrenuv se prama Jemmyu.

„Dà,“ potvrdi Jemmy, „ja kao manji i slabiji uzeo sam dva, a ostala tri natovario je Sammy na svoja leđa. Kad je pak i treći dizao, nekako se nesrećom spotakne, i tako nastade buka, koja nas je odala. Ali u istinu, gospodine nadzorniče, da se to nije dogodilo Sammyu, ne bi mi danas ovđe stajali, nego bi sasvim mirno umakli; ali kad čovjeku ne služi sreća . . .“

„Molim, gospodine nadzorniče, za jedno pitanje,“ upade mu u riječ gospodin Karas. „Dakle ti si, Jemmy, natovario dva svežnja, a Sammy je uzeo tri. Što je dakle ostalo za Croat-Charleya, kako ga ti zoveš?“

„Za toga tamo?“ reče Jemmy malo nesigurno. „Bože moj. ta šesti i sedmi svežanj, jer . . . jer ja sam se prevario, što sam prije kazao, da je bilo pet svežanja, a bilo ih je u istinu sedam.“

„Nije,“ živo će gospodin Karas, „bilo je samo pet svežanja, i to ovi isti, što su tamo na stolu. A pošto ste vas dva, ti i Sammy, svih pet svežanja na sebe natovarili to trećega pri toj krađi nije ni bilo. Ja molim, gospodine nadzorniče, da se to ubilježi.“

U tom trenutku začuju se vani jaki koraci, te u sobu banu sav usopljen gostioničar „k jadranskomu moru“. Kad je Antun ovoga opazio, sinu mu tračak veselja na blijedom licu, te se s teškom mukom sustegne, a da mu ne pohrli u susret.

„Vi ste me pozvali,“ reče gostioničar, „i evo ja sam došao. Ali što se to dogodilo?“ upita uplašeno, kad opazi svoga gosta Antuna Pivića, kako je opkoljen sa dva stražara.

„Vi poznate ovoga momka?“ upita ga nadzornik.

„Nego da poznam,“ odvrati gostioničar, „i to poznam ga samo kao valjana momka.“

„Od kada?“ upita nadzornik dalje.

„Od prvoga časa, kad je stupio u ovu zemlju,“ reče gostioničar.

„Dakle više od četiri godine,“ reče nadzornik, „jer je ovdje prije rečeno, da je on već tako dugo ovdje.“

„Od četiri godine?“ viknu gostioničar. „Recite rađe od šest dana. On je došao na Cimbriji, a ova se je iskrcala prošloga ponedeljka“.

„Sasvim pravo,“ potvrdi gospodin Karas. „To znam za sigurno, jer smo s njom dobili robe.“

„Što?“ reče nadzornik oštrim glasom. „Zar je taj momak ovdje samo šest dana? Možete li to dokazati?“

„Nego da mogu,“ odvrati gostioničar. „To može posvedočiti i činovnik društva, koji je Antuna Pivića na me naputio, a isto tako i služnik, koji mu je nosio kovčežić. A vidi se i odatle, da je ovdje sasvim nepoznat, što još ne zna niti riječi engleski“ . . . .

„Imate pravo,“ prekinu ga nadzornik, kojemu je krv navrla u lice. „Dao sam se zasliepiti. Ali tako mi Boga,“ okrene se prama onim skitalicama, „vas dva lopova ne ćete tako lako proći, a ja ću se već kod ključara u Tombosu poskrbiti, da vas o kruhu i vodi . . .“

„Milost, milost, gospodine nadzorniče!“ zavapi crni Sammy. „Imajte barem nešto smilovanja s menom, jer ja ovo cijelo vrijeme nijesam ni usta otvorio, te vas je samo Jemmy

nalagao. Ali za ime Božje, dozvolite mi, da sada ja govorim, pak rečem li vam samo jednu riječ, na koju ne bih mogao priseći, to me možete odmah objesiti.“

„Dakle govorite,“ zapovjedi nadzornik, koji se već malo utišao.

„Istina je dakle,“ poče Black-Sammy, da smo nas dva, ja i Jemmy, sami počinili krađu, a kada su za nas saznali, potrčimo niza stube, i to Jemmy naprijed, a ja odzada. Kad smo tako bili na stubama, ugasi Jemmy plin, a ja nasrnem na nekoga, koji je išao gore, a to je ovaj tamo, te ga svom silom srušim. U tom mi ispadne jedan svežanj, što sam ga bio natovario, te nijesam imao kada da ga dignem, nego potrčim van na vrata. Ali nam bježanje nije pomoglo, jer nas je stigao gospodin Karas, i mi smo evo uhvaćeni. Tako je bilo u istinu, a sve drugo Jemmy je izmislio, da nas tobože malo opere, i da onoga tamo zavuče u kašu.“

„Vi dakle nijeste,“ upita nadzornik, koji se opet u licu zažario, „s onim mladim čovjekom imali nikakva posla?“

„Ja ga do sad nijesam nigda ni vidio,“ priznade Sammy, „a isto tako niti Jemmy.“

„Gospodine Ehnniu,“ reče zatim nadzornik onomu, „ja sam na vašu prijavu zatvorio ovog mladoga čovjeka, Antuna Pivića, ali kako se je sada dokazalo, ja ga moram po zakonu s najvećim počitanjem pustiti. Imate li vi što god proti tomu?“

„Ne imam ništa,“ gnjevno će gospodin Ehnni. „Nasuprot meni je veoma žao, da sam se odmah u početku prevario, jer očito na njemu nije ni najmanja krivnja.“

I tako je Antun Pivić pušten na slobodu, a one dvije skitalice, Jemmy i Sammy, odvedeni su u Tombs, t. j. u veliki zatvor za zločince u New-Yorku, da ih tamo sud odsudi.

Iz redarstvene postaje izađe Antun sa svojim gostioničarom, a da nije ni riječi progovorio, a isto tako mučeći krenu oba prama Northwilliamstreetu. Ali na jedanput začuju za sobom jake korake, te ih u istom času dostigne gospodin Jakov Karas iz trgovine „Ehnni i Karas.“

„Velika je to neprilika," reče sad ovaj Antunu, „u koju ste se bili zapleli. Ali ja sam s toga u mojoj mladosti više i mnogo gore proživio, te još stojim, kako vidite, čvrsto na svojih nogu. Da sam se uza sve to ipak održao, mnogo mi je pomoglo, što sam iz svake neprilike, u koju sam zapao, crpao neki nauk, a to isto svjetujem i vama."

„Tako!" odvrati Antun veoma snuždeno. „A kakav dobar nauk mogao bih crpsti iz današnje krive optužbe?"

„Taj," reče Karas, „da naučite engleski, čim vam to prije bude moguće. Ovo vam je jezik, kojim se govori po čitavoj sjevernoj Americi, a kad bi ga danas bili znali, bilo bi vam posve lako, da istinito razložite stvar."

„Dopuštam," reče Antun, „ali moralo bi se pravedno postupati i s onima, koji ne znadu engleski."

„Priznajem," reče suhonjavi gospodin, „ali redarstvo je nekako jednako u čitavom svijetu, a osim toga vama se to danas slučajno dogodilo. Ali sad je nešto drugo. Kamo ste pošli bili, kad ste zašli u našu kuću?"

„K vama," odvrati Antun.

„Tako," reče gospodin Karas. „Vi ste valjda htjeli zatražiti mjesto trgovačkog pomoćnika? Vi to možete i dobiti, ako ste još gdje . . ."

„To nijesam htio," prekinu ga Antun, „jer ja nijesam izučeni trgovac. Nego ja sam htio . . . . ja sam htio . . . . ali kazat ću vam. Imate li bližnjih rođaka u Hrvatskoj?"

„Niti u Hrvatskoj, niti u Dalmaciji," odvrati u kratko gospodin Karas. „Ja sam, da vam pravo kažem, osim što imam nekoliko prijatelja, samac u svijetu. Ali zašto me to pitate,"

„Ja tražim," odvrati Antun, usupnuv se malo od uzbunjenosti, nekoga rođaka, koji se isto tako zove kao i vi. Dugo već ne znamo za njega, pak sam mislio, da će mi tako iskusan čovjek, kao što ste vi, znati svjetovati, kako bih ga našao."

„A," reče gospodin Karas, „ja bih držao takova čovjeka, koji se sam nigdje ne javlja, kao da je mrtav, to vam je najbolje, da u novinama oglasite, neka vam se javi i neka

priobći, gdje stanuje. Ako bude htio javiti, dobro; a ako ne bude, opet dobro, a možda još i bolje. U ostalom kada budete dobivali odgovore na vaš oglas, budite oprezni, jer ovdje u zemlji ima mnogo varalica, koji rado upotrebe tuđe neznanje, da se okoriste. Tako dakle, a sada još jedno: Moj drug Ehnni uvrijedio vas je jutros u svojoj naglosti, i on je najviše kriv, da se je s vama tako postupalo, a ja mislim da mi je dužnost, da vas umolim, da mu oprostite. U ostalom ako vam i u buduće bude kada trebalo savjeta ili ine kakve pomoći, nemojte krzmati, da prijeđete ono nekoliko stuba do mene."

To rekav pruži Antunu i gostioničaru ruku, da se s njima oprosti i krenu natrag u Maidenlane.

8. Najbolji prijatelj Antunova ujaka.

Deset časova poslije toga sjedio je Antun Pivić u gostionici u svojoj sobi, te je imao pred sobom pero, papir i crnilo. „Više sada ne idem sam tražiti ujaka," mišljaše on, „jer su me dosadašnje prilike naučile pameti, ali ne ću žaliti ono par talira, da poslušam savjet gospodina Karasa i da se oglasim u novinama."

On napiše oglas i pročita ga svomu gospodaru. Oglas je glasio: „Ako hoće gospodin Jakov Karas, koji je pred dvadeset i dvije godine stanovao u Rivingtonstreetu br. 15. u New-Yorku, da štogod pobliže sazna o svojim rođacima u Sokolovcu u kraljevini Hrvatskoj, to neka odmah priobći svoj naslov svojemu nećaku Antunu Piviću, koji za sada stanuje u gostionici „k jadranskomu moru" u Northwilliamstreetu u New-Yorku. Isto tako umoljavaju se prijatelji i znanci toga gospodina Karasa, da ga na ovaj oglas sjete. Antun Pivić iz Sokolovca u Hrvatskoj."

„Baš dobro," kimnu gostioničar, „a evo sam vam ovdje napisao, gdje su uredničtva onih naših novina, koje se najviše čitaju."

Odmah zatim krenu Antun, da preda svoj oglas, a kad su na večer novine izašle, bio je u njima i rečeni oglas, i to na mjestu, gdje se je mogao dobro opaziti.

Kojom nestrpljivosti očekivao je Antun, što će se dogoditi! On se je dakako svom silom naprezao, da se pokaže mirnim, te je razgovarao s gostima, koji su odlazili i dolazili, na oči vrlo živo, i to o stvarima, koje ga inače nijesu niti najmanje zanimale. U istinu pak bio je kao na iglama, te čim bi se otvorila vrata gostionice, već je njegov pogled bio na njima, kao da nekoga željno očekuje.

Već je prilično vrijeme odmaklo, od kada su izašle te večernje novine, ali za Antuna nitko i ne pita, te napokon nadođe doba, da se ide na počinak.

„Dakle danas ništa od oglasa?“ upita gostioničar, kad mu je Antun zaželio laku noć.

„Ja u obče ni ne mislim,“ odvrati ovaj, „da bi to što i pomoglo. Ja sam tako učinio, samo da poslušam savjet mudroga gospodina Jakova Karasa.“

Te riječi izustio je Antun nekako potišteno, te je i ramenima slegnuo, a kad je stupio u svoju sobu, nije se mogao oteti duboku uzdahu, iza koga su slijedili mnogi drugi.

Drugo jutro stade razmišljati, ne bi li bilo pametnije, da odmah potraži posla, nego da tu u gostionici čeka, hoće li mu se s koje god strane pojaviti ujak. Razum mu je govorio: „Ajde, već si i onako potratio dosta vremena uzalud,“ ali usprkos tomu ne htjede se ganuti iz gostionice, jer je mislio, da bi ga napokon ujak mogao i sam potražiti, pak bi ga to moglo uvrijediti, da nećak ni toliko nije obziran spram njega, da ga samo pričeka. Tako ostane kod kuće, te mu je cijelo to pretpodne bilo neizmjezno dugo, da je više puta pomislio, da se kazalo na uri niti ne pomiče. Da prikrati sebi vrijeme, čitao je čas novine, čas bi razgovarao sa nekim gostom, čas gledao na prozor, da se razgleda po ulici a čas opet tražio u direktoriju imena raznih tvornica pokućtva, te ih je bilježio. U kratko on je sve radio, samo da odbije dosadu, a i to mu je tek na polak uspjelo.

Poslije podne toga dana nije mu također bolje prošlo nego i do podne, jer nijedan čovjek nije zašao u gostionicu „k jadranskomu moru,“ koji bi za nj pitao, a i listonoša, kad je donio pisma, nije ništa predao za nj. Lagahno, veoma lagahno tekli mu časovi, a na večer bio je od neke neugodne sjete gotovo shrvan.

„Ne rekoste li mi,“ reče poslije večere svomu gostioničaru, „da sjutra cijeli dan ne ćete biti kod kuće, jer imate nekog posla na otoku Long-Islandu?“

„Dā,“ odvrati gostioničar. „Hoćete li možda sa mnom? Tamo biste mogli vidjeti koješta zanimivo.“

„Ne ću,“ reče Antun, „jer ja sjutra na svaki način moram potražiti sebi posla, pa možda ga i nađem. Zato bih želio, da najprije platim svoj račun. Vi znate, da su tvornice pokućtva gotovo sve u gornjem gradu, pak ako tamo dobijem posla, morat ću gdje god u blizini naći stan i hranu.“

„Jeli to zbilja vaša posljednja odluka? upita gostioničar.

„Jest,“ odvrati Antun. „Još ću ovdje ostati sjutra prije podne, a odmah poslije podne krenut ću za poslom, jer mi je netko kazao, da se najlaglje može govoriti sa poslovođama tvornica između druge i pete ure.

„Kad ste dakle tako naumili,“ kimnu gostioničar, „ja ću vam učiniti po volji, te je račun sad na gotov. Ali mi svakako morate obećati, da ćete dojduće nedelje opet amo doći, jer ste onda mojim gostom.“

Gostioničar otvori knjigu i ispiše račun, a Antun izvadi kesu, u kojoj je bio još priličan broj zlatniša, te izbroji taj mali iznos. Tada se ovo dvoje rastanu, ali samo do budući nedelje, te Antun Pivić ode na počinak.

Drugoga jutra bilo je prvo Antunu, da spremi svoj kovčežić, jer čim nađe posla, morat će ga prenijeti u svoj novi stan. Kad je poslije toga došao u gostionicu na zajutrak, čuo je, da je već gostioničar otputovao. Poslije jela razgrne naš mladi prijatelj nacrt grada New-Yorka po stolu, da potraži ulice, u kojima je jučer zabilježio neke tvornice pokućtva. Kad je sve tako pripravio, da će oko podne posve lako moći

krenuti za svojim poslom, uzme novine, što su izašle tog jutra, te se zadube u njih tako, da nije niti opazio, kada bi koji stranac stupio u gostionicu. Njegov mu je razum kazivao, da je ludo dalje misliti, da bi njegov oglas imao kakav uspjeh, pak je htio svojom vanjštinom pokazati, da ga to niti najmanje ne žalosti. Kad je sve novine pregledao, pođe do prozora, da vidi na ulicu silnu vrevu ljudi. Najedared zaustaviše se pred gostionicom neka mala kolica, koja su odnekle veoma brzo dotrčala. Ta su kolica izgledala baš kao ona, što ih obično imaju seljaci ili manji posjednici oko New-Yorka, a i sam kočijaš, koji se na njima dovezao, bio je obučen na seljačku. Ovaj skoči s kola i preda uzdu nekomu dječaku, koji je na ulici stajao.

„Samo čvrsto drži," reče stranac dječaku njemački, „ja sam sa svojim poslom gotov za deset časaka."

Malo zatim već je stranac sjedio u gostionici, a oči mu nestrpljivo križale amo i tamo.

„Čašu whiskya," zapovjedi strogo konobaru, te baci na sto četvrt dolara i doda: „ali samo neka je nešto dobra, a ne kakav god, kao što obično za crnce imate. Izvolite li vi jednu?" obrati se Antunu, koji je još uvijek na prozoru stajao, i to najprije engleskim, a onda, kad je vidio, da ovaj to ne razumije, njemačkim jezikom.

„Hvala, ne ću," odvrati uljudno ovaj. „Ja ne pijem whiskya, a po gotovo ne u jutru."

„Vidim, da ste neiskusni," primijeti stranac, „inače ne biste odbili moje ponude. Za rakiju je druga stvar, jer tu pije svatko, kako mu se prohtije, — kakav tko ima tek."

Tim na dušak isprazni čašu i izvadi iz džepa svog velikoga kaputa omašne novine, te ih razgrne. „Ja mislim," nastavi stranac mumljajući, „da sam na pravom mjestu: u gostionici „k jadranskom moru." Je li tako, konobaru?"

„Jest," odvrati ovaj, „ovo je gostionica „k jadranskomu moru."

„Well," zadovoljno će opet stranac. „Onda mislim, da je ovdje otsio neki mladić, koji se zove Antun Pivić. Tako barem stoji u ovom ovdje oglasu."

„Jest," potvrdi konobar, „i taj je . . ."

Ali prije nego je sve mogao izgovoriti, priskoči Antun, te reče skoro bez sape: „Ja sam Antun Pivić."

„Tako," reče stranac i stade od pete do glave promatrati tog mladoga čovjeka. „I vi ste iz Sokolovca u Hrvatskoj."

Antun Pivić se tresao od uzrujanosti, jer je mislio, ako nigda da je sada nastupio čas, da se ispuni njegova želja. „Sokolovac u Hrvatskoj moje je rodno mjesto," istisnu on, „i . . . jelte, vi dolazite od moga ujaka Jakova Karasa, koga ja već tako dugo tražim?"

„Mislim, da je tako," nepovjerljivo će stranac, te opet oštrim pogledom stade motriti Antuna. „Ali prije nego vam kažem, tko sam, i što sam, moram se osvjedočiti, jeste li vi pravi Antun Pivić. U ovako pokvarenom svijetu mora čovjek biti jako oprezan, jer na sve strane ima varalica, koji povjerljivost poštenih ljudi upotrebe na svoju korist."

„Kad bi kod kuće bio gostioničar," reče Antun još uvijek silno uzrujan, „on bi vam mogao posvjedočiti . . . . no stanite. Ja imam u ruku neoborivi dokaz. Vi u lice poznajete moga ujaka, Jakova Karasa?"

„Da li ga poznam!" uvrijedjeno će stranac. „Ta mi smo najbliži prijatelji, već ne znam ni sam kako dugo, te jedan bez drugoga ne može ni živjeti."

„Tad valjda poznate i njegovo pismo," reče Antun. „Vidite, ovo mu je list sestri Ani, koja je moja majka, a ovo pismo bit će vam valjda dovoljnim dokazom, da se uvjerite, tko sam."

Sasvim ozbiljno prihvati stranac pokazano mu pismo, koje nam je već poznato, te ga isto tako ozbiljno i pomno pročita. „Istina je," reče čitajući, to je rukopis mog staroga prijatelja. Da, onda je on imao veliku tvornicu odijela u Rivingtonstreetu. O koliko puta sam tamo bio kod njega, te se često čudio njegovoj smjelosti i marljivosti. Dapače još

se i danas sjećam, kako se tada namjerio na nekog svoga zemljaka, kad je očekivao brod s naručenom robom, te mu darovao stotinu dolara, kad ga je već prije kraljevski počastio. To je sve živa istina, jer mojem staromu prijatelju još nije izašla iz usta neistinita riječ. On je uvijek bio vrlo pošten, a takov će biti i do konca svoga života, što dao Bog da ne bude tako skoro."

„Zašto nam dakle ovo cijelo vrijeme nije pisao?" upita Antun, kad je stranac malo prestao.

Stranac podiže glavu i dugo gledaše u Antunove oči. „Zašto?" odvrati ovaj. „Čudna li pitanja! Naravno zato, jer nije imao kada. Ta ne stoji li tu u pismu, da je stekao silni metak, pak zar nije morao misliti, kamo će s tim novcem? Bogme je on morao dugo glavu razbijati, dok se nije na sretnu misao namjerio, dà, mogu vam reći, na najsretniju. On je naime kupio tamo na Hudsonu dva imanja, svako veće od ikoje grofovije, tamo u Evropi, a na njima je sagradio takove dvije palače, da se ni kralj ne bi s njima stidio. On je dakle izveo onu misao. Samo nije htio više da stanuje u tom velikom gradu New Yorku, nego vani na ladanju u svježem zraku, a i s drugih razloga, za koje ćete istom poslije saznati. Za sada" . . .

„Dakle vjerujete li mi sada," prekinu ga Antun, „da sam pravi nećak vašega prijatelja?

„Mislim, dà," kimnu stranac. To me je pismo potpuno uvjerilo. Ali dajte, da vas vidim," reče sasvim ozbiljno, te se ustoboči pred Antuna. „Ma vidim i moram priznati, da ste baš pristao momak: jak, krepak, lijepa uzrasta. Nu ujak će se veseliti, i to još kako veseliti! Ali kakvo vam je srce! Ja vam kažem, čovjek može izvana biti jako lijep, ali iznutra ništa ne vrijediti. Poštenje čini čovjeka, a gdje toga ne ima . . . No, mi se nadamo, da vaše prijazno lice ne vara, a sada vas pitam, idete li sa mnom, da vas odvedem do vašega ujaka?"

„Odmah, s mjesta," viknu Antun. „Moj je kovčežić već spremljen, a račun sam ovdje još jučer isplatio, pak . . ."

„Što?" primjeti stranac skoro zlovoljno. „Vi hoćete da odmah samnom idete, a niti me ne poznate? Mislim, da je to jako neoprezno. Zar ne bi moglo biti, da sam ja k vama došao, da se čim okoristim, ili možda da zbivam kakvu šalu! Odakle vi znate, da sam ja poslanik vašega ujaka? Mladi čovječe, mladi čovječe! Ja bih vam morao reći, da će vas istom vaša šteta opametiti, pa da ćete tek onda postati pametniji i oprezniji. Ovaj put nijeste se doduše prevarili, a da to dokažem, hoću da vam pobliže razjasnim, kakvo je moje prijateljstvo s vašim ujakom. Dakle kao što sam prije rekao, pred dvadeset godina kupio je vaš ujak ta dva velika imanja sa dvije palače, kakve tamo kod vas imaju samo knezovi, te je stanovao čas u ovoj čas u onoj palači. Ja sam pak imao malo imanje blizu Pattersona, kojih pet sati odavle, gdje sam još i sada, jer valja vam znati, da sam ja samo prosti gospodar, a nikakav bogataš. Ali je to ipak lijepo gospodarstvo, od kojega može čovjek živjeti, a kuća što je na njemu sagrađena, za sigurno i prostranija, nego ova gostionica „k jadranskomu moru." Tako smo čitavu jednu godinu živjeli ja i ujak. On je živio tamo, a ja ovdje. Često se doduše nijesmo sastajali, najviše jednom u tjednu, jer smo bili daleko jedan od drugoga na deset sati. Tada mi jednog dana reče vaš ujak: Timotije, a valja vam znati, da se mi zovemo samo krstnim imenom; dakle Timotije, tako to ne može da bude. Mi to moramo tako urediti, da se bar svake večeri sastanemo, te sam se s toga zakanio, da ondje kod vas kupim lijepo dobarce, koje je sada baš veoma jeftino. Ne može se doduše usporediti onaj kućerak sa mojim palačama, ali ja ću se svake večere veseliti u vašem društvu, a to više cijenim nego dvorove i palače cijeloga svijeta! To je dakle rekao vaš ujak, a već drugo jutro bilo je to imanje pogođeno i kupljeno."

Sve ovo teklo je iz usta strancu kao namazano, te nije zapeo ma ni u jednoj riječi. Antun ga je gledao baš začuđeno, te se nije usudio, ni da ga samo u jednoj riječi prekine.

„Mislim," opet nastavi stranac, kad je ispraznio čašicu rakije, što no mu ju konobar pružio. „Mislim, da sada znate,

kako stojimo ja i vaš ujak, te je vaše povjerenje prama meni danas opravdano. Ali napokon da i to saznate, zašto stari Jakov Karas nije sam amo došao, da vas odvede, nego je mene zato poslao. Sinoć smo se opet sastali, kao što se punih osamnaest godina skoro svaki dan sastajemo, te smo se razgovarali. On je imao pred sobom čašu crna vina, koga si uvijek dobavlja iz Dalmacije, a ja sam opet pio čašu Whiskya s vodom i sa šećerom. Tada mi slučajno zape oko na nekom oglasu u New-Yorškim državnim novinama, iz kojih sam baš čitao bio svomu prijatelju neki članak, i tu kao da sam opazio ime Jakova Karasa. Jakove, rekoh, tu je u novinama vaše ime. Ludorija; reče on, odakle u novinama moje ime? Ali ono je ipak tu, rekoh mu opet, i ako vam se baš hoće, to ću vam pročitati taj članak. A vi dajte, Timotije, reče mi, i ja mu pročitam oglas. Još nijesam bio svega ni pročitao, ali on kliknu od radosti i skoči na noge, kao da mu je dvadeset godina. Upregnite, poče vikati, kao izvan sebe; ovaj čas upregnite; ja odmah idem u New-York. Naravno da se je na njegovu viku uzbunila sva služinčad, ali ja ga počnem miriti. Ne Jakove, rečem mu, tako to ne može da bude. Pomislite, molim vas, da je već kasno. Dok biste samo došli do New-Yorka, prošlo bi pol noći, a tada u gostionici „k jadranskomu moru“ sve spava kao poklano. Danas dakle ne možete nikako na put, a niti sjutra. Takova uzrujanost mogla bi vam samo škoditi, a vi nijeste više mladić. Prepustite dakle meni, da vam dovedem mladića. Ja i onako idem sjutra zorom u New-York, da nešto kupim, a baš tada prolazim mimo gostionicu „k jadranskomu moru.“ Bolje je, da vi uresite svoju kuću, i da što ljepše dočekate svog nećaka. Tako sam mu rekao, a moj me Jakov zbilja posluhnu. Tako dakle, sad znate sve, i evo ja sam tu.“

„I mi odmah putujemo?“ kliknu radostno Antun.

„Ovaj čas,“ odvrati stranac. „Moramo svakako za dana biti na mjestu, jer bi inače ujak za vama poginuo.“

Kao munja potrči Antun u svoju sobu, da donese svoj kovčežić. Oba sjednu na prostrano sjedalo u malim kolicima i krenu dalje.

Stranac zakrenu s konjma u tako zvani North-River, to jest prama rijeci Hudsonu, jer tko želi prispjeti u grad Patterson, taj mora prije preko Hudsona. Tu su parnjače, ili Ferry, kako to kažu u New-Yorku, te svaka dva časa odlaze i dolaze, da prevažaju ljude, jer je silan promet između New-Yorka i Jersey-Citya. Prama ovim parnjačama dakle zakrenu stranac, ali jedva što je došao blizu njihova ulaza, iznenada se zaustavi.

„Joë, Joë,“ stade nekud nastranu vikati. „Zar si ti već izgubio oči? Daj donesi taj svežanj, i metni ga na kola.“

To bijaše krepak momak, koga je stranac dozvao, a činilo se, kao da je putujući poslovođa kojega trgovca. On je pred sobom imao težak i dobro zavezan svežanj. Pozorno ga čuvao, te se nije ogledao ni lijevo ni desno, jer je vreva ljudstva bila jako velika. Ali čim je čuo, da ga netko zove, podigne glavu i u trenu već je bio kod kola.

„Tako valja Joë,“ nastavi stranac, „valja da budeš tačan, jer je tačnost duša svakomu poslu. Bilo bi mi jako žao, da sam morao na tebe čekati, jer mi je silna preša.“

„Ali zato sam ja na vas čekao toli dugo,“ reče Joë. „Već sam tu više od pol sata, te pazim, kad ćete doći.“

„Čujete li ga?“ okrenu se stranac spram Antuna. „Eto sad mi valja od ovog momka primati još i predbacivanja, što sam malo zakasnio, dok sam vas sobom poveo. — Ali sad mi kaži, Joë, da nijesi štogod zaboravio od stvari, što sam ih jutros kupio kod vas? To mi ne bi bilo ugodno, jer vidiš, to će mi sve još sjutra trebovati, a dok opet pođem u New-York, mogu proći i tri tjedna.“

„Nijesmo, gospodine, ništa zaboravili,“ odvrati Joë, „možete se u nas pouzdati. Ja sam sve to spremio, te sam isporedjivao komad po komad s propisom, što ste ga dali mojemu gospodaru.“

„Vjerujem Joë,“ reče stranac potpuno vjerujem, jer sam se kroz tolike godine, od kada poslujem s vama, osvjedočio, da je uvijek bilo sve u redu. Vaše je načelo: Bolje novčić u

poštenju, nego forinta u nepoštenju, pak zato vam je Bog i dao. Dajte dakle svežanj u moja kola, da ga dobro namjestim. Mislim, da će dobro pristati ovaj teški svežanj sa vašim malim kovčežićem," reče Antunu Piviću.

Svežanj metnu u kola, a stranac ga pričvrsti odzada u sjedalu, da se za vožnje ne može pomicati. „Tako," reče dalje, to će biti u redu, a sada Joë — račun. Valjda je već načinjen?"

„Jest gospodine, evo ga," odvrati Joë, pružajući mu račun. „Vi ste tako naročito zahtijevali, a ja se niti ne sjećam, da biste vi kada uzeli robe u našem dućanu, a da je ne biste odmah i platili."

Stranac pročita račun od vrha do dna, te stade tačno ispitivati svaku tačku. „Sve se slaže," reče napokon, „a ne manjka ni: plaćeno. Ja bih rado toga vidio, tko bi m kazao, da sam igdje išto uzeo, a da nijesam s mjesta i platio. Vaš ujak, mladi čovječe," reče Antunu, „ne bi mi nigda oprostio, da štogod uzmem na vjeru. Jer kako on kaže? Vjeresijom se počne, a bankrotom dovršuje. To je vanredno mudar čovjek, taj vaš ujak! Vanredno mudar i vanredno pravedan! On je moj uzor! No ali sada da platimo. Dakle koliko to sve iznosi? Pravo, dvije stotine i tri dolara i sedamdeset i pet centsa."

Posegne na to u desni džep od hlača i izvadi novčarku. „Ha, ha, ha!" nasmije se glasno, „kako sam ipak zaboravan! U kesi je samo nešto sitniša, a banku sam spravio u svoju bilježnicu."

To rekav posegne u lijevi džep iznutra na kaputu, ali se iznenada sav promijeni u licu. Cijelo to vrijeme vidjela se na njemu neka ozbiljnost, u kojoj je sve do sada ustrajao; a sad se najednoć potrese preplašeno, i izgledao je, kao da je izgubio svijest. „Što je to?" kliknu tako glasno, da ga je svatko mogao lasno razumjeti. „Moje bilježnice ne ima, a ja sam siguran, da sam je spravio tu u ovaj džep!"

Još jednom posegne u isti džep, a zatim pretraži i ostale na kaputu i hlačama, a bilježnice ne ima, te ne ima. „Ne ima je," uzdahnu duboko „morao sam je izgubiti. Ali ne," viknu sada srdito, a oči mu se kao pomamnu krijesile, „nijesam je mogao izgubiti, nego mi je ukradena, i to ukradena i orobljena na najlukaviji način. Evo pogledajte amo, tu mi je kaput prorezan, a to će bez sumnje biti u onoj stisci, kad sam jutros bio na Washingtonovu trgu. Oh, grom i pakao! Ovaj je svijet proklet, jer svud je samo grijeh i prijevara. Da Bog dao, padala sumporna kiša na grad New-York i sav do temelja izgorio! Ali čekaj, moram se smiriti!" sasvim će promienjenim glasom, te se obrati Antunu. „Oprostite mojoj uzrujanosti, ali kako to čovjeka ne bi moglo da razljuti? Ja sam svoju bilježnicu jako dobro spravio, jer sam znao, da je pun grad tatova; pak ipak su je lopovi nanjušili u mom džepu."

Je li vam mnogo novaca ukradeno? upita Antun, kojemu je bilo žao stranca.

„Da li je bilo mnogo?" odvrati stranac. „Baš pet stotina dolara. Ali mene to nije rasrdilo, što sam novac izgubio, jer hvala Bogu jošte mogu pregorijeti pet sto dolara. Meni je sada to najžalije, što ne mogu uzeti ovih stvari, a veoma ih nuždno trebam. Ali što mora, biti mora. Joë," reče ovomu, „evo vam tu vaših stvari, pak ih uzmite. Dojdućeg tjedna doći ću opet u ovo prokleto gnijezdo tatova, i onda..."

„Ali, gospodine," zaleti mu se u riječ Joë, „zar ne bi bilo bolje, da skočite brže u dućan, i da kažete gospodaru . . ."

„Što?" srdito ga prekinu stranac. „Da vašeg gospodara molim za vjeresiju? Ja, pak moliti za vjeresiju? Ma ne bi za cijelo kraljevstvo! A osim toga izgubio bih čitav sat, dok bih došao amo i tamo, a moj bi vrijedni prijatelj, stari Jakov Karas, čitav sat morao dulje čekati, da primi i zagrli svog ljubljenoga nećaka, kojega već i onako tako dugo očekuje. Ne, to ne ću; nego daj, natovari svežanj na svoja kolica, pak mirna Bosna!"

„Pričekajte, Joë, još jedan časak," reče Antun, koji se sav tresao od uzrujanosti, „a vas, štovani gospodine, molim," obrati se k strancu, „da ne primite za zlo, što se i ja miješam u taj posao. Nego . . . ja . . . . ja," poče natucati, a od velike se zbunjenosti kao rak zacrvenio, jer se bojao, da će zlo proći s ponudom, što ju je nakanio učiniti prijatelju svoga ujaka, koji je imao tako čvrsta i stroga načela. „Ja imam dvije stotine dolara," reče napokon, „pak ako ih možete upotrebiti, bit će mi vrlo drago."

Iznenada uozbilji se lice stranca mnogo jače nego prije, te pogleda Antuna veoma zlovoljno. „Ja od vas da uzmem novaca?" reče on. „Mladi čovječe, ta znate li vi, što radite? Vi me poznajete tek od jedne ure, pak mi već nudite dvije stotine dolara? To je zbilja odviše lakoumno, te kada bi vaš ujak o tom što god saznao, doista bi vas morao jako koriti."

Ove oštre riječi nijesu Antuna uplašile, da bi odustao od svoje namjere. „Ne," reče on, „toga moj ujak ne bi učinio, on bi me nasuprot za to i pohvalio. Pomislite samo, da je on tu mjesto mene. Zar vam on ne bi isto ponudio? A kad bi on to učinio, zar biste mu mogli odbiti ponudu.? To mu ne biste učinili, a to ćete valjda i sami priznati."

„Istina je," potvrdi stranac, „vašemu ujaku toga dakako ne bih odbio, ali vi nijeste ono, što je vaš ujak."

„Ja sam za to njegov nećak," živo će Antun, „te kao takov moram ga tu zamijeniti. Vi ćete mi valjda priznati to pravo, ako ne ćete da se zamjerite mojemu ujaku, a svomu starom prijatelju. U ostalom eda li je to zajam, što biste od mene uzeli? To u istinu nije, a osobito u ovoj prilici, jer mi možete posuđeni novac, ako vas taj dug tako jako tišti, odmah sjutra u jutru, ili čak i večeras povratiti. Molim vas dakle lijepo, uzmite ove dvije stotine dolara, što je u vaših a još više u očiju moga ujaka samo malenkost."

Antun je govorio veoma ćutljivo, te je bilo očevidno, da su se njegove riječi dojmile stranca. „Dakle u ime božje," reče ovaj, „kad to baš želite, ja ću sada skrenuti s puta, kojim sam cijelog svoga života išao. No još jednom moram da

vam rečem, da radite jako lakoumno, kada tako svoj novac dajete bez ikakva jamstva."

Stvar bijaše dakle gotova, a Antun je bio presretan, što mu je pošlo za rukom, da predobije najboljega prijatelja svoga ujaka, i da mu učini neku uslugu. Kad je Antun izvadio dvadeset srebnih komada po deset dolara, što mu je u istinu bio cijeli imetak, te mu još ostalo deset dvanaest dolara nije ni na što drugo mislio, nego kako će ga ujak pohvaliti, kad mu bude ovo pripovijedao. Stranac uzme one dvije stotine dolara, a da se ni najmanje nije promijenio u držanju, te od svoga sitniša pridoda tri dolara i sedamdeset i pet centsa. Kad je Joë time bio namiren, otetura odmah dalje. Isti trenutak pogna i stranac konje, te za kratko vrijeme bili su već na obali Jerseya, to jest na desnoj strani rijeke Hudsona!

Daljnji put vodio ih krajem, koji baš nije bio osobito napučen. Još neugodnija bila je vožnja, kud je stranac svoje konje tjerao, ter se tu išlo preko trnja i kamenja, te sad po brijegu, sad po ravnici. Ali što je Antunu stalo do toga. On je samo jedno imao pred očima, a to je, da se što prije sastane sa svojim ujakom. On je stranca također pitao za daljinu, a ovaj nije bio nigda u neprilici, da mu odmah ne odgovori. Ipak nije bilo u njega one rječitosti, kao jutros, te sve, što je stranac rekao, činilo se kao da je odsječeno.

Kad su se tako po prilici jedan sat vozili, pogleda stranac na svoju uru. „Što?" viknu. „Već su prošla dva? Mi smo se na Hudsonovu prijevozu malo odulje zadržali, s toga mislim, da bi već bilo vrijeme, da se konji nahrane. Borme je do kuće još dosta daleko, te se moraju dobro okrijepiti. Sreća samo, da ćemo sad tu do jedne krčme, pak ako se i vama hoće, možemo što god založiti."

Za jedan časak bili su pred krčmom, i to pred krčmom najgore vrste, koja je ležala na strani, ili na Plankroadu, kako to običaju u Americi nazivati takove pokrajne ceste. Stranac sađe i priveže konje za neki stupac pred vratima. Tada uđe u krčmu i u nekoj posudi donese konjma zobi a u drugoj prinese im i vode za napitak. Kad je to uredio, po-

đe opet u krčmu i mignu svomu suputniku, da ide za njim. U siromašnoj sobi nije bilo nikoga, nego na polak gluha starica, koja je strancu natočila čašicu rakije.

„No, zar vi ne ćete ni malo? upita stranac.

„Ne ću," odvrati Antun, „ja baš niti sam gladan, niti žedan."

Kako je Antun očekivao radostni sastanak sa svojim ujakom, nije u istinu ćutio ni gladi, ni žeđe, makar od ranoga jutra nije ni zalogaja pojio. Njemu bi se dapače i grustilo, da jede štogod u tako neurednoj i zamazanoj krčmi.

Za pol sata opet su bili na kolima, a nahranjeni konji trčali su kao strijela. Prijašnji loši put nije se niti najmanje poboljšao, a ni okolica nije bila ljepša, nego li ona, kroz koju su već prošli. Nijesu također prošli nikoje poveće mjesto, a niti su ga vidjeli s puta, jer ljudski stanovi, što su ih od časa do časa ukraj puta ugledali, bili su prosti seljački kućerci, koji su možebiti svi skupa sačinjavali jednu poveću općinu.

„Da li je to glavna cesta prama gradu Pattersonu?" upita napokon Antun, kojemu je to bilo sve to neobičnije?

„Nije," hladno odvrati stranac. „Glavna je cesta jako vijuga, i s toga sam pošao prijekim putem, samo da što prije stignemo kući. O ja ovdje poznam dobro svaki puteljak, jer je tamo lijevo iza onoga brijega moje veliko imanje, a tamo desno pol sata dalje krasna je palača vašega ujaka. Strpite se samo, odmah ćete vidjdti tu divnu ljepotu."

To je umirilo Antuna, te se opet stadoše živo razgovarati. Kad su za jedan sat prošli mimo neku šumu, ukazala se i okolica mnogo prijaznijom, jer u prostranoj ravnici bile su zelene livade, plodne njive i kitno voće. Dapače kao da se u daljini mogao zamijetiti visoki zvonik, a lijevo i desno od njega krovovi kuća, što je sve naličilo ovećemu gradu.

„Mi ćemo brzo prispjeti onamo?" upita sad opet Antun, koji se pogledom na taj grad bio uzradovao.

„Mislim da," opet će kladno stranac.

Kad su se tako još deset časaka vozili, ukaza im se desno, između, visokoga stabalja kuća, koja se svojim bjelilom otsijevala a uza nju velika množina pomanjih gospodarskih zgrada. Oko tih zgrada lijevo i desno steralo se na stotine njiva, a sve bile veoma lijepo obrađene. Cijeli taj posjed okruživao je dugi plot, ili kako ga u Americi „Fenz" navivaju. Taj posjed nije bio baš prevelik, a niti sjajan, nego više čedan i prost, ali se ipak putniku moglo pričiniti, da je to vlasničtvo kojega vlastelina ili bogataša.

Iznenada se zaustave kola pred priprostim vratima ograde. Stranac siđe. „Pružite mi svoj kovčežić, pak siđite," reče on. „Eno tamo krasne palače vašega ujaka."

„Tamo?" upita Antun, a oči mu se zakrijese.

„Da," potvrdi stranac. „Ona tamo bijela kuća. Kako je lijepa, to se ne može od drveća odavle pravo razabrati."

„A zar vi idete mimo moga ujaka?" začuđeno upita Antun.

„Vrlo mi je žao, što ne mogu da budem svjedokom vaše velike radosti," odvrati stranac. „Ali samo promislite, da me cijeli dan ne bijaše kod kuće, a tamo me silno trebaju. Ja ću večeras za sigurno doći. Dakle ostajte s Bogom."

To rekavši htjede, da uđe na kola, ali ga Antun čvrto uhvati za rame. „Ja ne znam, ja neznam," zbunjeno će on, „to mi je jako čudno, jer ne vidim nigdje žive duše, a i sama mi se kuća čini" . . .

„Ah!" viknu stranac, te mu se trgnu iz ruku. „Stari Jakov Karas, moj dobri prijatelj, zabavljen je u kući sa svojim ljudima, sa gazdaricom, kuharicom, služinčadi, kočijašima i svima drugim slugama i služkinjama, da sve okite vijencima i zelenilom. Potegnite samo za zvonce, što je tamo na vratima ograde, pak ćete vidjeti, kako će vam svi ljudi i ujak im na čelu istrčati, da vas prime. Dakle da ste mi zdravo, dok se u večer vidimo."

To rekav, skoči brzo na kola, ošinu konje i oni potrčaše. U trenu se već izgubio za nekim brežuljkom, a Antun

više niti je što vidio niti čuo, osim vraškoga smijeha, što je iz daljine dopirao. Ali zar se je to stranac smijao?

Tu osta sada Antun sam pred vratima te ograde, a pred njim je ležao na zemlji njegov mali kovčežić. On se je nadao po opisu strančevu, koji se gradio najboljim prijateljem njegova ujaka, da će ga u ujakovoj palači izvanredno lijepo dočekati, a sada? Ne preostade mu dakle drugo, nego da digne kovčežić na svoja pleća, i da tako poput obrtničkih pomoćnika, što ovdje kod nas putuju, pođe do pomenute palače. Namisli najprije, da će potegnuti zvonce na ulazu u ogradu; ali vrata nijesu bila zaključana, nego samo pritvorena, i on brzo zađe unutra. Kad li se pako ogleda, opazi, da tu niti ne ima zvonca, a još manje držka ili konopca, za koji bi potegnuo. Prijatelj dakle njegova ujaka morao se je varati, ili . . . ali ne, na to nije mogao ni pomisliti, da bi ga prevario. Što da čini? Što drugo, nego s kovčežićem na leđima ravno prama onoj kući. To baš nije daleko! Najviše kojih pet časaka. I on svakim časkom popostajaše, ne bi li koga čuo, ili vidio, a s toga mu je trebalo prilično dugo vremena, dok je došao do kuće.

9. Danica Ružićeva.

Pred poluotvorenim kućnim vratima stajala duga klupa valjda za otpočinak, i na ovu postavi Antun Pivić svoj kovčežić, koji mu se izmakao, da je malo zatutnjelo. Kako smo već prije rekli, on nije prije ni žive duše vidio, ni čuo; ali sada, jedva što je kovčežić skinuo, istrče na poluotvorena vrata dva velika psa, koji bijesnim lajanjem nahrupe na nj. Da im umakne skoči na klupu, te se nekim štapom stao braniti. U isti pak čas začu se i tanak ženski glas, koji je pse mirio. Keep still, Cesar! Lay down, Murr. (Mir Cezare, lezi Murko), vikaše taj glas engleski. Psi se ipak ne htjedoše primiriti. „Hoćete li se smiriti, vi napastnici?“ odazva se taj glas hrvatski, i u istom se trenu ukaza na pragu ženska, a lavež umuknu.

To je bila mlada djevojka od kojih devetnaest, dvadeset godina, zdrava, krepka, ali sasvim priprosto odjevena, kao što se u Americi odijeva služinčad.

Čim je Antun ugledao djevojku, skoči s klupe i približi joj se sa šeširom u ruci. „Bogu hvala, vi govorite hrvatski!“ reče on, „i valjda ste u službi moga . . .“

Dalje nije mogao govoriti, jer kad je djevojka njegov glas začula, pruži mu ruku i kliknu radostno: „Antun Pivić za moju glavu! Je li istina, da si ti to? Po glasu sam te odmah prepoznala, makar si se u obrazu malo i promijenio.“

Antun je bio sav presenećen, te na djevojku raskolači oči „Vi me poznate,“ reče on, „ali ja se ne mogu sjetiti . . .“

„Što?“ prekinu ga djevojka, nasmijav se glasno. „Ti ne poznaš Danice Ružićeve, pak to joj još kažeš? Zar si ti možebit postao velikim gospodinom, da . . .“

„Danilca Ružićeva?“ povika Antun, a oči mu se krijesile isto tako kao i djevojčine. „Ti si Danica Ružićeva? Bože sveti, kolika si uzrasla. Pred kojih sedam, osam godina a sada . . . Ali prije svega mi kaži,“ započe sam na novo, „kako si ovamo prispjela, pak baš u ovu kuću?“

„A kakvo je to čudo? reče djevojka. „Kad smo pred osam godina došli u ovu zemlju, nije nam bilo baš najbolje, te smo nas dvoje, ja i Franjo morali gledati, da se sami postaramo za kruh. Mi smo tako i učinili, i kad sam služila kod mnoge gospode, naučila sam se engleski, te sam sada ovdje, gdje sam podpuno zadovoljna. Ali ne ću dugo ostati, jer me majka kod kuće treba, te sam službu otkazala i za tri tjedna bit ću tamo prijeko u New-Yorku.“

„Tvoji su roditelji dakle u New-Yorku?“ upita Antun, kojega je ovaj iznenadni susret na toliko osokolio, da je skoro na sve drugo zaboravio.

„A nego, pak zar ti to ne znaš?“ odvrati djevojka.

„Odakle bih ja znao?“ reče Antun. „U Sokolovcu se već godine i godine ništa o vama ne čuje.“

„Pravo imaš,“ povladi djevojka. Moji stariji nijesu već dugo nikomu posali, a nijesam niti ja, jer baš tamo i ne imamo

tako blize rodbine. Roditelji su već dugo u New-Yorku, te otac ima i svoju tesariju. Sada im je dobro. U društvu sa još jednim preuzeo je, da će u ove dvije godine napraviti čitavi tucet kuća, a za to će mu dobro platiti. Majka daje tesarskim pomoćnicima, što ih je otac naručio, stan i hranu, a da se sama oko svega toga ne muči, morala sam ovdje otkazati službu. Tako sad sve znaš o nama."

„Ne znam ništa o tvom bratu!" reče Antun „O njemu mi još nijesi ništa pripovijedala, a znaš sama, da smo nas dva u mladosti bili veliki prijatelji, dok god se nijesmo rastavili, kad smo morali po svijetu."

„E Bože moj," povika djevojka, „zar se ti nijesi u New-Yorku iskrcao?"

„Ma jesam," reče Antun, „ali zašto pitaš?"

„Zato jer je Franjo već dugo u New-Yorku u poslu, pak sam mislila . . ."

„U New-Yorku u poslu," prekinu je Antun.

„Da, u New-Yoku," kimnu djevojka, „u velikoj tvornici pekućtva Gerson i Weber u gornjem Bowaryu, i tamo mu je jako dobro. Ali kaži mi napokon, što tebe vodi amo, i to na imanje tako na strani od glavne ceste?"

„Sveti Bože," viknu Antun sav u strahu. „Ja sam već sasvim zaboravio, a tvoj gospodar me tako željno očekuje!"

„Moj te gospodar očekuje?" reče djevojka, te ga oštro i nekako u čudu pogleda. „Poznaš li ti moje gospodare? Ma to nije moguće, i tebe je netko jako krivo naputio. Kaži mi dakle brzo, kamo si pošao?"

„Kamo?" izusti Antun, a kao da mu se pred očima dočelo magliti. „Ma naravno . . . Ali čekaj, kako se zove tvoj gospodar?"

»On se zove Master Jökn Parkerta ona Mistressa Ellen," odvrati djevojka. „Oboje je jučer otputovalo u Caston, da posjete svoje dvije kćeri, koje su tamo u školi, i danas na večer već će se vratiti, pa ako . . . Što? naglo prekide govor, kad je opazila, da na vrata ograde uđe nekoliko sluga sa teško natovarenim kolima, „Zar su već tu? A ja im još nijesam ništa priredila za večeru. Tomu si za sigurno i ti mnogo kriv, jer sam se s tobom dugo zabavila. Ali daj mi bar brže kaži, pošto si došao, jer vidiš, da ne smijem dulje ostati, kad imam tako mnogo posla."

„Nesporazumljenje me ovamo dovelo," kroz zube će Antun, koji se silom počeo junačiti, „i baš bedasto nesporazumljenje! No još me jedino to veseli, da se tako dogodilo, jer sam se evo namjerio na tebe, a inače ne bih nigda saznao sa svoga brata Franju."

„Ne smiješ zaboraviti ni na moje roditelje," reče djevojka, „te mi moraš, Antune, obećati, da čim se sastaneš sa Franjom, i čim vam vrijeme dopusti, da ćete nas obadva obaći u New-Yorku. Hoćeš li?"

„Hoću, evo ti moje ruke," obeća Antun. „A sad mi kaži, ima li tu gdje u blizini kakva krčma, gdje bih samo za nuždu mogao ove noći prespavati?"

„O, toga ne manjka," reče djevojka. „Kad izađeš iz ograde, ajde ravno lijevim puteljkom, pak na prvom raskršću kreni desno i dvije tri stotine koraka odatle naći ćeš krčmara, s kojim ćeš lako moći razgovarati, jer je Hrvat."

Sada si pruže ruke, i djevojka potrča u kuću za svojim poslom, a Antun uprti kovčežić na leđa i pođe spram vrata ograde.

Izvana se činio sasvim miran, ali u duši mu bjesnil strašna oluja. Sada tekar spozna, da ga je onaj stranac, naj bolji prijatelj njegova ujaka, prevario i okrao. To si je najviše predbacivao, jer je uvidio, da je bio veoma bedast, što se je još na takav način dao nalagati i okrasti. „Mudri onaj gospodin, Jakov Karas iz Maidenlane, još me je opomenuo, a ja sam ipak zapao u mrežu. Da, ali još u kakvu mrežu! Ta đak iz škole mogao se je domisliti, da onaj stranac igra samo dobro izmišljenu ulogu, a ja . . . ja, koji sam mislio, da znam u svijetu živjeti, dao sam se zavesti. Nijesam li mogao razabrati iz njegovih riječi njegovu lukavštinu, a lopovština mu se čitala sa čela; njemu, a još više njegovu ortaku Joëu! Ah,

sad doista dijele ono dvije stotine dolara i pucaju od smijeha, kako su me lijepo namajstorili!“

Polako je koracao, a dugo se srdio na sebe samoga i na svoju budalaštinu. Kad ali izneneda nešto se zamisli. „Gdje ono reče, da je u poslu?“ sasvim će drugim glasom. „A da, znam, kod Gersona i Webera u gornjem Bowaryu. Nazad mi dakle valja u New-York!“

Sada uspravi glavu, a činilo mu se, kao da lakše koraca. Bilo mu je pri duši, kao onomad, kad se je sa lijepoga ljetovnika veletržca Jamesa Karasa sa obale Hudsona u New-York pješke vraćao. Cijeli taj dan nije ništa okusio, osim ono malo kave za zajutrak, pak ipak nije počutio, da je gladan ili žedan. No sad iznenada opazi, da je jako ogladnio i ožednio, te je jedva čekao, da dođe u krčmu, koju mu je naznačila zemljakinja Danica Ružićeva.

Počeo je brže koracati, jer se već i noć primicala, te je za četvrt sata bio na svom noćištu. Bila je to jako lijepa gostionica, a on presretan da je mogao razgovarati svojim jezikom. Za čas bio već pred njim komad hladna mesa i čaša piva. Ovo mu je slastilo, makar je meso bilo kao slanina debelo, a pivo premlado. Tu priprostu hranu slatko je jeo te Bog zna, bi li mu slađe bilo najbolje vino i najfinija pečenka kol ujaka, da ga je slučajno našao.

Nije baš Antun mario toliko za jelo i pilo, koliko mu je stalo do toga, da što prije dođe u New-York. Zato odmah poslije večere započenu o tom razgovor sa krčmarom. „Ne bude li drugačije,“ reče krčmaru, „to ću uzeti svoj kovčežić na leđa, pak put pod noge. Ako bih pak mogao jeftino dobiti kola, kažem vam, što jeftinije, bilo bi mi mnogo draže, jer bih prije tamo došao.“

Vidi se dakle, da se je Antun naučio onako pružati, kako se može pokriti, a nije se stidio, da to javno i reče. Krčmaru se osobito dopala ova iskrenost, te se dosjeti, da Autun traži njegov savjet. „Svoju priliku,“ reče on, „teško biste mogli dobiti, jer ta bi vas stajala najmanje šest dolara. Nego svako jutro, osim u nedjelju, prolaze tuda seljaci, koji se bave gaje-

njem povrća i živadi, te sasvim rano voze svoju robu u New-York na vašar. Mnogi će vas od njih, ako mu samo rečem, meni za ljubav i badava odvesti. Tako, ali morate paziti, da ne zaspite, jer već u četiri sata u jutru oni su na nogama.“

Ležište Antunovo, što mu ga priredio krčmar, bilo je sasvim prosto, još prostije nego i sama večera, ali je zato stajalo tek nekoliko novčića. Antun je ipak slatko spavao. U jutru se zbilo sve onako, kako je to gostioničar već prije kazao, te odmah poslije četiri sata nahrupe seljaci jedan za drugim, i zaustaviše kola pred krčmom, da malo konje nahrane. Jedan od njih pristade, da i Antuna povede, te mu priredi mjesto uza se na uskom sjedalu, a kovčežić spravi među druge razne košarke odzada u kolima. Tako krenu prama New-Yorku. Antun se je proti svojoj volji morao nasmijati, kad je stao u duhu isporedjivati sadanja kola sa ujakovom četveroprežnom kočijom, za kojom je u svojoj budalaštini išao.

Oko osam sati bio je već seljak s povrćem na trgu Washingtonovu. Antun se od njega oprosti, te mu za veliku zahvalnost stisnu ruku. On krenu prama Northwilliamstreetu, dakako s kovčežićem na leđima, gdje ga sluga gostioničarov sretne, te se začudi, kad opazi tog mladoga čovjeka, koji se je jučer ponosio u svojoj sreći, a danas se opet sasvim čedno vraća natrag. Antun se međutim nije za to brinuo. „Kažite gospodaru,“ reče on, „da ću se povratiti za jedan sat, i onda ću mu sve potanko ispripovijedati; ali sad imam znamenita posla!“

10. Antun je našao posla.

Žurno je Antun koračao, te zakrenuo prama gornjemu dijelu Bowarya. Tamo nađe bez ikakve muke natpis: Gerson i Weber, koji se sjajio u velikim zlatnim pismenima na nekom visokom skladištu, a ovo bilo dupkom puno najljepšega pokućtva i tapetarske robe. On ne uđe u skladište, u kojem mu se činilo previše živo, nego krenu kroz široki hodnik

do neke zgrade odzada, koja mu se učinila velikom radionicom. Ovdje se žurno i marljivo radilo, što je mogao dobro i čuti i vidjeti, ali se ipak ustručavao unutra, jer je nad vratima bilo jasno napisano engleski i njemački, da je ulaz zabranjen. „Ovdje se dakle, pomisli on, ne gorori samo englezki nego i njemački, a ja hvala Bogu barem njemački razumijem. Nego moram ipak pričekati, dok tko izađe, koji će mi valjda dozvoliti, da uđem unutra".

Tako je strpljivo čekao, ali ne dugo, jer naskoro izađe mlad čovjek sa nekoliko ljudi, koji su nosili u skladište lijep, baš sad načinjen komad pokućtva.

„Molim vas, oprostite", progovori Antun njemački mladomu čovjeku, kojega prijazno pozdravi, „dočuo sam, da je ovdje u poslu moj zemljak Franjo Ružić, a s time bih želio da progovorim samo nekoliko riječi, ako mi dozvolite".

„Franjo Ružić je ovdje," odvrati ovaj, „ali za posla ne smiju se primati posjete, osim u osobitim prilikama."

„Ja sam," reče moleći Antun, „ja sam tek pred nekoliko dana došao iz Hrvatske, a moj prijatelj iz mladosti, Franjo Ružić, niti ne zna da sam ja ovdje. Ne bih li smio . . ."

„O, razumijem," prekinu ga ovaj: „Vi samo hoćete, da mu se javite, i da se dogovorite, gdje ćete se na večer sastati? To možete, ali samo u kratko. Prijeđite preko dvojih stuba desno u četvrtu radionicu, i tamo ćete ga naći."

Na to se nakloni Antunu i pođe dalje sa svojima ljudima. Antun potrči uza stube, i kad je stupio u prostranu radionicu, odmah je našao svoga prijatelja. Oh kako su sretni bili, kad su se ugledali! Tolike godine nije vidio jedan drugoga, a sada kao da ih je neki slučaj sastavio. Tisuć pitanja bilo im na jeziku, ali su oba znala, da tu nije mjesto za razgovor, te su progovorili samo o onom, što bijaše najnuždnije.

„Gdje si stao?" upita Frano.

„U gostionici „k jadranskomu moru" u Nortkwilliamstretu," odgovori ovaj.

„Dobro, tačno u sedam ja ću biti tamo" reče Franjo.

„Drago će mi biti, i ja ću te čekati", odvrati Antun. „Ali prije nego odem, da te još nešto pitam. Ja tražim posla. Što misliš, bili ga u ovoj tvornici dobio?"

„Zašto ne, reče Franjo radosno. „Hoćeš li, da govorim za te s poslovođom? Evo tamo kod desetog stola."

„Zar onaj?" upita Antun, koji je odmah prepoznao onog mladoga čovjeka, koga je malo prije na vratima susreo. „Taj mi se sviđa, i ja mislim, da bi bilo dobro, da mu sam govorim."

To rekav pruži prijatelju, ruku. „Dakle večeras u sedam sati", ponoviše oba. Antun pođe žurno do poslovođe, koji je opet van pošao, ali ga Antun dostigne, prije nego je na stube izašao. „Molim vas", reče Antun „dozvolite mi, da vam kažem, tko sam."

„A, to ste vi", reče poslovođa, koji odma stade. „Vi ste u istinu svoj posao u kratko obavili, a oni mi se ljudi sviđaju, koji svoju riječ drže. Da li ste i vi zanatnik?"

„Jesam" odvrati Antun, „te baš tražim posla."

„Zar kod nas? upita poslovođa. „To jest ja mislim, da li kod Gersona i Webera?"

„Ja bih želio, ako može biti," reče Antun.

„Jeste li vidjeli ono pokućtvo", upita poslovođa, te stade oštrim poglepom motriti toga mladoga čovjeka, „što je tamo vani izloženo? Za ono treba vještih ruku i mudre glave. Zato se nemojte uvrijediti, ako vas upitam, gdje ste dosad radili?"

„Posljedne dvije godine," odvrati Antun uljudno i s nekom radosti, „radio sam u Beču kod Vjekoslava Krajtelhubera na trgu sv. Petra. Tamo sam bio prve godine pomoćnikom, a druge poslovođom."

Oči se poslovođine za krijestiše, kad je čuo ime Vjekoslava Krajtelhubera, ali se ipak suzdrža. „Ja poznam tu tvornicu," reče on smiješeći se, „a koliko mi se čini, poznam i vas. Viste Antun Pivić."

„Ali kako je to moguće?" poviknu Antun sav iznenađen.

„Zar gospodin Krajtelhuber nije nigda govorio s vama o nekom svom sinovcu, što je kod njega izučio?„ upita dalje poslovođa.

„O jedincu svoga brata, koji mu je rano umro?„ izusti Antun. "O svojem ljubljenom Lavoslavu? Ah, i te kako često, te je uvijek govorio, da ne će dozvoliti, da ostane dugo u svijetu, jer da je svakim danom stariji, i da mu treba misliti . . . ."

„Dakle vidite", prekinu ga poslovđa, „taj Lavoslav sam ja, a baš u posljednom listu piše mi stric, da od kako je njegov posljedni poslovođa, imenom Antun Pivić, od njega otišao, da mu još nije našao valjana zamjenika. Tako, vidite, znam za vaše ime. Što se tiče stričeve starosti, to baš nije tako lošo, te ovo šest godina, što mi je dozvolio, da ipem po svijetu, to ću i upotrebiti. Covjek mora vidjeti svijeta, prije nego sam počme da radi. Tako, a sad da vas pitam, Jeste li zbilja nakanili, da stupite k nama u posao? Ako jeste, onda već sutra u jutro možete početi. Ja ću vam sam izabrati takov posao, koji će biti za vas najprikladniji. O Beču ćete mi na večer nešto više pripovijedati. Gdje ćete se sastati vi i vaš prijatelj Franjo Ružić?"

„U sedam sati u gostionici „k jadranskomu moru" u Nortawilliamstretu", odvrati Antun.

„Dobro dakle", kimnu poslovođa. „I ja ću doći tamo, ali u osam sati, jer mislim, da ćete se vas dva moći dosta narazgovarati od sedam do osam sati, a onda biste mogli meni što god pripovijedati."

Dva časa iza toga vraćao se Antun Pivić kući istim putem, kojim je i došao. Ali kako je sada lagano koracao? Kako mu je sretan posmijeh titrao na ustiju ? Kako su mu se radosno oči kresile? Odkada, je došao u Ameriku, nije mu bilo laglje pri duši, nego sada, jer je spokojno mogao reći, da je budućnost svoju osigurao, i to osigurao svojom vlastitom snagom, a ne kroz milost svog bogatoga rođaka".

Gostioničar „k jandranskomu moru" dočeka ga kao uvijek radosno. On se je dapače morao čuditi, kako da se na licu Antunovu ne opaža ni tračak kakva nezadovoljstva ili potištenosti. „Po onom, što sam čuo," progovori ovaj, „nije se ni jučer ispunila vaša želja?"

„Jer vam se valjda reklo", nasmiješi se Antun, „da sam se povratio, kao i dru i koji djetić sa kovčežićem na plećima. Ali zato ništa, te ako imate vremena na pol sata, sve ću vam po istini kazati, i što sam jučer, i što sam danas doživio, pak onda možete sami suditi."

I Antun mu ispripovijedi sve od početka do kraja, a da nije niti jedne slovce ispustio, niti pridodao, a gostioničar ga je slušao s velikom napetošću.

„Dakle vam taj stranac," reče gostioničar, kad je Antun dovršio, „nije niti svoga imena kazao, a vi opet nijeste ni pomislili, da ga zato pitate? To je zbilja previše. U ostalom to je svejedno, jer kako se on pravo zove, toga vam ne bi ni kazao. On je dakle bio Nijemac, i tako ste se mogli s njime sporazumjeti. Kamo sreće, da taj čas nijeste umjeli toga jezika! Ali dajte mi tačno opišite toga lopova. Ja mislm, da bi se s pomoću redarstva moglo još što dobra učiniti."

„Ne," odriješito se opre Antun, „to ne će ništa pomoći, a ja znam, da ste i vi o tom potpuno osvedočeni. Ja bih uz sramotu bio jošte i izgrđen. Osim toga moj bi novac i onako otišao, jer ja se možda ne bih umirio, i vazda bih tražio svoga izgubljenoga ujaka, dok bi mi i novčić trajao. Sad me je pak ta budalaština potpuno opametila i to za uvjek opametila".

„Grom i pakao!" reče gostioničar. „Meni se čini, kao de bi se vi još zahvalili onomu nitkovu, što vas je od vaše budalaštine izlečio?"

„Skoro i da", kimnu Antun, „jer da me nije nesreća sa ovim nitkovom zanijela, ne bih se nigda namjerio na svoju zemljakinju Danicu Ružićevu, a onda ne bih niti znao za svoga prijatela Franju, a da i ne govorim o poznanstvu sa Lavoslavom Krajtelhuberom. Ja u istinu sve to više uviđam, da je imao pravo onaj mudri Jakov Karas iz Maidenlane, kada mi je rekao, da iz svake zgode u životu, pa makar ova bila i najnepovoljnija, može čovjek crpsti lijep nauk."

Večer istoga dana, koji je prije podne bio tako buran, bila je jedna od najugodnijih, što ih je Antun Pivić u Americi proživio. On ju je veoma lijepo sproveo sa svojim prijateljem iz mladosti Franjom Ružićem i sa sinovcem svog bivšega gospodara u Beču Lavoslavom Krajtelhuberom. Drugo jutro stupi u posao gospode Gersona i Webera, i odmah se preseli u neku kuću blizu svoje radionice, gdje je i njegov prijatelj Franjo stanovao. Tako je morao učiniti, ali ipak nije zaboravio, da češće obađe svoga gostioničara „k jadranskomu moru," a također nije niti jednoga dana propustio, a da ne bi na večer bar jedan sat učio engleski, da se tako što prije nauči jeziku, kojim se u zemlji govori.

11. Stari krojač u kolibi.

Tako je prošlo kojih šest tjedana. Jedne subote, na večer, vraćao se Antun Pivić i Franjo Ružić s posla kući, a Franjo izvadi pismo, što ga je ono jutro primio. „Piše mi moja majka, iz Newarka," reče Franjo, „da li si ti valjda zaboravio na svoje obećanje, što si ga dao Danici, da ćeš ih na skoro sa mnom obaći. Oni su svi željni, i otac i majka i sestra, da opet što čuju iz svoje domovine, jer već više godina nijesu od nikoga pisma dobili. Što misliš, bismo li mogli sjutra tamo? Sjutra je i onako nedjelja, te ne imamo posla u radionici."

„Ja sam za to," poviknu Antun. „Ja nijesam zaboravio na svoje obećanje, ali htio sam, da se u New-Yorku nešto bolje udomaćim, da pred tvojima opet ne budem kao novajlija."

„Dobro dakle," reče Franjo „Ja ću im odmah i odgovoriti, da ćemo doći."

Drugo jutro prevezu se oba na Hudsonovu prijevozu na obalu Jerzeya, a kad su se vozili, morao se Antun i nehotice sjetiti, kako se je ovdje pred mjesec i pol prevezao sa onim strancem. Spomen na to nije ga doduše ništa uzdrmao, dapače mu je neki posmijeh na usne izazvao. Malo zatim stupe

u željeznicu i nakon pol sata brže vožnje prispiju u prostrani grad, Nevark. A tko je tu na njih čekao? U istinu stari tesar Ružić iz Sokolovca, sadašnji građevni poduzetnik u procvalom Newarku, sa svojom suprugom i kćerkom, a sve troje je nekako bilo veselo. Oni pozduaviše Antuna, kao da im je rođak, a on im je u istinu bio samo zemljak, ali ipak takov čovjek, kojemu je Sokolovac rodno mjesto, a Hrvstska domovina!"

To je zbilja čudnovato, kako svatko ima srca za svoju domovinu, čim je jednom iz nje otišao. Stotine i stotine Hrvata već se izselilo u Ameriku i u ostale krajeve svijeta, i to sve u nadi, da će tamo naći sreću; ali čim su prispjeli u tuđi kraj, već ih obuzelo neko čuvstvo, da su u tuđem svijetu, te uvijek teže za rodnim krajem. Nije dakle ni čudo, da se tamo zemljaci kao braća pozdravljaju, a osobito onda, ako se znade, da je koji zemljak tek nedavno ostavio svoje rodno mjesto, te da će znati o njemu mnogo nova pripovijedati.

Radosno dakle odvede obitelj Ružićeva Antuna Pivića u svoj stan, gdje ga podvore, čim su najbolje mogli. Nitko pak nije mario toliko za jelo i pilo, koliko za razgovor, te se tu bez kraja i konca pitalo koješta. Tek prije osam godina ostavio je tesar Ružić sa svojom malom obitelji rodno svoje mjesto Sokolovac, te je tamo svako skoro dijete i svaki kut poznavao, a o svem želio, da što god čuje. Njega nijesu zanimali samo ljudi, nego je on želio da sazna koješta i o poljima i šumama, o bregovima i dolinama, o putovima i kućama.

Tako je sjedjelo jedno uz drugo neprestano puna tri ili četiri sata, te su uz razgovor zaboravili na jelo i pilo. Kad su Ružićevi o svem raspitali, htjedoše još i to da čuju, kada je Autun ostavio svoju domovinu i zašto. Osobito su bili radoznali, da čuju što je Antuna nagnalo, da je išao korjenitom Američaninu, bogatašu Johnu Parkseru, a prije nije znao, da je tamo Danica u službi.

„Baš dakle“, odvrati Antun, „kad me toliko napastujete, sve ću vam po duši kazati, pak ako ćete me baš i izružiti, a to možete, jer nijesam bolje ni zaslužio. Ali prije svega, majstore Ružiću, dajte glasno pročitajte ovo pismo, jer bez toga ne biste mogli razumjeti, što me je odagnalo od kuće.“

To rekav pruži tesaru poznato nam pismo svoga ujaka. Kad je tesar pročitao pismo, zagrize se malo za usne, te pogleda na svoju ženu, koja se jedva uzdržala, a da se glasno ne nasmije.

„Meni se čini“, reče Antun, koji je jako dobro opazio, „da vi poznate brata moje majke?“

„Od kuće, to jest iz naše stare domovine ga ne poznam“, odvrati tesar, „jer je dvanaest da petnaest godina stariji od mene, a otišao je u svijet prije, nego sam ja u školu pošao. Nego ja sam se mnogo kasnije upoznao s nekim Jakovom Karasom, koji je takov, da bi mogao ovakovo pismo napisati, ali taj nije bio nikad bogatašem, No daj nam, Antune, samo dalje pripovijedaj. Vidiš, mi te taka rado slušamo“.

Naš mladi prijatelj nije ništa dalje pitao, makar ga ovaj odgovor nije mogao zadovoljiti, nego tačno ispripovjedi sve, što nam je jur poznato. On nije ni riječi primetnuo, niti što zašutio, a Ružićevi se često na glas smijali, osobito kad im je Antun pripovijedao laskave i umiljate riječi onoga stranca, koji mu je odnio dvije stotine dolara. Nije on zašutio niti toga, koliko ga je ova pustolovina pameti naučila, i kako je iznenadni sastanak sa Danicom bio povodom, da je budućnost svoju tako dobro osigurao. „Dakle sad znate sve“, završi svoje dugo pripovijedanje, „i imat ćete posve pravo, ako mi se pošteno narugate“.

„A to ne“, odmah će zatim tesar sasvim ozbiljno. „Mi ne imamo razloga, da ti se rugamo, nego se veselimo, što imaš tako pošteno i plemenito srce. Stotinu drugih to bi sasvim unesrečilo, kada bi vidjeli, da im je propalo toli sjajno umišljeno bogatstvo. Ti si se pak sasvim držao naše poslovice: „Pomozi sebi sam, pak će ti i Bog pomoći“. U ostalom, djeco, kako bi bilo, da se malo prošećemo do onog velikoga gradilišta, gdje ću podignuti onih dvanaest velikih kuća? Odanle ćemo vas odpratiti na kolodvor, jer već u sedam sati morate

odputovati. Je si li ti zato, majko?“ reče napokon svojoj ženi, koju opet pogleda ispod oka, kao i malo prije.

„Jesam“, odvrati ona, kimnuvši mu, da ga razumije.

Pođu dakle zajedno prama onomu dijelu Newarka, koji se nešto spušta do riječice Pasaika. Tu se istom moglo vidjeti, kako se taj još novi grad brzo podigao, jer na stotine mjesta, koja su bila prije pusta i korovom obrasla, sada su gradilišta, a na mnogima su već na polak dogotovljene zgrade.

„Ovaj Newark stao se orijaški dizati,“ reče tesar, „te čim dogotovim ovo dvanaest kuća, opmah ću uzeti i drugih dvanaest. Ali ajdemo malo dalje, jer je tu uz rijeku neka koliba, koja bi našeg prijatelja Antuna mogla zanimati“.

„Mene?“ upita Antun začuđeno. „Ja se baš ne razumijem u građevine“.

„O“, nasmija se tesar, „ne će te zanimati toliko sama kolika, koliko ono, što je u njoj, kako ćeš sad na vidjeti“.

Brzo tesar koracao, a drugi ga pratili. On je ravno išao onoj kolibi, koja je bila mala, poluruševna daščara, i tako zapuštena, da se je jedva i moglo pomisliti da bi tko u njoj stanovao. Ali je u njoj ipak netko stanovao, a to je bio maljušan i sijed starčić s velikim naočalima na nosu. On je marljivo nešto šivao, makar je bila nedjelja, što se je moglo vidjeti kroz otvoreni prozor.

„Ja poznam onoga starca unutra,“ reče tesar, „pak ajde Antune, da ga i ti upoznaš, jer on se isto tako zove, kao i tvoj bogati ujak, koga trašiš, na ime Jakov Karas“.

Tesar zatim otvori trošna vrata, koja su se jedva držala, a to su bila ujedno i sobna vrata, jer čitava kuća imala je samo tu jednu sobu, te se je na prvi pogled, moglo u njoj sve tačno razgledati.

Lijevo u kutu stajao je krevet, ili bolje nikakav krevet, nego neka počivaljka sa slamnjačom, koju je pokrivao neki stari pokrivač. U drugom kutu blizu prozora stajao je neki stolić, kakav obično rabe krojači, a pokraj toga stola sjedio je starčić prekrštenih nogu, te je marljivo krpao neke stare hlače. Ostalo pokućtvo bilo je: jedan tronožni stolac, na stijeni

malo zrcalce, od koga je manjkala polovica stakla i velika iz jelovih dasaka slupana škrinja sa omašnim lokotom, u kojoj se po svoj prilici spravljalo rublje i odijelo, koliko ga je bilo. U njoj svakako nije bilo mnogo toga, jer se kroz otvoreni poklopac vidjelo, da je tek dno škrinje pokrito nekim starežem.

„Borami Jakove marljivo?“ reče tesar, kad je u sobu stupio i drugima namignuo, da idu za njim, i to „marljiv još u svetu nedjelju, kada se inače ne radi?“

Taj mali, sijedi čovječuljak, pogleda preko naočala prama vratima, da vidi, tko to govori, pak odmah nastavi svoj posao „A, što me briga za nedjelju,“ promrmlja. „Neki sluga, Petar, hoće da još danas ima svoje stare klače, pak mu ih moram odmah zakrpati, jer mi inače ne bi dao više ništa da zaslužim. Gadan je to posao ta krparija, — gadan posao, a još gadnija plaća; — jedva me može uzdržavati, da ne poginem od gladi Da, kad sam radio u Parizu i kad sam svaki dan mogao zaslužiti po deset franaka, onda su bila druga vremena!“

„Ta pusti sad Pariz i druga vremena!“ reče tesar. „Ja bih rado, da s tobom razgovaram o staroj domovini.“

„Nosi se od mene!“ viknu srdito starac. „Ja ne ću ništa da čujem. Tamo ti je tesar napravio vrata! To ti moraš znati, jer si sam tesar.“

„Ali ti me moraš čuti,“ reče tesar, pa htio, ili ne htio; jer gledaj, ja sam ti iz stare domovine donio neki dar, Pogledaj amo! Ovo je tvoj nećak, Antun Pivić, sin tvoje sestre Ane.“

Sada skinu taj staršić svoje velike naočali s nosa, te stade gledati Antuna. „Taj tu da je moj nećak, sin moje sestre Ane? Pak što će kod mene?“

„On je došao, da te pozdravi,“ odmah će na to tesar, „jer ti si amo pozvao svu Pivićevu obitelj. Ili možebit ćeš i to da zatajiš, da si im pred toliko i toliko godina pisao, neka tako učine?“

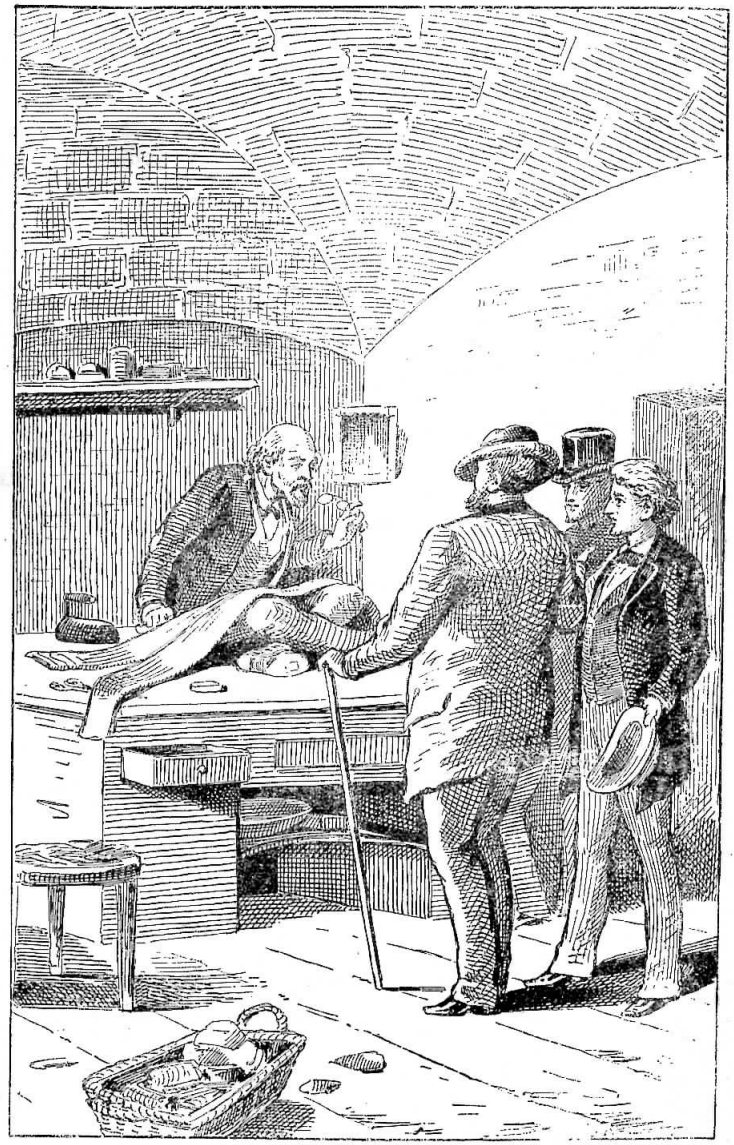

„Ha, ha, ha, ha!“ nasmije se starčić sa zlobnim posmijehom. „Dakle je moje tadašnje pismo ipak jednom djelovalo? Ha, ha, ha! A taj dječak je došao, da dijeli sa mnom moje bogatstvo“

Antuna Pivića kao da je grom ošinuo, kad je iz prvih tesarevih riječi razabrao, da je ovaj sijedi, propali i ujedljivi krojačić njegov umišljeni milijunaš ujak. On ipak ne htjede, da ga prezire, ili da se na nj srdi. Dapače on sasvim ljubazno pristupi k starčiću, pruži mu ruku i reče: „Ako ste vi u istinu moj ujak, Jakov Karas, to vas pozdravljam, kao svog miloga rodjaka i po tisuću puta vas pozdravlja moja majka i moj brat Adam.“

„Živio Antune!“ kliknu tesar. „Tu se vidi, da si čovjek, i da imaš plemenito i čestito srce. A ti“, okrene se starčiću, koji mrmljajući odbijaše Antunovu ruku, „ti da imaš mjesto srca grudu hladnog kamena, ne bi mogao kući svojoj sestri pisati onakovo pismo, koje je od početka do kraja gola laž. Ja te dugo ne poznajem, jedino od kada sam se u New-Yorku smjestio; ali ja poznam druge, koji tvoj život u Americi dobro poznadu, i koji mi svjedoče, da nigda nijesi bio drugo nego prosti krojač, koji se samo bavi krpanjem. A ti si se u svojem pismu ipak drznuo lagati, da na brodove robu naručuješ, i da ćeš kupiti imanja, kakvih u Evropi imaju samo grofovi?“

„Ti hoćeš znati, zašto sam to pisao?“ hripaše starčić. „To ću ti kazati, tesaru! Svi su me ljudi tamo držali za nitkova i potepuha, od koga u životu nigda ništa ne će biti. Tada si rekoh. Moram ih namamiti na ljepak, a onda da skapaju od gladi.“

„Dakle tako?“ reče tesar, komu je od jada već krv udarila u lice. „A da ti je svâk povjerovao, te se sa sestrom ti i dvoje djece amo doselio, što bi onda?“

„Što bih ja onda?“ smiješio se još zlobnije starčić. „Pravo bi im i bilo, pa kada se još u nuždi i siromaštvu ne bi znali pomoći, ja bih se dvostruko radovao. Zašto da je njima bolje nego meni? Ja Adama Pivića, od kako sam ga poznao, dakle i prije, nego mi je sestru uzeo, nijesam nigda

trpio, jer se je uvijek isticao, da sve zna bolje nego ja, te je s toga ovijek svoj nos visoko držao. Tomu sam između sviju najviše želio, da . . .“

„Stani!“ prekinu ga Antun Pivić, stupiv korak naprijed. „Ni riječi dalje! Moga mi oca ne smijete ocrnjivati! U ostalom ja vas ne ću prezirati, jer ste ipak brat moje majke. Samo jedno ne mogu da prešutim. Tako, kako vi mislite, i kako ste malo prije kazali, nije način, što ga Bog ljubi, a jer tako mislite, ne može vam Bog ni dati bolje. Kako ti meni, tako ja tebi, to je pravo i kršćanski, ali kako sebi tko prostre, onako će i spavati. A sada s bogom, ujače! Pisat ću svojoj majci, kako sam vas našao.“

To reče Antun, i ostavi ujaka, a drugi pođoše za njim.

12. Antun je postao sretnim čovjekom.

Tim bi se mogla ova pripovijest završiti, jer se je napokon našao taj bogati ujak, koji na žalost nije jedini, koji je tako učinio. Na stotine našega svijeta već je otišlo u Ameriku, ali su rijetki oni, koji osnovaše tamo pravu budućnost. Većina ik pak radi poput ovoga Jakova Karasa, ako ne baš na taj isti način, ali ipak, kada pišu kućama svojim, ne pišu desetim dijelom istine. Njih je već stid s toga, što ih je pohlepa za blagom i bogatstvom otisnula iz njihove domovine, a kada ih je nada iznevjerila, ne će da skromno priznadu svoju pogrješku, nego se hvalisaju, samo da zavaraju svoju rodbinu. Naši ljudi misle, da se u Americi novci grnu lopatama, i da na hrpe leže po putu, te se samo treba prignuti i u džepove natrpati. Mnoge i to namami, što ipak nekoji kroz više godina steku i to s velikim trudom neki imetak, te kadkada po koji forint pošalju svojoj rodbini, ili kad se povrate, započnu stečenim imetkom nešto bolje živjeti. Ovo je dovelo do toga, te se svaki, koji za koju godinu ne obogati, drži krivcem, nevaljalcem i pijancem. Za to mnogi i znadu, te samo da njihovi zemljaci ne misle zlo o njima, pišu kući

takova pisma, u kojima se uvijek hvale, kako služe, i kako im je dobro, a napokon od svega toga nije ni deseti dio istina. Ako već koji ne će lagati, a tamo se zbilja ne može pomoći, onda radije ništa i ne piše. Ako je nasuprot kojemu dobro, to piše, kao da je u novcu do vrata, a u istinu stekao je toliko, da samo kako tako životari. Takovi su dakle ljudi, a zato, kada se čita koje pismo iz Amerike, treba mu samo vrlo malo vjerovati. Toliko istini za volju.

Jakov Karas, koji je uz svoju laž i nepoštenje još imao i zlobno srce, bio već davno prije zato kažnjen, te je u svojoj siromašnoj kolibi umr'o nekoliko tjedana iza sastanka sa svojim nećakom Antunom Pivićem, i to ostavljen i zapušten od svega svijeta, te se nije niti živa duša našla, koja bi mu samo oči zaklopila. To je sasvim naravno, jer o njegovoj bolesti niti je što znao Antun, niti tesar, a niti ikoji njegov susjed. On zbog svoje opornosti nije imao niti jednoga čovjeka, s kojim bi u prijateljstvu živio.

Naš prijatelj Antun Pivić radio je međutim neumorno i s osobitom vještinom u svojem poslu. Nije također propustio niti jedne večeri, a da se ne bi učio engleski, te ga je već prilično umio. Ali po izmaku jedne godine dogodile su se ipak dvije stvari, koje se ovdje moraju napomenuti. U to vrijeme na ime udala se Danica Ružićeva, a njezin suprug pozove Franju, da zajedno otvore stolariju. Pošto je to bila i očeva želja, morao se je Franjo pokoriti. Tako se on preseli u New-York, dokle ga je Antun otpratio. Odmah zatim otvore Gospoda Gerson i Weber u drugoj nekoj ulici novu tvornicu pokućtva, jer su u Bowariju imali toliko naručaba, da baš nijesu mogli nasmagati pokućtva. U novoj toj tvornici trebali su isto tako vješta poslovođu, kao i u staroj. A koga da izaberu za ovo mjesto? Nikog drugoga, nego Antuna Pivića, jer im je Lavoslav Krajtelhuber kazao, da boljega ne mogu naći. To je za našega Antuna bio veliki skok, te se radi toga on i Lavoslav još više sprijateljiše.

Od to doba prođe opet jedna godina. Jednoga dana dobije Lavoslav Krajtelhuber pismo od svoga strica Vjekoslava

Krajtelhubera iz Beča, u kojem mu piše, da ni časa ne počasi, nego da se odmah vrati u svoju domovinu. Stric je na ime nakanio, da napusti posao, i da ga preda svomu sinovcu. To pripovjedi Lavoslav Antunu, i odmah ga upita, da li bi on htio, da zajedno taj posao preuzmu. Antun ga Pivić pogleda začuđeno, te prasnu u grohotan smijeh. „To bi bilo lijepo, Lavoslave," reče, lijepo bi gledao stari gospodin Vjekeslav Krajtelhuber, kad bi ti sebi za druga iz New-Yorka doveo takova prnjavca, kao što sam ja, koji jedva imam tisuću dolara. Naravno, da bi bilo veoma lijepo, kada bi nas dva mogli skupa raditi, da na istom glasu uzdržimo mnogocijenjenu tvrtku tvoga strica, a možebiti bi je još i podigli, ali što nije moguće, nije. O tom dakle ne ćemo više ni govoriti, pa ni u šali, kao što si ti malo prije počeo." Tako govoraše Antun Pivić, a Lavoslav Krajtelhuber nije ni riječi odgovorio. Ni poslije nekoliko dana nijesu o tom govorili, samo je Lavoslav pripovijedao, da je svomu stricu pisao, i pitao ga, do kada najzad mora da prispije u Beč.

Pet tjedana poslije, — bila je subota pred podne, — dođe iznenada Lavoslav Krajtelhuber u poslovnicu Antuna Pivića u drugoj ulici, gdje se marljivo radilo. Na licu mu se opažalo, da je uzrujan.

„Je li Antune," reče on bez svakog okolišanja, „danas su baš dvije godine, da si nakanio raditi kod Gersona i Webera, i taj smo dan na večer proslavili u gostionici „k jadranskomu moru?"

„Istina je," odvrati Antun.

„Dakle dobro," nastavi Lavoslav, ali danas moramo nas dva sklopiti mnogo znamenitiji posao, jer mi je baš stigao odgovor od strica na moje posljedjne pismo, i s toga mislim, da se opet sastanemo kod „jadranskoga mora." Tamošnji gostioničar je poštenjak, te veoma iskusan čovjek. On će nas oba moći lijepo svjetovati. Hoćeš li dakle?"

„Hoću," odvrati Antun, a Lavoslav, čim je to čuo, odbrza u svoju radionicu, jer kao poslovođa tvornice na Bowaryu nije niti smio dugo da ostane.

Ova vijest, kojoj se Antun Pivić nije ni u snu nadao, dosta ga je potresla. Dugo nije doduše mogao, da o tom razmišlja, jer je i on bio poslom zabavljen, kao i njegov prijatelj. Kad su se pak na večer zatvorile radionice, pođe što je brže mogao u Northwilliamstreet, gdje ga je već njegov prijatelj čekao. Oba sjednu uz prazan stolić u nekom kutu, gdje im se naskoro pridruši i gostioničar, koji je bio svjedokom, te mogao s njima da jedan sat probavi.

„Pred pet tjedana," započe odmah Lavoslav Krajtelhuber, okrenuv se prama Antunu, „kazao sam ti, da me poziva stric, jer je nakanio da napusti svoj posao."

„To znam, Lavoslave," odvrati Antun, „i to je sasvim u redu, jer je gospodin Vjekoslav Krajtelhuber već pri godinama, pa kad nema djece, nije mu više ni sila, da se muči, S onim, što je dosad stekao, mislim, da može dobro živjeti."

„To i ja velim," povladi Lavoslav. Ali sad moram odgovoriti na veliko pitanje, da li ću na ime pristati na one uvjete, koje mi je stric postavio, ili ne, a u toj stvari tvoja riječ mnogo vrijedi, jer skroz i skros poznaš taj posao; jer si u njemu bio pred dvije godine, a ja sam već šest godina u svijetu".

„Uvjete?" opet će Antun malko na smijeh. „Ah, ti će se moći dosta lako ispuniti. Vjekoslav Krajtelhuber uzgojio te je, kako mi je pripopovijedao, baš zato, da jednom budeš njegovim nasjednikom".

„To je sve pravo", odvrati Lavoslav, „ali čini mi se, da ti pravo ne poznaš tih odnošaja, jer o toj stvari stric ne govori rado. Ti misliš valjda, da on osim mene ne ima nijednog bližega rođaka? To ni je tako, jer u Ugarskoj živi njegova sestra, koja se je proti njegovoj volji udala, te ima petero djece: tri kćeri i dva sina. Sa tom mojom tetkom ne živi stric već mnogo godina u prijateljstvu, a još manje pita za njezina propala muža. Ali da sasvim odbaci njihovu djecu, to bi za njega bio grijeh, i s toga me ne će da pretpostavi njima."

„To je hvale vrijedno," viknu radostno Antun. „Od prvoga časa držao sam Vjekoslava Krajtelhubera čovjekom od oka, a sad mi se čini još dvostruko poštenijim. Dakako da to mijenja cijelu stvar, a ja bih baš rado znati, koji su to uvjeti."

„Stricu je poznato," nastavi Lavoslav, „koliko iznosi moj mali imetak, jer on njime upravlja, od kada mi je otac um'ro. S toga mi je i pisao, da ja ne trebam ni misliti, da bih mogao otkupiti prednji dio kuće i radionicu. On će mi doduše sve prepustiti uz ugovor na deset godina, i to tako, da mu svake godine platim četiri postotka od čitave glavnice. Da se može pravo poznati, kolika je ta glavnica, pripravan je, da će odmah, kad ja u Beč dođem, sve dati sudbeno procijeniti, a kao svjedoci bit će k tomu pozvani i ljudi, koji to razumiju. Što ti veliš na to?"

„Ne velim ništa," reče Antun. Ja mislim, da će to za te dobro biti, a tim nijesu prikraćeni ni oni drugi nećaci i nećakinje."

„Dakle ti se s tim slažeš, reče opet Lavoslav, „a valjda i s tim, da mogu poslije deset godina, ako mi bude moguće, osigurati se na prvom mjestu, da to sve kupim. Eto vidiš, kako je stric mudar čovjek, koji se brine i za budućnost. Ja se zaista tomu ne bi nigda dosjetio. Ali sad dolazi glavno, kako će on na ime posao meni ustupiti. On mi glede toga piše od riječi do riječi, da ono sve pokućtvo ne može ni prodati ni iznajmiti. Ti moraš dakle posao iskupiti, a to je do mene, kolika mu je prava cijena. Valjda ćeš se još sjećati, da sam ja redovito svake druge godine sastavljao imovnik, u kojem sam po pravoj cijeni popisao sve sprave, gotovo pokućtvo, strojeve, alat, neizrađeno drvo i sve drugo, što spada k tomu, a moj posljedni imovnik baš je složen pred nekoliko tjedana. Za čudo ovaj se potpuno slaže sa pretposljednim, što ga je sastavio tvoj prijatelj Antun Pivić . . ."

„Istina je, istina," prekinu ga Antun, te izvadi svoju bilježnicu. „Baš nekoliko dana prije nego sam otišao iz Beča, sve sam popisao po pravoj vrijednosti. Pokućtvo sam računao po tom

što stoji, dok je načinjeno, od strojeva i alata sam odbio, što se troši i izrabljuje, drvo sam uzeo po cijeni, kako je kupljeno i tako sve po redu, pa evo gledaj! — Ukupna svota iznosi četrdeset i osam tisuća sedam stotina i dvanaest forinti. Ovu svotu možeš u svako doba dati za taj posao, jer tada ćeš imati badava kupce i dobar glas tvrtke."

„Moj stric," nastavi odmah Lavoslav, „računa mi samo četrdeset hiljada, i to uz veoma povoljne uvjete otplaćivanja: Dvadeset hiljada na ime moram mu odmah platiti, jer baš toliko iznaša moj imetak; a ostalih dvadeset tisuća mogu mu platiti u desetgodišnjim obrocima, i to svake godine po dvije tisuće forinti. Što misliš, hoću li svake godine smoći ove dvije tisuće forinti?"

„Dvije tisuće?" povika Antun Pivić. „Bez muke možeš otplatiti i četiri tisuće, ako samo budeš tako skromno i umjereno živio, kao i ovdje, i ako posao budeš i nadalje valjano vodio.

„To mi piše i stric," reče Lavovlav. „A da bude siguran, da će tvrtka ostati na istom dobrom glasu kao i dosad, stavlja mi još i pošljednji uvjet, na ime taj, da sa sobom u Beč povedem i tebe kao druga."

„Mene?" viknu Antun, te stade mijenjati boje u licu. „Ne, to nije moguće, jer prama tvojemu uložku moj mali" ...

„Tvoj nešto manji imetak," naglo mu upade u riječ Lavoslav Krajtelhuber, „piše mi stric, bit će nadomješten tvojom radinošću i umjerenosti, a još više tvojom vještinom i ukusom i . . . ali najbolje, da se sam osvjedočiš. Nà, evo ti pisma, i kad ga pročitaš, daj ga našemu veoma iskusnomu gospodinu gostioničaru."

Antun Pivić pročita pismo, a poslije njega pročita ga i gostioničar. Prvi je jedva mogao dočekati, dok ga je drugi pročitao. „Jelte," reče Antun, „ja na to ne smijem pristati? Stric moga prijatelja Lavoslava pisao je to samo zato, jer ga je tako naputio njegov sinovac."

„Stari taj gospodin Vjekoslav Krajtelhuber," reče sada gostioničar, koji dosad nije ni riječi progovorio, „sve što god je pisao, sasvim je u redu, i ja mu se moram sa počitanjem pokloniti. Vas dva, ako budete zajedno radili, bit ćete mnogo napredniji, jer će svagdje jedan drugoga zamijeniti, a u poslovnici i ne trebate drugog poslovođe. No to bi još bila lijepa pravica na svijetu, da onaj, komu Bog nije dao nešto više imetka, mora biti na to odsuđen, da uvijek bude među zadnjima i da uvijek ostane tuđim slugom. Ne, to je u mojih očiju zločesta čednost i s toga, Antune Piviću," nastavi svečanim glasom, „pružite mi vašu desnu rukn, da je združim s desnicom vašega prijatelja Lavoslava Krajtelhubera."

To rekav pograbi ruke obojice, te ih utisnu jednu u drugu. Ova se dvojica samo povjerljivo gledala, te ni jedan nije na to pomislio, da izvuče ruku.

Na ovaj način, i to uz pomoć gostioničara „k jadranskomu moru" stupili su Antun Pivić i Lavoslav Krajtelhuber u društvo, te su oba poslije blagoslivljali onaj čas, kad su sebi ruke pružili.

Ova dva druga odkazaše službu gospodi Gersonu i Weberu, i kad im je isteklo vrijeme, krenu u Evropu. Vraćajući se, nijesu išli ravno u Beč, nego su se prije navratili u Sokolovac, gdje veselju i radosti nije bilo ni kraja ni konca.

Trinaest najljepših priča i narodnih pripoviedaka. Po Karadžiću, Stojanoviću i po drugim izvorima. Sa 12 slika . . . . . K —.60

Truhelka A. V. Mali krasnoslov ili zbirka deklamacija. Sastavljemo po hrv. srp. pjesnicih . . . . . „ 1.—

Valerija ili slavlje iz katakomba. Pripoviest iz kršćanske prošlosti od Ant. de Waala. Preveo i njeka tumačenja dodao dr. Ivan Gjuranec. Sa 28 slika „ 2.—

Varjačić Lj., Proljetno cvieće. Pjesme mladenke . . . . . „ 1.—

Varjačić Lj., Čestitarka. Knjiga izvornih čestitaka za sve prigode u životu . 1 —

Varjačić Lj., U domu i naravi. Priče i slike . . . . . „ —.80

Varjačić Lj., Milovanke. Pjesme i pripoviesti . . . . . „ —.80

Varjačić Lj., Tudjinke. Pjesme i pripoviesti . . . . . „ —.80

Varžićka Julije, Mali zabavljač. Zanimive računske i geometrijske zadaće, zagonetke, zavedbe, dosjetke. . . . . „ —.60

Veliki čestitar ili Vienac najljepših čestitaka za djecu. mladež i odrasle . „ 1.—

Verne Jules, Put k središtu zemlje. Hrvatskoj mladeži priredio jedan prijatelj liepo uvezano . . . . . „ 1.20

Verne Jules. Dvadeset tisuća milja pod morem . . . . . „ 1.20

Vitanović Josip, Put oko zemlje za 80 dana . . . . . „ 1.20

Zanimive i zabavne priče. Šestdeset najljepših i najkrasnijih pripovijedaka. Po Karadžiću, Stojanoviću i drugim izvorima sakupljeno za hrvatsku mladež. Sa 4 slike . . . . . „ 2.—

Zbirka hrvatskih pjesama za školsku mladež. Sa devet slika . . . . „ —.20

Za veselu djecu. Slikovnica u velikom obliku . . . . . „ —.80

Zmaj Jovan Jovanović, Zlatna knjiga za djecu. Pjesmice . . . . . „ 2.40

Živa knjiga. Narodne basne i pjesmice iz životinjskog života . . . . „ 2.40

Pjesme narodne umjetne

Badalić Hugo, Hrvatska Antologija. Umjetne pjesničtve starijega i novijega doba. Krasno uvezana . . . . . K 6.—

Bogović M., Pjesnička djela. Drama: Frankopan. — Izabrane pjesme. Uvod napisao M. Šrepel. Sa slikom pjesnikovom, broširano 2 K vezano „ 3.—

Bogović M., Slike i prilike . . . . . „ —.60

„ „ Strielice . . . . . „ —.60

Botić L., Pjesme. Pobratimstvo. Biedna Mara, Petar Bačić. S uvodom M Pavlinovića i Fr. Markovića. Sa slikom pjesnikovom, broširano 4 K vezano „ 5.60

Deželić Gjuro, Hrvatska pjesmarica ili zbirka rado pjevanih pjesama. Peto izdanje preradio i pomnožao dr. Velimir Deželić . . . „ 2.—

Gundulić I., Osman. S pjevanjem XIV. i XV. L. Mažuranića . . . „ 2.—

Harambašić A., Izabrane pjesme brošírano . . . . . „ 1.50

Hrvatske narodne pjesme, što se pjevaju u Istri i na Kvarnerskih otocih broš. „ 2.—

Kumičić M., Za spomenar. Mudre izreke i stihovi iz naše književnosti „ 3.—

Marković Franjo, Iz mladjih dana. Pjesme. Brošírano 1,20 K vezano . . „ 2.—

Mažuranić I., Smrt Ismail-Age Čengijića. Pjesan. Sedmo ovlašteno izdanje. Sa slikama. Vezano . . . . . „ 1.60

Pjesmarica nova, ili zbirka najobičnijih pjesmica, koje običavaju djeca pučkih škola pjevati u crkvi i školi . . . . . „ —.40

Preradović P. Izabrane pjesme. Uvod napisao M. Šrepel. Sa slikom pjesnika „ 4.—

Rubetić Ovj., Pjesmarica za djecu pučkih škola sadržavajući pjesme crkvene i školske s nekim molitvama . . . . . „ —.40

Sbirka najnovijih crkvenih pjesama za školsku mladež. . . . . „ —.20

Šenoa A., Razne pjesme šaljive, ilirske legende, priče, romance, balade, povjestnice i prievodi. Uredio H. Badalić. Elegantno uvezano. . . „ 4.—

Vraz St. Izabrane pjesme. S uvodom Franjo Markovića. Elegantno uvez . „ 5.—

Pjesmarice sa kajdama.

Bisernica. Zbirka popjevaka za četiri muška grla. Sabrao i izdao „Vienac", glazbeno pjevačko društvo u nadbiskupskom sjemeništu. Zagreb 1886.
Tenor I., Tenor II., Bas I., Bas II., 4 sv. . . . . K 1.60

Blechhut Gj., Napevi crkvenih pesamah, što se nalaze u Balenovićevej „Sunčanici" . . . . . „ 1.—

Klaić Vj. Hrvatska pjesmarica. Sbirka popjevaka za skupno pjevanje . „ 1.50

Novak, crkvena pjesmarica za ženska srednja učilišta, troglasno sa pratnjom orgulja . . . . . „ 1.50

Novak, Teoretska i praktična obuka zbornoga pjevanja . . . . . K 1.50

Novak, Pjevanka za djecu pučkih škola . . . . . „ 1.—

Škola za tamburanje . . . . . „ 2.—

Truhelka A. V., Sto pjesama za porabu školsku, crkvenu i domaću . . „ —.60

Varjačić Lj., Lira. Pjesmarica za mušku i žensku školsku mladež . . . „ —.60

Zajc Iv. pl., Bože živi! Pjesma od P. Preradovića. U slavu hrvatskomu narodu. Hrvatska himna za mješoviti i muški sbor . . . . . „ —.80

Zajc Iv. pl., Milovanka. Sbirka popj. za mladež obojega spola . . . . „ —.60

Zajc I. pl. Milozvuk. Sbirka pjesama za školsku mladež obojega spola . „ —.60

Molitvenici.

Horat Ig., Cvijeće iz vrta Božjega. Molitvena knjižica. Uvezano u kesti K 4.—

Jais, Isuš prijatelj mladeži ili pustite k meni malene. Molitvena knjižica s katekizmom i pjesmama za dječake i djevojčice. U platno uvezano —.50, sa zlatorezom . . . . . „ —.80

Maurović A. dr., Krist naš spas. Molitvenik za kat. kršćane. Uvez u kožu „ 1.20

Rubetić Cvj., Razgovor s Bogom. Molitvenik za Bogoljubnu zabavu dušam kršćanskim . . . . . „ —.—

Sabolović A., Prava kršćanka u bogoljubnosti sa svetom crkvom, ili sveta vremena i blagdani godišnji. Molitvenik za duhovnu zabavu spola ženskoga „ —.60

Šic F., Razgovor S Bogom. Poučna i molitvena knjiga dušam kršćanskim. Sa 5 bakrorezah i 14 kam. slikah križ. puta . . . . . „ 2.—

Šimončić G., Slava Bogu. Molitvenik za ženski spol. Priredio ga po Šicovu Razgovoru s Bogom i pomnožao nekimi molitvami. Uvezan u koži . „ 1.20

Šimončić G., Molitvena knjižica. Za kršćanski katolički puk. Sa svimi potrebnimi molitvami i sa kršćanskim naukom ili katekizmom, kako se u crkvi tumači . . . . . „ —.60

Simončić G., Compendium rituali in usum Cleri archidiocesis Zagrabiensis „ 2.—

Štadler J. dr., Ljubav k presvetom srcu Isusovu, kako ju iskazuju zahvalni vjernici svakoga prvoga petka u svakom mjesecu. U platnenom uvezu „ —.70

Štiglić M dr., Kršćanska kćerka . . . . . „ —.60

Vimer R. dr., Spasi dušu svoju. Molitvenik za naobraženi svijet . . . „ 1.—
„ „ „ „ „ Uvezan u koži . . . . . „ 5.—
„ „ „ „ „ Uvezan u kosti . . . . . „ 4.50

Žuželj F., Cvietnjak pobožnosti za mladež pučkih škola . . . . . „ —.40

Svi ovi molitvenici mogu se dobiti u raznim uvezima od najjednostavnijih do najfinijih.

Slovnice i rječnici.

a) Francuski:

Adamović J. dr., Francuzko-hrvatski rječnik. Označenim izgovorom. Tvrdo vez. K 4.—

Ahn Dr., Praktični način za brzo i lahko učenje francezkoga jezika. Od D. Lopašićke-Waldherr . . . . . „ 1.20

Ploetz Dr. K., Francezka vježbenica s označenim izgovorom za početnike po 37. izdanju priredio **F. Šuller., IV. izdanje** . . K 2.40. Tvrdo uvezano „ 2.80

Šuller F., Gramatika francezkoga jezika za srednje škole . . . . . „ 4.80

Šuller Fr., Historie abrégée de la litérature française . . . . . „ 3.—

Šuller Fr., Sustavno oblikoslovlje i skladnja francezkoga jezika . . . „ 2.40

Švrljuga I. K., Francezka slovnička vježbenica za srednje i gradjanske škole „ 1.60

b) Njemački:

Filipović I., Džepni rječnik hrvatskoga i njemačkoga jezika. I Njemačko-hrvatski dijel. Četvrto pop. i proširemo izdanje novim hrv. pravopisom „ 4.—
II. hrvatsko-njemački dijel . . . . . „ 4.—

I. Filipović, uz sudjelovanje Gj. Deželića i Lj. Modca. Veliki rječnik hrvatskoga i njemačkoga jezika. Za porabu pravnika, činovnika, učitelja, trgovaca i obrtnika. I. Njemačko-hrvatski dio. Dvie knjige.
II. Hrvatsko njemački dio dvie knjige. Completno . . . . . „ 10.—

Filipović I., Hrvatsko-srbska njemačka besjedovnica. Praktična uputa za one, koji žele, da se lahko nauče pravilno govoriti hrvat. ili njem. jezikom „ 3.60

Iykause T., Njemačka slovnica i čitanka za više pučke škole . . . „ 2.—

Lipej V., Njemačka vježbenica. Svezak 2. . . . . K —.60 Svezak 3. „ —.40

Miller F. Ž., Praktična uputa u njemački jezik za svakoga. Vezano „ 2.—

Podgoršak J., Oblici njemačkoga jezika za srednje škole i slične im zavode „ —.80

Tropsch Stj. dr., Ortografičko-gramatički rječnik njemačkoga jezika . „ —.90

Vitanović J., Njemačka početnica, s prikladnim razgovorima u svim ljudskim prilikama . . . . . „ —.60

c) Talijanski:

Mussafija A. dr., Talijanska slovnica za početnike. V. hrvatsko izdanje po XXIV. njemačkom izdanju prof. I. Krst. Švrljuga . . . . . „ 3.80

Švrljuga I. K. Džepni rječnik hrvatskoga i talijanskoga jezika . . . „ 3.—

Razno.

Hirc Dragutin, Lika i Plitvička jezera. Slike, opisi i putopisi. Slike risao V. Anderle. Urešeno sa 60 slika. U vrlo liepom uvezu . . . . . K 6.—

Hirc Dragutin, Gorski kotar. Slike opisi i putopisi. Ukrašeno sa 100 slika. U vrlo liepom uvezu . . . . . „ 7.—

Hirc D. Hrvatsko primorje. Slike, opisi i putopisi. . . . . „ 9.—

Klaić Vj., Povjest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća. Cijena I. svesku . . . . . „ 11.—
„ II. „ . . . . . „ 8.—
„ III. „ . . . . . „ 9.—
„ IV. „ . . . . . „ 8.—

Kokotović N., Novi uzor listar i kućni savjetnik za sastavljanje svakovrstnih listova, izprava i pismenih sastavaka za sve društvene prilike u poslovnom i domaćem životu. Kućni liečnik i uputa u kućanstvo i gospodarstvo . „ 9.—

Širola Ivan, Svjetska povjest u slikama. Po prof. V. Klaiću, dru. I Hoiću i drugim piscima. Ukoričeno sa bojadisanim omotom . . . . . „ 3.—

Veliki popis knjiga šalje se svakomu na zahtjev badava i franko. „ 5.60